

*Les nôtres tasques
polítiques*

Lev Trotski

Les nostres tasques polítiques, 1904, versió catalana feta per Alejo Martínez per a la Secció Catalana del MIA, des de *Nos tâches politiques*,
Denoël/Gonthier, París, 1970

Al meu estimat mestre, Pavel Borisovitx Axelrod

Índex

<i>Prefaci</i>	3
CAPÍTOL I: Introducció.....	6
Els criteris de desenvolupament del partit i els mètodes d'apreciació.....	6
L'evolució de la intel·liguència "marxista"	9
"En nom del marxisme".....	15
CAPÍTOL II: les tasques tàctiques	24
El contingut de la nostra activitat en el proletariat	24
La ignorància de les tasques de l'activitat autònoma del proletariat: l'herència del període d'Iskra	28
Política socialdemòcrata o política del Credo?.....	29
Què fer llavors?.....	32
Dues paraules sobre la propaganda.....	35
De la pedagogia a la tàctica	37
A baix el substituíisme polític!	41
CAPÍTOL III: qüestions d'organització	45
Diàleg (A la manera de Sòcrates)	45
La divisió del treball	46
El "democratisme"	50
Disciplina i centralisme.....	54
Algunes conclusions	62
CAPÍTOL IV: jacobinisme i socialdemocràcia	69
No jacobí i socialdemòcrata sinó jacobí o socialdemòcrata	69
La dictadura sobre el proletariat	76

Prefaci

Aquest darrer any ha estat un any força important en la vida del nostre partit.

És suficient amb recordar: en un moment en què el proletariat revolucionari del món sencer mira vers el nostre partit amb esperança (el nostre partit, al que la història li planteja la grandiosa tasca de trencar el nus gordià de la reacció mundial), nosaltres, socialdemòcrates russos, no coneixem, segons sembla, altres problemes que les mediocre querelles intestines de partit i de competència jurídica, com si no tinguérem una altra perspectiva que la d'una probable escissió... el que, certament, és un malson.

Hom veu nombrosos sectors del nostre partit alegrar-se en mesquineses organitzatives, fet realment tràgic i aborronador, quan a l'horitzó grans nuvolots anuncien una tempestat històrica imminent. Els millors d'entre els nostres camarades, els més antics, aquells que marxen en les primeres files de la socialdemocràcia internacional, s'enfonsen en sospites, s'acusen de pecat contra la teoria (i els acusadors són totalment incapaços de definir de forma concreta aquests "pecats!"); criden a una croada contra la meitat del partit; es dessolidaritzen dels seus amics polítics quan aquests prediquen la conciliació amb l'ala "oposicionista", i estan prestos, en fi, a declarar una implacable guerra, no només contra els "conciliadors" actius sinó també contra tots aquells que, sense exercir aquest paper, s'inclouen entre els "conciliadors".

En aquesta atmosfera de vertader malson hem passat tot un any. L'escissió ha aparegut com inevitable moltes vegades. Tots nosaltres estem afectats per l'horror de la situació: quasi tots nosaltres som conscients del caràcter criminal d'aquesta escissió. Però, qui de nosaltres pot separar-se de la tela d'aranya d'acer en què la Història ens té agafats?

Ja ha passat la fase més aguda. Ara, els partidaris de la unitat del partit poden mirar cap avant amb seguretat. Els rars escissionistes fanàtics que, encara no fa molt de temps, imposaven la seua "intransigència" estan ara sotmesos a una viva oposició entre els seus aliats d'ahir.

Està clar que el nostre partit es troba davant un moment crucial en la seua evolució interna, tombant que creiem que concerneix a la totalitat de la seua acció revolucionària. Aquest moment crucial hauria de portar a un assossec adequat per tal de crear les condicions favorables per a una concentració de totes les nostres capacitats de treball en les tasques comunes al conjunt del partit. Aquest assossec, a què aspiren tots els membres sans del partit, significa la mort, en tant que força organitzativa, del que s'ha convingut en anomenar la "minoria."

Nosaltres, representants d'aquesta "minoria", considerem sense cap aflicció aquesta perspectiva perquè aquesta mort, per més estrany que pugui semblar a primera vista, és part integrant dels nostres plans. Ni durant un sol instant el nostre objectiu ha estat fer bascular el partit de part de la seua "minoria". Aquesta operació hauria estat en contradicció, fins i tot, amb el mateix nom (un partit no pot estar tot sencer en la seua "minoria"), i, allò que és més important, amb les tasques que han marcat la formació d'aquesta "minoria".

El que acabe de dir pot semblar paradoxal a primera vista, però només a primera vista.

En efecte, la "minoria", aquesta part no oficial d'un partit oficial, s'ha batut contra un règim molt precís a l'interior del partit: un règim produït per consideracions absolutament fantàstiques sobre els mètodes de desenvolupament d'una organització com la nostra. Segons aquest punt de vista, el partit no es desenrotllaria només eliminant els corrents i trets més progressistes des del punt de vista tàctic i organitzatiu sinó exclusivament d'acord amb el mètode següent: el comitè central, encarregat de la direcció i coordinació del partit del proletariat (o l'òrgan central o el consell del partit) extreu lògicament a partir de premisses conegudes deduccions noves en matèria de tàctica i organització. Aquesta concepció purament racionalista engendra un rigorisme que se santifica a si mateix, i segons el qual tota

intromissió d'elements que pensen “diferent” és un fenomen patològic, una espècie d'abscess de l'organització que exigeix la intervenció d'un cirurgià qualificat i l'ús del bisturí.

Ni en aquest prefaci, ni en el llibre que el segueix, no abordarem els diversos episodis d'aquest desori organitzatiu que persisteix des de fa ja gairebé un any. A aquest respecte, existeix ja tota una literatura, amb la que no tenim res a veure i ha esmussat les dents del tot el partit. Per a nosaltres, en la situació que ens ocupa, només hi ha una cosa important: que la “minoría” pugui adquirir dret de ciutadania; i ja que la campanya ha estat portada en nom dels principis, açò hauria d'ésser vàlid per a tots els altres corrents d'oposició en el futur. L'última declaració datada del comitè central sembla fer el balanç del trastorn sofert al nivell de la consciència del partit i representar (si és que hem comprès bé les intencions dels autors) un pas decisiu cap a la reunificació. Esperem que aquesta declaració envii definitivament als arxius els comportaments i mètodes del “estat de setge”.

Però el fi d'aquest règim, en el partit, significa alhora la mort organitzativa de la nostra “minoría”. Amb gran alleugeriment podrà dir ella mateixa, en dissoldre's en el partit: *Requiescat in pace*.

A conseqüència de la seua lluita contra una determinada política interna del partit, la “minoría” (o més exactament, una petita part d'ella), situada en condicions particularment favorables, ha sotmès a un reexamen la pràctica política del partit, cercant així noves vies tàctiques. La seua mort organitzativa no significa la destrucció dels avanços que ha sabut fer en aquest domini. Ben al contrari. Estem persuadits: la destrucció d'aquest mur històric que separava les dues meitats del partit, permetrà la concentració de totes les nostres forces de cara a tornar fundar la nostra pràctica de partit i portarà a una solució comuna dels nous problemes de tàctica que es plantegen avui en dia i que no deixaran de sorgir en el futur a mesura del nostre creixement polític.

Aquest llibre es presenta com una temptativa per a cridar l'atenció dels camarades (atenció quasi enterament desgastada pels debats escolàstics sobre qüestions d'organització) sobre els problemes de tàctica política de què depèn completament el destí del nostre partit.

Però aquests problemes no constitueixen, per ells sols, el contingut d'aquest llibre.

Les penoses friccions internes d'aquest últim any han inclòs determinades *pràctiques* de “política interna” que no han resistit la prova; però *prejudicis de principis* (lligats a aquestes pràctiques i augmentats basant-s'hi) dominen encara nombrosos sectors del pensament del nostre partit. No dubtem que aqueixos prejudicis acabaran per desaparèixer, però el nostre deure és treballar activament per tal d'assolir la seua desaparició.

És per això que hem jutjat adequat consagrar una part d'aquest llibre a l'últim fullet del camarada Lenin, *Un pas endavant, dos passos enrere*, en el que aquests prejudicis han estat un poc sistematitzats. Reconequem-ho: hem complert amb aquesta part de la nostra tasca sense cap plaer. Fins a l'aparició d'aquest fullet, per a nosaltres era evident que el camarada Lenin no podia dir res que fos digne d'atenció per a defensar la seua posició, perquè la posició que havia adoptat era completament desesperada. Dit açò, no esperàvem semblant indigència de pensament. La nostra primera reacció, després de la lectura, fou dir: passem, simplement, als problemes a l'ordre del dia. Però després d'una reflexió (de la que hem exposat l'essencial més amunt) ens ha semblat indispensable explicitar la nostra posició; és impossible saltar per damunt de l'enutjós estat de la consciència del nostre partit.

Naturalment qui es considere com totalment lliure dels prejudicis organitzatius burocràtics i “jacobins”, pot limitar-se a les dues primeres parts d'aquest llibre.

Durant els mesos en què ha estat escrit (i ho ha estat fragment a fragment¹), el pensament que ara no era el moment ha aturat més d'una vegada la nostra mà.

¹ Açò es reflecteix en el contingut i el to dels diferents capítols. Durant aquest període, altres autors han expressat en *Iskra*, però respecte d'altres qüestions, certes idees d'aquest opuscle.

En un temps en què el tsarisme agonitzant s'esforça a calmar la Nèmesi burgesa (Japó) cremant al seu altar les riqueses i les forces vives de la nació russa martiritzada; en un temps en què per baix, en les profunditats del poble, s'inicia, invisiblement però irreversible, el procés molecular que acumula la còlera revolucionària que, potser demà, esclatarà a plena llum en el seu primitiu i elemental vigor, emportant-se al seu pas, igual que les crescudes de primavera els dics, no sols les barreres policials sinó també totes les construccions del nostre treball organitzatiu de formigues; en aquesta època en què una sola ciència ens sembla justa: la ciència de la insurrecció, en la que un sol art troba la seua raó d'ésser: l'art de les barricades, per què batre's contra els prejudicis organitzatius? Desembullar sofismes teòrics? Escriure sobre noves qüestions de tàctica? ¿Cercar noves formes de desenvolupament per a l'acció autònoma del proletariat, en un moment històric sense precedents? El sentiment revolucionari espontani protesta amb indignació:

- No és el moment!

- Sí, és el moment, respon la veu confiada de la consciència socialdemòcrata.

I és aquesta que venç.

- És el moment, sempre és el moment!

No sabem ni l'hora ni el dia i és el nostre deure utilitzar cada dia, cada hora i cada minut que ens separa del dia decisiu. Hem de fer autocrítica, preparar-nos políticament perquè la nostra participació en els esdeveniments decisius que s'apropen siga digna de la gran classe a què hem lligat el nostre destí revolucionari: la classe proletària. No sabem ni el dia ni l'hora. I si, contra tot pronòstic, l'autocràcia aconsegueix retardar l'hora de la seua mort, si s'instaura un nou període de "calma", expulsant de l'escena política els grups d'oposició i revolucionaris apareguts durant el període d'ascens, nosaltres, socialdemòcrates, seguirem en el nostre lloc a les files del proletariat i complirem la nostra gran tasca. I ni la reacció, ni la revolució podran desviar-nos de les nostres tasques històriques.

Quan arriben aquests esdeveniments decisius, sense cap dubte, (i fins i tot si es produeixen demà) nosaltres, comunistes, pioners del nou món socialista, sabrem complir el nostre deure revolucionari davant el vell món burgès. Ens batrem a les barricades. Conquerirem per a ell la llibertat que és impotent de conquerir sense nosaltres.

Però, fins i tot quan aquests esdeveniments arriben, nosaltres, comunistes, no volem ni podem oblidar o retardar les nostres tasques proletàries. Hem de subordinar la nostra tàctica revolucionària a aquestes tasques, no sols en el grisalla política quotidiana sinó també en vigílies de l'explosió revolucionària i, fins i tot, durant la mateixa tempestat de la revolució. Ens cal albirar cap avant, no sols més enllà del cap criminal del tsarisme sinó molt més enllà fins i tot, més enllà de les cimes de les barricades revolucionàries, més enllà de les fumejants ruïnes de Pere i Pau, vers el nostre propi destí: l'irreconciliable combat del proletariat contra el món burgès sencer.

N. Trotski
23 d'agost de 1904

CAPÍTOL I: Introducció

Els criteris de desenvolupament del partit i els mètodes d'apreciació

“*E pur, si muove!*” [“I, tanmateix, es mou!”] sota els terribles cops d'un enemic armat de totes les peces, enmig de dificultats polítiques contra les quals cap altre destacament del nostre exèrcit internacional ha hagut de batre's, desviat contínuament de la seua ruta per potents corrents subterranis, la socialdemocràcia russa “no obstant això, gira”, progressa, avança, i no sols en tant que partit de l'alliberament de Rússia sinó, també, en tant que partit del proletariat.

La conciliació principista de tasques revolucionàries-democràtiques i socialistes (que expressen dos corrents històrics independents) i la coordinació tàctica d'aquestes tasques sobre la base de la seua reconciliació: heus aquí l'enigma que el destí de la societat russa li ha plantejat al nostre partit.

El moviment revolucionari rus, en el seu conjunt, mai ha abandonat el terreny de la lluita entre aquestes dues tendències. Són elles la causa directa de l'esclat en dos de la primera organització seriosa: *Zemlia i Volia*. El pensament del populisme revolucionari s'ha debatut desesperadament en la xarxa d'aquesta contradicció fonamental. Mai n'ha sortit. Només el marxisme és capaç de fer-ho després d'haver-hi reprès la tasca revolucionària contra la qual el populisme es trencà.

“El moviment revolucionari rus triomfarà com a *moviment obrer* o no triomfarà”. Aquesta idea l'entenguérem des del seu principi i hi hem fet el contingut de la nostra pràctica revolucionària. Però només hi esgotem un aspecte de la qüestió. L'altre aspecte se'ns formula així: el moviment revolucionari rus s'ha de transformar immediatament, tot just que haja triomfat com a moviment obrer, en un procés d'autodeterminació política del proletariat; si no, la socialdemocràcia russa és, *en tant que tal*, un error històric.

Avançar als treballadors com a força revolucionària principal i fer de la revolució la seua escola política: ací rau la font de totes les divergències, el foc de totes les tensions internes que fins al moment tan greument han estripat el nostre partit. El primer escrit del primer grup socialdemòcrata, “Socialisme i lluita política”, plantejava ja aquest problema, i el resolía conferint-li, així, a la socialdemocràcia russa els seus drets teòrics a l'existència.

El primer document que proclama la idea d'una socialdemocràcia única a Rússia, el Manifest del Primer Congrés, s'esforça a formular programàticament la conciliació marxista de l'“antinòmia” fonamental del moviment revolucionari rus. “Plantejant com a tasca suprema per a tot el partit [diu el Manifest] *la conquesta de la llibertat política*, la socialdemocràcia marxa cap a l'objectiu que ja es fixaren clarament els primers dirigents de *Narodnaia Volia*. Però els mitjans i les vies que escollí la socialdemocràcia són altres. Aquesta elecció està determinada pel fet que la socialdemocràcia es manté conscientment a ésser i continuar essent *el moviment de classe de les masses obreres organitzades*.” No es pot dir millor. La socialdemocràcia “*vol conscientment ésser i continuar essent*” el moviment de classe del proletariat: aquesta ambició subjectiva, però no realitzada encara en el pla polític, li dóna un punt fix i l'eix de referència a partir dels quals podrà apreciar i criticar, jutjar i condemnar, adoptar i rebutjar “tot mitjà i tota via” de lluita per la llibertat política. La socialdemocràcia està encara lluny d'haver agafat el camí de la política autònoma del proletariat: el contingut del seu treball, d'ahir i d'avui, està encara totalment determinat per la “tasca suprema de les tasques immediates del partit, la conquesta de la llibertat política”. Però, ahir com avui, la socialdemocràcia vol sempre conscientment “ésser i continuar essent” el partit de classe del proletariat, és a dir: ésser i continuar essent justament un partit socialdemòcrata.

Heus aquí el tribut que una part de la intel·liguència revolucionària russa ha pagat (i continua pagant) a la doctrina de classe del proletariat revolucionari internacional, al marxisme, que ha donat resposta per ella a la qüestió, abans que res, “democràtica” i no “proletària” de saber “on trobar les forces capaces de reprendre la lluita contra l’autocràcia”; en el marxisme que, no obstant això, ja ha posat la seua consciència política sota el control dels interessos de classe del proletariat empenent la intel·liguència vers el proletariat, campió del combat per la llibertat política.

Si hom vol fer memòria del passat i considerar els canvis dels corrents i tendències, llur aspra lluita, en la qual determinats observadors “revolucionaris” han volgut veure un símptoma de la “descomposició del nostre partit”, s’advertirà amb una profund sentiment de satisfacció moral i política que l’alternança de tendències que s’excomuniquen mútuament *sempre* ha estat dominada *grosso modo* per la mateixa idea directriu: la socialdemocràcia “vol conscientment ésser i continuar essent el moviment de classe de les masses obreres organitzades”. Sense cap dubte, la socialdemocràcia russa s’ha apartat més d’una vegada d’aquest objectiu en determinades de les seues “declaracions”; però, en general, aquestes declaracions indiscutiblement herètiques han estat el resultat de les aspiracions d’un partit jove i encara no consolidat per a suprimir la contradicció entre la importància colossal de l’objectiu revolucionari i la limitació dels mitjans revolucionaris, a causa d’això hom ha de mutilar i degradar la problemàtica principista de les tasques.

La presència de condicions objectives per a aquests comportaments “autolimitadors” que signifiquen potencialment la renúncia política, ha de menar-los indiscutiblement a desenrotllar la seua pròpia lògica interna, portant als qui fins fa poc eren partidaris de la causa proletària a separar-se’n ara i passar-se al camp advers: aquest fenomen és, precisament, el resultat conseqüent de la metodologia simplificadora de l’“economicisme” (del que parlarem més avall). Però heus aquí el que volem establir immediatament: el criteri decisiu en les nostres lluites internes de partit ha estat *els interessos de classe del proletariat*, i el *leitmotiv* d’aquestes lluites internes sempre ha estat el reprotxe llençat als diversos adversaris de “traïr objectivament el proletariat en profit de la democràcia burgesa.”

Partint, precisament, d’aquest punt de vista, el fullet *L’agitació* (que en la nostra literatura inaugura el període de l’“economicisme”) acusa els socialdemòcrates propagandistes de limitar la seua acció a separar els obrers conscients de les masses: “La història europea [diu el fullet] mostra que, quan maduren les condicions d’un moviment de masses obrer però els vertaders representants n’estan lluny, les masses obreres troben *altres dirigents*, no teòrics sinó pràctics que les dirigeixen *en perjudici de la seua constitució en tant que classe.*”

La tendència d’*Iskra* que reemplaçà l’“economicisme”, marxa sota la bandera següent: “... Tot culte a l’espontaneïtat del moviment obrer [escriu per exemple l’autor de *Què fer?* Popularitzant així les tesis d’Axelrod i Plekhanov]... significa pel mateix [...] *un reforç de la influència de la ideologia de la burgesia sobre els obrers.*” El mateix autor esmenta que *Iskra* ha acusat més d’una vegada a *Rabotxie Dielo* de “preparar indirectament el terreny per a una transformació del moviment obrer en instrument de la democràcia burgesa.” Finalment, el camarada Axelrod, rendint en els seus dos “fulletons” la seua apreciació sobre la situació política del nostre partit, declara que, si els susdits “plans” del camarada Lenin es realitzaren, tindríem, en el millor dels casos, una organització política revolucionària de la burgesia democràtica menant al seu darrere les masses obreres de Rússia en qualitat d’infanteria (*Iskra*, número 57).

A més, cal tenir en compte que en cada cas acusacions semblants provenen de les *dues* bandes. Els “propagandistes” acusen els “economistes” de limitar-se a només despertar els obrers sense donar-los consciència socialista, i, per tant, a transformar-los únicament en carn de canó dels interessos de la burgesia. Els “economistes” acusen *Iskra* de tendir a destacar la

dimensió “política” de la situació “econòmica” i de llevar-li, així, el caràcter de classe al combat dels obrers. Finalment, Lenin, no troba una altra forma de comprometre als ulls del partit els seus actuals adversaris (Axelrod i els seus amics polítics) més que acusant-los d’“oportunisme” en matèria d’organització, oportunisme irreconciliable amb els interessos de la classe proletària i que es tradueix en la introducció en el nostre partit de gèrmens individualistes burgesos.

No obstant això, seria un complet error pensar que aquestes acusacions “estereotipades” es neutralitzen mútuament o, pitjor fins i tot, que només representen una expressió convencional de la fraseologia del partit. En absència de tal “estereotip”, la lluita entre els dos corrents hauria portat ineluctablement a una escissió del nostre partit; com escrigué Bakunin: “És ridícul preocupar-se en saber si cal fer la comunió davall les dues espècies o no, quan del que es tracta és de llençar per la finestra tot el cristianisme.” Únicament la possibilitat d’acollir-se a una instància superior reconeguda per les dues parts, els interessos de classe del proletariat, permet solucionar qualsevol conflicte “per mitjans interns”.

Si, en conseqüència, el *criteri* principista, en nom del qual s’efectuen tots els jocs de tendència dins del nostre partit, sempre ha estat fonamentalment el mateix: els interessos de classe del proletariat, en revenja el *mètode* d’avaluació no es correspon sempre, lluny d’això, amb aquest criteri i el seu primitivisme caracteritza millor que res el primitivisme del nostre desenvolupament polític, la insignificança del nostre capital de base en matèria d’experiència política. Cada nova tendència llença l’anatema sobre la precedent. Per als defensors d’idees noves, cada període precedent apareix únicament com una grollera desviació del recte camí, una aberració històrica, una suma d’errors, el resultat d’una combinació fortuïta de mistificacions teòriques.

L’autor del fullet *Sobre l’agitació* considera que els “primers passos dels socialdemòcrates russos foren erronis”. El seu objectiu és liquidar aquest període d’errors tàctics. L’autor de *Què fer?* Es refereix, precisament, a l’època de l’“economicisme”, època que veié créixer el nostre moviment sota increïbles dificultats; i l’“economicisme” només li sembla un índex del declivi temporal i accidental, en relació amb la situació que existiria si la intervenció de la policia no hagués impedit el treball del grup d’amics del camarada Lenin².

Sens dubte que algunes persones, com el camarada Axelrod, sempre han sabut atènyer-se al punt de vista *històric* , fins i tot en allò que concerneix les qüestions complexes del desenvolupament intern del partit. Però sempre han quedat aïllades. Tendències senceres s’han comportat, unes envers altres, de forma gairebé “metafísica” en excomunicar-se mútuament. La pretesa “minoría” representa de fet el primer cas en què el portaveu d’una nova tendència tracta d’establir-se, conscientment, no sobre el cadàver sinó a coll dels seus predecessors, considerant-se ella mateixa dins de la perspectiva de conjunt del desenvolupament del partit. I és un bon senyal: tant per a la “minoría” com per al conjunt del partit. Això dona fe de la maduració intel·lectual d’aquest darrer. I els representants de la “minoría” són els portaveus de les tendències progressistes d’aquesta maduració.

Naturalment, és inútil assenyalar que el punt de vista històric dels marxistes no té res a veure amb el punt de vista “historicista-conservador” al que, segons Marx, la història només li mostra (igual que el Déu d’Israel al seu servidor Moisès) el seu darrera. Aquest punt de vista s’embrolla totalment en la problemàtica de la necessitat empiricocausal la conseqüència lògica de la qual és el quietisme polític. Els marxistes, per contra, adopten el punt de vista de la necessitat *dialèctica* que sempre és actiu i revolucionari, que no sols explica tota nova situació, en termes generals, per la situació anterior sinó que igualment sap mostrar, en

² *Què fer?* , Edicions Internacionals Sedov, 2ª edició, pàgina 45 i següents, <http://www.marxists.org/catala/lenin/1902/quefer/quefer.pdf> (NdT)

cadascuna d'elles, d'una banda els elements de desenvolupament i moviment i, d'altra banda, els elements d'immobilisme i reacció. Aquest punt de vista del materialisme dialèctic, a diferència del punt de vista historicista-conservador, no ens priva del dret a jutjar i prendre partit fonamentalment sinó que exigeix, contràriament al punt de vista idealista, que el nostre judici es recolze en les tendències internes del mateix desenvolupament, hi trobe les forces capaces de superar les contradiccions internes i de subministrar l'"apreciació" teòrica que anticipa el seu futur.

És tan necessari aplicar aquest mètode al desenvolupament de les tendències internes del partit com, també, al desenvolupament de la societat burgesa en el seu conjunt. Cal ésser marxista no sols en "política exterior" sinó també en "política interior". En el primer cas, les conclusions generals del marxisme estan ja elaborades i poden ésser preses com a models.

En el segon cas només poden ésser elaborades mitjançant l'aplicació constant del mètode dialèctic...

Heus aquí allò que és molt difícil de realitzar per un partit jove com el nostre. Amb això no volem dir que en els vells partits, com el partit alemany, tots els dirigents siguen polítics filosòficament formats (ben al contrari), no obstant això, les controvèrsies, les lluites, els errors i les decepcions han polit dialècticament el *pensament col·lectiu* del partit. Aquesta saviesa, acumulada en un cert sentit espontàniament, suposa molt sovint l'elaboració de nous mètodes polítics, però preserva alhora el partit de l'aplicació de procediments tàctics que representen una "violació" de les seues tradicions de partit.

El nostre partit, des de fa més o menys un any, es troba en un període d'estagnació. La pregunta "què fer?" es planteja a tots els camarades que reflexionen. Per a tots aquells als que aquest problema els preocupa, els és clar que les causes de l'estagnació són força profundes, que el partit ha de superar una mena de mal orgànic. Però la pregunta "què fer?" no pot ésser contestada per "la raó absoluta". Només pot ésser plantejada i resolta en una perspectiva històrica determinada. Que representem? Què hem heretat del passat? Quins són els elements que, en aquesta herència, exerceixen un paper d'obstacles? Cal respondre a aquestes preguntes. Però açò significa que abans de resoldre les qüestions del nostre futur immediat és necessari fer una ullada retrospectiva sobre el passat recent: el període de l'"economicisme" i de l'antiga *Iskra*.

L'evolució de la intel·liguència "marxista"

"Economicisme", "crítica", "idealisme", "socialisme-revolucionarisme"

Els "economistes" es trobaven en presència d'un proletariat *políticament verge*, cosa que determinà la seua metodologia política simplificada. Els partits socialistes occidentals hagueren d'alliberar el proletariat de la seua subjecció política a l'ala esquerra de la burgesia sota la direcció de la qual havien ja combatut més d'una vegada: totes les tasques polítiques lligades a semblant situació no existirien en absolut, tanmateix, per als nostres "economistes". Quan l'ala revolucionària de la nostra burgesia perdé, davall la influència de la completa descomposició històrica de la ideologia purament democràtica, la capacitat de respondre a la fatídica pregunta: què fer ara?, en aqueix moment es veié obligada, donada la situació històrica de Rússia, a adoptar el socialisme com a punt de partida en la lluita democràtica. Però, precisament a causa que el socialisme havia absorbit tots els elements de la democràcia revolucionària, havia perdut la possibilitat d'oposar-se a aquests elements i desenrotllar, així, la seua naturalesa política pròpiament dita. L'absència de competència amb la burgesia radical en l'esforç por influenciar el proletariat permeté, durant un cert temps, acontentar-se amb els mètodes tàctics més grollers i engendrà idees deformades i simplifiades sobre les perspectives del desenvolupament polític de la classe obrera a la qual s'oposà la noció d'"una sola i única massa reaccionària". Segons aquests punts de vista, la classe obrera havia de

desenrotllar-se gradualment, metòdicament, amb una matemàtica regularitat, dia rere dia, des del simple a allò complex, i partint de la reivindicació de l'aigua bullent llista per al te per a arribar a la de la transferència de totes les fàbriques a les mans dels productors.

Un sistema d'idees tan simplificadores, a què li corresponia una tàctica adient, era incapaç de consolidar la consciència de classe, tant entre la intel·liguència marxista com entre els elements revolucionaris del proletariat. Semblant sistema era incapaç de subministrar-los els mitjans per a resistir la pressió política de la democràcia radical. I si hagués existit, a principis de segle durant el renaixement, un moviment radical-democràtic ple d'iniciativa en competència amb la socialdemocràcia, aquell hauria tingut totes les possibilitats per a desarmar el nostre partit. És un fet, una evidència sobre la qual més d'una vegada s'ha cridat l'atenció. No obstant això, és innegable també un segon fet. Una organització radical-burguesa no pot sorgir de colp sinó és per mitjà d'una inspiració revolucionària. Per a estar armada en el moment crític, hauria calgut que s'hagués armat durant el període precedent: però açò no podia fer-ho sinó lluitant directament o indirecta contra la socialdemocràcia. L'existència d'un partit revolucionari-burgès, influenciant paral·lelament la intel·liguència i el proletariat (o, almenys, esforçant-se a fer-ho) és, precisament, allò que hauria fet *impossible* tota simplificació de les tasques del partit socialista, simplificació que fou el tret fonamental de l'"economicisme". Si el marxisme rus no hagués hagut de treballar sobre un proletariat verge políticament, sobre el qual ningú havia emès cap pretensió, no hauria pogut resoldre tan fàcilment la qüestió reivindicant aquest erm, sense cap altra forma de procés, com el seu domini; hauria hagut de demostrar més, i *demostrar políticament*; hauria hagut de demostrar que aquest era, efectivament, *el seu* domini: s'hauria vist obligat, per la lògica de la competència política, a oposar la seua política de classe, socialista, a la política democràtica.

Des d'aquest punt de vista, la història ha facilitat molt els primers passos del nostre partit. Però com res es dona gratuïtament, la mateixa "facilitat" de les nostres primeres conquestes s'ha traduït en la seua fragilitat política. Els "economistes" han engendrat ells mateixos, a causa de la seua pràctica política, els seus adversaris polítics; no obstant això, a conseqüència del que acabem d'exposar més amunt, no feren el més mínim esforç per a posar en guàrdia les masses contra ells. Fins i tot més, no cregueren ni en la possibilitat de la seua aparició. No obstant això, aquests es manifestaren. Per molt primitius que hagen pogut ésser els mètodes tàctics dels "economistes", per molt poc suficient que haja pogut ésser la seua acció per a oposar les masses proletàries a l'estat, sota tots els seus aspectes (és a dir, tots els seus aspectes de classe així com els seus aspectes "per damunt de les classes"), s'ha revelat, no obstant això, com un potent mitjà per a menar les masses a enfrontar-se a la mateixa dominació, en tant que aparell colossal de repressió policial. Despertant àmplies capes del proletariat, els "economistes" les han convertit en la principal reserva d'energia revolucionària.

Aquest fet no podia deixar de provocar tota una sèrie de conseqüències. La "societat" burgesa està lligada políticament a les masses revolucionàries per la intel·liguència revolucionària, la seua capa més sensible. Aquesta capa és el baròmetre que mesura el despertar polític del "poble". I l'onada dels moviments estudiantils mai s'elevà tant. En la seua cresta aparegueren algunes figures heroiques i audaces en les que la societat, presa d'un sentiment ambigu d'afflicció i orgull, reconegué als seus propis fills. El moviment democràtic es posà en marxa, i, en successives onades d'esquerra a dreta, es vessà al riu polític. L'ala dreta de la democràcia revelà, immediatament, sobre què es recolzava: sobre els elements influents de l'oposició en els zemstvos. En la part alta de l'onada de la intel·liguència dels zemstvos aparegué també una figura que, no obstant això, no tenia res d'heroica. La societat tingué, envers ella, un sentiment ambivalent, compost d'autosatisfacció (heus aquí el nostre home!) i, alhora, de la desconfiança congènita de taverners.

Aquest procés polític que permetia a alguns superar-se, a un sota les potències de Schlüsselburg, a un altre en els plàcids i provincials carrers d'Stuttgart (“lluny del radi d’acció de la policia i de la censura tsaristes”), aquest procés no fou realitzat, ben entès, mecànicament sinó que exigí i engendrà tota una sèrie d’evolucions *ideològiques* en i mitjançant les quals es definiren, prengueren forma i es consolidaren els agrupaments polítics de la intel·liguència afectada. Aquest canvi nerviós en les doctrines filosòfiques i en les concepcions teòriques, que hom pogué constatar en la intel·liguència russa durant els últims tres lustres, està sotmès a la *lògica* general del *pensament i del coneixement humans*. No obstant això, aquesta lògica es doblega en una altra, molt menys elegant i ajustada, força més dominant i intransigent, *la lògica de l’interès polític*. Aquesta última sotmet la primera i li imposa la seua voluntat i la seua llei.

El punt de partida del despertar ideològic d’àmplies capes de la intel·liguència, després de la letargia dels anys vuitanta, estigué marcat per la introducció de la idea del “materialisme econòmic” en la nostra literatura legal. Arribà el marxisme, adquirí carta de naturalesa i s’apoderà d’un ampli territori sobre el qual no tenia, en els fons, certament, cap dret històric. Però finalment el marxisme, com a instrument irremplaçable de lluita contra un populisme esdevingut totalment reaccionari i com a justificació teòrica global de la seua tendència natural a l’europeïtzació de la vida social russa, la intel·liguència, i en particular la seua ala dreta (cada vegada més forta), s’alliberà, primer tímidament i després cada vegada amb més seguretat, de les conclusions revolucionàries-proletàries del marxisme. Hom veié aparèixer aquest “autoalliberament” sota la forma d’un “reexamen implacable del dogma”, i de la de la “polvorització del marxisme”, segons la maliciosa expressió de Mikhailovski. Però aquest procés efectiu de “polvorització”, pensen el que pensen els idealistes de les escoles positivistes o “metafísiques”, fou determinat, de fet, no per la incapacitat teòrica d’aqueixa doctrina sinó per raons d’ordre social que només el marxisme pot explicar.

Ja hem dit més amunt que el nostre partit, després d’haver absorbit tots els elements actius del moviment democràtic, es privà, així, de la possibilitat d’oposar-s’hi, el que predeterminà per un llarg període el seu primitivisme. Però “expulsa allò natural, tornarà al galop”: aquesta delimitació entre elements proletaris i elements burgesos-democràtics, que hauria d’haver-hi “concentrat” l’energia de classe del moviment socialista, començà a desenvolupar-se en el marc d’una sola doctrina general: el marxisme vulgar. D’altra banda, no foren els elements socialistes que començaren a separar-se dels elements democràtics-burgesos sinó que, tot i que sembla impossible, foren aquests últims que, davall la consigna de “crítica”, es posaren a depurar la seua consciència de tots els elements de classe del marxisme. La doctrina revolucionària perdé el seu tall de classe. Aquest fou sistemàticament, semiinstintivament, semiconscientement, llimat per un doctrinarisme socialista, ja siga en el marc formal del marxisme, ja en la seua “crítica” oberta quan aquest marc esdevingué, al seu torn, massa estret.

Hem dit que el marxisme s’apoderà d’elements de la societat sobre els quals, en els fons, no tenia cap pretensió de fer-ho; però açò era cert? No serà més bé que aquests elements s’apoderaren del marxisme per al servei dels seus objectius conjunturals? Avui en dia no cal demostrar una gran perspicàcia política per a respondre a aquest interrogant. El que significava realment el marxisme per als objectius del moviment democràtic rus ens ho mostren, clarament, els nostres “idealistes” d’ara, els “crítics” d’ahir i “marxistes” despús-ahir. El Senyor P. G. [Struve], un dels autors de *Problemes de l’idealisme*, reconeix al marxisme el mèrit d’haver “fornit un programa popular nou, clar i pràctic”. El mateix autor, en la pàgina anterior, declara que “el socialisme, en tant que tal, no podia (en els temps de Txernitxevski) i no pot furnir un programa popular clar”. Amb altres paraules, només se li reconeixen mèrits al marxisme en la mesura que no és socialisme. Però, què representa el marxisme menys el socialisme?

El senyor P. G. respon de seguida: “l'enorme *mèrit* [ressaltat per l'autor] del marxisme rus” és “demostrar científicament la necessitat històrica del capitalisme a Rússia”, és a dir, de “justificar-lo en tant que necessitat històrica”. Dit altrament, el marxisme alliberà la consciència de la intel·liguència del deure de protegir a qui fos i del que fos del capitalisme; el marxisme li ha permès batre's per l'uropeïtzació de l'estructura social; *el marxisme ha subministrat a la intel·liguència les bases teòriques de la seua lluita a favor de l'emancipació política*. Aquí rau tot el seu “mèrit”. Es comprèn, doncs, la següent afirmació (a primera vista monstruosa) de l'autor sobre Struve (al qual, dit siga de pas, li mostra una admiració indecent): Struve, “abandonant el positivisme, ha abandonat, per això mateix, el marxisme des del punt de vista *filosòfic*” (ressaltat per l'autor). Des del punt de vista filosòfic només? Sí, perquè “els resultats científicament determinats del marxisme i les precioses conquestes del seu programa popular no són danyats per un gir metafísic” [=de Struve]. Així, doncs, el director d'*Osvobozdenie* resulta ésser un “marxista” en el sentit polític del terme. El mateix val per a M. Bulgakov. Aquest rebutja, fins i tot, la “doctrina social filosòfica del marxisme” i parteix “de fonaments filosòfics completament diferents”: però ell també roman fidel al marxisme “en tot allò que concerneix les qüestions fonamentals de la política social concreta”. (Bulgakov, *Del marxisme a l'idealisme*, pàgina 315)

En realitat, el Senyor P.G. dona una idea grollera i no obstant això reveladora de la relació que lligava el marxisme amb la intel·liguència russa dels anys 90. *Avui en dia*, quan ja s'han extingit molts focs i caigut moltes fulles, el Senyor P.G. es pot plantejar, en nom del seu passat, la qüestió del valor del marxisme, amb l'evident intenció de fer apologia burgesa: la significació del marxisme seria la justificació del capitalisme. *En un altre temps*, en la primera meitat dels anys 90, el marxisme representava per a la intel·liguència, i fins i tot per al senyor P.G., quelcom diferent de la simple justificació de l'explotació capitalista. Si el senyor P. G. és culpable d'haver tractat de forma desimbolta el seu propi passat, que conté fins i tot alguns elements de “romanticisme”, això no li impedeix donar una resposta indubtablement justa a la pregunta següent: quins mèrits li valgueren al marxisme per a la seua admissió en la majoria dels salons literaris? Fou perquè, com acabem de veure-ho, subministrà tot un “programa popular”, desproveït de tot socialisme.

Està clar que gent que mantenien apreciacions *d'aquesta mena* sobre el marxisme no foren en absolut marxistes, foren (i segueixen essent-ho) els paràsits filosòfics d'un aspecte del marxisme que han aïllat i separat de la seua totalitat, la “justificació” teòrica per les lleis intrínseques del desenvolupament social de tota forma determinada de les relacions socials. Semblant “justificació”, mecànicament separada del context de la concepció dialèctica del món, pot “sancionar” conclusions extremadament conservadores; però en la concepció marxista real, no falsificada, aquesta “justificació” està enterament subordinada a l'aspecte revolucionari de la dialèctica materialista; tota forma de relacions socials engendra, ella mateixa, les seues pròpies contradiccions i finalment esdevé la seua pròpia víctima. La “crítica” havia de privar al marxisme, doncs, d'aquest segon aspecte, inherent a la seua doctrina. A més, com la depuració del marxisme de tots els seus vestigis “no científics” (és a dir, revolucionaris) força aviat prengué la forma de la lluita contra els marxistes revolucionaris, tot el marxisme perdé, per al Senyor P.G., ràpidament la seua força d'atracció: esdevingué una doctrina *estrangera*.

Heus aquí davall que eloqüents paraules és pintat, per un dels que l'han viscut, aquest moment: “Sentia així enfonsar-se el sòl sota els meus peus a poc a poc. De l'edifici que, encara ahir, semblava tan harmoniós i sencer, no en quedaven més que alguns murs. Naturalment, determinades reivindicacions d'ordre social [ja sabem quines], que la mateixa realitat designa, serveixen el seu valor pràctic, fins i tot fora de qualsevol teoria. No obstant això, qui reflexiona tendeix naturalment a concebre sistemàticament aquestes reivindicacions absurdes i a captar-les intel·lectualment com a unitat d'ideal i de concepció del món. I

aquesta unitat, que representava antany el marxisme, està ara perduda.” (Bulgakov: *Del marxisme a l'idealisme*, prefaci, pàgina XIII). El nostre embrutapapers pensa que als nostres ulls de marxista “tot açò es redueix al fet que alguns brots il·legítims del marxisme han capitulat, per tal o qual consideració (d'ordre essencialment pràctica), davant l'ombra de l'idealisme en profit d'un plàcid domicili en què ressonen suaus sonoritats i pregàries”. (*Del marxisme a l'idealisme*, prefaci, pàgines V i VI)

Tot açò no són més que ximpleries. En l'“explicació” (o l'acusació) que, en nom dels marxistes, formula el Senyor Bulgakov contra si mateix, les motivacions de psicologia col·lectiva són reemplaçades per motivacions “pràctiques” individuals i l'explicació materialista per un judici ètic; i a l'idealisme com a *credo* d'àmplies capes de la intel·liguència, s'hi adjunten les figures dels senyors Bulgakov i Berdiaev, que, “per consideracions d'ordre pràctic” s'allunyen cap aqueixos plàcids domicilis en què ressonen suaus sonoritats i pregàries. Les “raons” essencialment *personals*, pràctiques o “religioses”, que fan que tal o qual dirigent de l'idealisme s'haja allunyat de determinades posicions, aquesta qüestió és competència dels biògrafs, suposant que els dirigents de l'“idealisme” siguin capaços d'interessar-los. Al contrari, la qüestió de saber quines condicions socials i polítiques han produït el segon pla psicològic que ha comportat el “canvi de vincle ideològic” d'“alguns rebrots il·legítims del marxisme”, aquesta qüestió és, indiscutiblement, competència del materialisme històric i només pot ésser resolta per ell.

Ja hem dit que la doctrina del proletariat, el marxisme, produí un efecte no esperat pels seus creadors: li donà al moviment democràtic rus el dret moral d'anar, amb el cor pur i el front alt, a “l'escola del capitalisme”: després que aquest s'endinsà en el camí de la “crítica”, la consciència de la nostra intel·liguència democràtica, que fou despertada a la vida política pel proletariat, fou purificada de tot respecte envers la doctrina sociològica en general i el socialisme científic en particular (consciència a què el marxisme havia estat inoculat com a instrument de lluita contra el populisme reaccionari).

L'únic parasitisme ideològic, davall la forma d'una llastimosa *crítica* del marxisme, doctrina d'una altra classe social, no pot per si sol assegurar l'existència d'àmplies capes del moviment democràtic en el període d'ascens de l'oposició, quan aquest es prepara per a desplegar el major entusiasme polític del que siga capaç. Acabem d'escoltar dir al Senyor Bulgakov que “qui reflexiona tendeix naturalment a concebre sistemàticament aquestes reivindicacions absurdes i a captar-les intel·lectualment com a unitat d'ideal i de concepció del món”. El liberal “que reflexiona”, després d'haver dit adéu al marxisme, “tendeix naturalment” a construir-se un nou temple en què pot, sense ésser molestat, adorar el seu Déu. Però la construcció d'aquest temple filosòfic amb les pedres del pensament realista era quelcom absolutament impossible per al Senyor Bulgakov i per a aquells que seguien la mateixa evolució que ell: perquè les tradicions russes del pensament realista es recolzaven inevitablement sobre el marxisme. Aquest fet estava terriblement clar per a aquells que ja tenien en el seu actiu la lluita contra el “subjectivisme” sociològic i el populisme. Girar-se vers el “realisme” filosòfic significava retrobar aquest marxisme que s'acaba de depurar tan conscienciosament, tan penosament, de tot allò que contenia de “no científic” (fins al punt que ja no en quedava res). *Rebutjar el marxisme era rebutjar les tradicions del pensament realista en general.*

Els ideòlegs del liberalisme rus, passats fugitivament per l'escola del marxisme i “destrossats” teòricament per ell, es veieren obligats a cercar un refugi espiritual en els núvols de la metafísica idealista i, per a reprendre l'expressió de Feuerbach, fins i tot “a l'asil de la teologia”.

El liberal “que reflexiona” tendeix naturalment a concebre sistemàticament les “reivindicacions absurdes” del moviment democràtic. Però el seu instint de classe l'allunya del punt de vista històric i social ja que aquest està monopolitzat pel marxisme, etapa

suprema del pensament sociològic. El marxisme ha transformat el punt de vista històric i social en un punt de vista de classe i “comprèn”, així, les “reivindicacions absurdes” com a productes d’interessos de classe. Per al liberal o el “demòcrata que reflexiona”, adoptar tal punt de vista hauria significat el suïcidi polític: en efecte, s’haurien convertit, als seus propis ulls, en els representants de les classes dominants. Per això hagueren de cercar, necessàriament, les croses teòriques a l’exterior del procés històric i de les seues realitats de classe: hagueren de girar-se vers un món *suprahistòric*. Del “Ésser” canviant i empíricament perceptible hagueren de cridar a la “Necessitat” immutable i permanent. Hom recorregué a l’imperatiu categòric de la moral per a “concebre sistemàticament”, i exposar des d’un punt de vista filosòfic, aquestes mateixes reivindicacions absurdes que *Osvobozdenie* d’Stuttgart s’encarregà de formular. Tant objectivament com subjectivament, era absolutament *necessari*, per als ideòlegs del liberalisme, presentar el seu programa no com la vulgar plataforma d’una burgesia “progressista” sinó com l’expressió de lleis eternes de la moral; ara bé, hem vist com l’idealisme, per a respondre a aquesta necessitat absoluta, no abandona la posició suprahistòrica dels problemes sinó que exposa, amb l’ajuda de miserables sil·logismes, que “el principi formal de la moral elimina també tant el conservadorisme ètic com la utopia ètica de la perfecció sobre la terra. Condemna [...] la mateixa idea de la possibilitat d’una harmonia universal dels interessos i forces que s’assolirien mitjançant la realització efectiva d’aquest ideal” (pàgina 288). Més breument fins i tot: l’imperatiu categòric, en tant que principi director de la política, “elimina” el conservadorisme intransigent i “aprova” el liberalisme. I el Senyor Bulgakov, en la seua lògica, té completament raó a dir: “Aquest principi és suficient per a fornir una base a les aspiracions alliberadores del nostre temps”. (*Del marxisme a l’idealisme*, prefaci, pàgina XXI)

La posició queda fixada així: “Els drets imprescriptibles de l’Home i del Ciutadà”, col·locats sota la protecció directa de l’imperatiu categòric, han de servir d’ara en davant de fonament a un combat entaulat en dos fronts: avui en dia contra la policia tsarista, demà contra el proletariat; avui en dia contra l’absolutisme, demà contra el socialisme.

Des del mateix moment en què l’ala liberal de la intel·liguència s’esforçava a atrinxerar-se a les ciutadelles de la metafísica, elements intermedis d’aquesta intel·liguència, alliberats per la mateixa “crítica”, decidiren que d’ara en avant *tot estava permès!* La democràcia revolucionària francesa no celebrà amb tant de goig la festa de deessa Raó com ho ha fet la nostra intel·liguència “socialista-revolucionària” amb la seua festa d’alliberament de totes les seues obligacions envers la raó teòrica. És suficient de llegir *El Missatger de la revolució russa*, òrgan del socialisme llibertari: una espècie de Decameró “socialista-revolucionari”, una recopilació de novetats, artísticament inferiors a les de Boccaccio, però que, paral·lelament, encarnen la revolta burgesa, la vehement protesta de la “carn” burgesa en el seu despertar contra les cadenes tiràniques que l’Església “ortodoxa” dominant l’imposà sense apel·lació durant tot un període.

En una atmosfera alliberada per la “crítica” del pes intel·lectual del marxisme, àmplies capes de la intel·liguència se sentiren independents de tot “dogma” rigorós, després de la seua entrada en l’esfera de la lluita revolucionària. Però aquestes capes encarnades pels “socialistes-revolucionaris” no rebutjaren el marxisme en el seu conjunt. Tal rebuig els hauria imposat obligacions massa importants. S’acontentaren d’explotar-lo, com uns saltejadors, per a justificar tal o qual acte d’aventurerisme polític. L’actitud dels “socialistes-revolucionaris” cap al marxisme no és més que el reflex (en el pla teòric) de la seua actitud envers el proletariat. No li reconeixen la qualitat de força política autònoma, sense girar-li l’esquena malgrat això: es posaren d’acord per a explotar-lo políticament³.

³ La situació intermèdia dels nostres socialistes “subjectivistes” entre el partit socialista del proletariat i el partit liberal de la burgesia es reflecteix de forma extremadament clara en el domini filosòfic. Si el “criteri subjectiu” que ha de guiar la nostra acció deu, pel seu mateix origen, estar sotmès a la verificació empírica, comporta, inevitablement, un caràcter historicosocial, és a dir, un caràcter de classe. I la nostra tasca consisteix, doncs, a traçar, partint d’una avaluació (donada com un fet), les línies de força *cap avall*, és a dir, establir la naturalesa de

Tot el que Europa ha infantat enmig del dolor, tot allò que ha parit socialment i política, se l'ha apropiat sense cap esforç la intel·liguència russa a través dels llibres i diaris, però, ai!, al primer canvi de circumstàncies se n'ha alliberat amb la mateixa facilitat. Li ha bastat de sentir la seua pròpia força revolucionària i de tenir-ne consciència, o almenys el pressentiment, de la seua importància política futura per a palesar, immediatament, la seua facultat de regressió ideològica, completament imprevisible per als marxistes dels anys 90; regressió que pren la forma d'un populisme emmascarat de subjectivisme històric i de metafísica idealista. Les falanges "marxistes" disminuïren cada vegada més. El títol d'"exmarxista", "exsocialdemòcrata" esdevingué, d'un sol colp, una entrada per a les "millors cases", del "bordell" literari i ningú s'adonà, a excepció d'un grup relativament restringit, que aquest "títol" no designava una altra cosa més que la deserció dels que havien passat de l'exèrcit del proletariat al camp de l'enemic. Tal canvi de camp només pot ésser propi d'un renegat polític.

Aquest fou el moment en què els nostres companys d'ahir tancaren apressadament les seues maletes com si temeren perdre el tren; la majoria dels militants del partit, sacrificats en cos i ànima a la causa del proletariat, eren incapaços de comprendre el significat polític del canvi en la intel·liguència que s'estava produint davant els seus ulls. Els socialdemòcrates "economistes" no li concedien un gran valor al marxisme: per això se'n servien poc com a instrument polític. Del marxisme havien pres dues o tres tesis simplificades que sancionaven, segons ells, la seua tàctica victoriosa; es comportaren respecte al marxisme, pres en la seua totalitat, amb una indiferència equivalent al suïcidi. Més fins i tot, ells mateixos eren molt receptius a la "crítica" burgesa. El partit no coneixia "atmosfera teòrica" i els pràctics de l'"economicisme" estaven saturats per la viciada atmosfera del periodisme legal, amb el seu "marxisme" apologetic de la burgesia, i la seua "crítica". Aquest fou, en conjunt, el trist període de la fugida massiva de la intel·liguència del marxisme, mentre que, en segon pla, les masses proletàries es posaven en moviment. D'un fet elemental i evident, el partit socialdemòcrata en féu una qüestió molt complicada.

En tant que qüestió complicada, precisament, és que tracta *Iskra* la qüestió del nostre partit.

“En nom del marxisme”

El període d'*Iskra*

I Déu digué: "Que es faça la llum", i s'hi féu la llum. Separà el cel de la terra, el dia de la nit, la democràcia burgesa de la democràcia proletària. El caos primitiu desaparegué i s'instaurà el regne de la política socialdemòcrata revolucionària. Semblant seria en llenguatge bíblic l'estil de les declaracions i crides d'aprovació dels comitès d'*Iskra*, el caràcter fonamental de les quals és l'absència de qualsevol perspectiva històrica. *Iskra* no ha escollit les seues tasques "arbitràriament". Li han estat imposades per les condicions del moment, tal com les hem caracteritzades més amunt. Els "economistes" havien despertat noves forces però foren incapaços de dominar-les. Havien impulsat un moviment de masses però feren malament el treball en no conferir-li un caràcter de classe sense equívocs. A través del

classe del criteri subjectiu determinat i col·locar-lo, així, sota el control d'un *criteri objectiu*: les lleis del desenvolupament objectiu. Des d'aquest punt de vista, el "subjectivisme", que es manté tancat en si mateix, no és una altra cosa més que la por al pensament "positiu" davant les seues pròpies conclusions.

Però si el "criteri subjectiu" és autònom, en relació amb la realitat empírica social, i qüestiona la seua pretensió a l'hegemonia, llavors la font que ens subministra el criteri de l'escala dels judicis morals (i d'altres) ha d'estar per damunt d'ella. La nostra tasca és, llavors, traçar, a partir de l'avaluació donada com un fet, línies *cap* amunt, cap a l'imperi transcendent del deure i, per això, col·locar de nou el criteri subjectiu sota el control d'un "criteri objectiu", la norma absoluta del Deure. Des d'aquest punt de vista el "subjectivisme", replegat en si mateix, suposa la renúncia timorata a tot pressupòsit metafísic (o religiós) personal.

(N.B. *O bé* el "materialisme econòmic", *o bé* l'idealisme filosòfic. Aquest dilema, que se li planteja al "subjectivisme", demostra (*a contrario*) la relació que tan sovint s'ha negat entre el materialisme filosòfic i la concepció materialista de la història)

moviment obrer havien despertat la intel·liguència democràtica; no obstant això, no la sotmeteren al seu control; al contrari, capitularen davant ella quan desencadenà una campanya teòrica contra els principis de la política de classe autònoma del proletariat.

Aquests dos fets determinaren les tasques fonamentals de tot el període d'*Iskra*. Particularment el segon (el ràpid creixement del moviment democràtic) marcà indeleblement el caràcter del nostre primer diari polític.

En la mesura que es tenia fe en les capacitats polítiques de la socialdemocràcia, era absolutament necessari pressionar activament cap a la “diferenciació” política de la intel·liguència democràtica, a fi de conquerir, en nom del marxisme, el nombre més gran possible de partidaris conscients de la classe obrera. “En nom del marxisme!”, és l’eslògan que ha dominat tot aquest període, i la intel·liguència revolucionària s’hi ha agrupat en torn d’ell; aquest eslògan esdevingué tan terrible com antany *Slovo i Dielo* “paraula i acte”.

Iskra no ha realitzat miracles. No ha separat el cel de la terra, ni la terra del mar. Però, recolzant-se en *Zaria*, que recuperà de nou el marxisme, *Iskra* contribuí enormement a la diferenciació política davant la intel·liguència democràtica. El període “economista” fou el de la lluita directa i exclusiva per guanyar la influència sobre les masses proletàries; una lluita no contra els altres partits democràtics sinó contra la incultura del mateix proletariat i contra la barbàrie de les condicions polítiques russes. El període d'*Iskra* fou, en el seu significat polític objectiu, el període de la lluita per la influència sobre la intel·liguència revolucionària, amb, en segon pla, un proletariat compromès en el combat democràtic. En aquesta diferència fonamental rau la “justificació” històrica dels dos darrers períodes de la vida del nostre partit. *Aquesta diferència, és a dir el sentit de tot el període d’Iskra, és la que ha d’entendre, abans que res, qui vullga comprendre, tot i que només siga aproximadament, el problema de les actuals divergències a l’interior del nostre partit.*

El període d'*Iskra* fou el període de la lluita per a influenciar la intel·liguència. *Iskra* proclamà que “és indispensable diferenciar-se”. I es delimità i es diferencià. Això no significa que *Iskra* haja elaborat mètodes tàctics per a la diferenciació immediata del proletariat i de la burgesia (des d’aquest punt de vista *Iskra* féu ben poca cosa); no, aplicà els fonaments teòrics del marxisme (reprès per *Zaria*) per a “delimitar”, a l’interior de la intel·liguència democràtica, els partidaris principistes del proletariat dels “partidaris” potencials de la burgesia. “Cal delimitar-s’hi”. Ben entès, açò significava, “al capdavant”, l’autodeterminació política del proletariat sota la forma d’una política autònoma de classe. Però aquest “objectiu final” només existia subjectivament; donar-li vida, tal és la tasca del nou i ric període, del que s’albira ja la llum per damunt del nostre partit. La missió de l’antiga *Iskra*, per contra, missió que complí efectivament, consistia a retenir tots els elements de la intel·liguència democràtica que no estaven encara definitivament perduts per a la “idea del quart estat”, utilitzant-hi el tall de la doctrina marxista.

Ací hem de fer un aclariment. Considerem ací com complida la missió d'*Iskra*. Quan parlem d'*Iskra* no ens referim a *Iskra* tal com aquesta fou prevista, tal com començà, sinó que la considerem tal com esdevingué. Subjectivament, *Iskra* s’havia fixat objectius molt amplis: abans que res elevar el moviment obrer espontani al nivell de moviment polític, després dirigir (en nom del proletariat, de la classe alliberadora) “tots aquells als qui els és cara la paraula llibertat!” (número 3). Un diari polític devia, en tant que diari socialdemòcrata, servir de far al proletariat revolucionari i, en tant que diari demòcrata, de brúixola a la democràcia combatent. Però açò es verificà més tard, és impossible assolir, per mitjans literaris, resultats polítics que no es corresponen amb les relacions recíproques de les forces polítiques. La socialdemocràcia no podia batre’s en compte dels obrers, ni un diari socialdemòcrata en compte de la socialdemocràcia. Si aquesta, tenint en compte la seua influència sobre les masses proletàries, tenint en compte el seu grau d’energia i l’eficàcia de la seua acció política, és incapaç de conquerir un lloc decisiu en la lluita democràtica, en va s’esforçarà un

diari socialdemòcrata en arrossegar a remolc seu tot el moviment democràtic, només en nom de la classe alliberadora. La història no permet “substitucions”.

El moviment democràtic no es deixa encadenar per mitjans purament literaris ja que aquesta activitat és, precisament, el domini en què la intel·liguència és més forta i, per tant, més independent. Editar dos diaris com *Osvobozdenie* i *Revoliutsionaia Rossia* segons l'exemple viu d'*Iskra* i eliminar, així, tota obligació, fins i tot conjuntural, envers el partit del proletariat, açò fou assumpte d'un any o dos.

En la mesura que el moviment democràtic es dotà de la seua ferramenta “ideològica”, l'endarreriment polític del proletariat s'expressà en el fet que el seu propi partit corria el risc llavors de dissoldre's, si no enterament, almenys sí en bona part, en el moviment democràtic. *Iskra*, en voler mantenir-se fidel a la causa del proletariat, es veié forçada a deixar d'agrupar el moviment democràtic “*en nom del proletariat*” i a separar-se d'aquell “*en nom del marxisme*”. Ho volgués o no, es veié obligada a consagrar la major part del seu treball a la “delimitació” que només *Zaria* devia, primitivament, realitzar. *Iskra* volia ésser, en el seu disseny original, la direcció de la lluita democràtica general comú, davall l'hegemonia del partit del proletariat, però es transformà, *en realitat*, en un òrgan d'autodefensa de la intel·liguència socialdemòcrata, en nom de la seua tasca objectiva que era arrossegar el proletariat al combat democràtic general darrere de la seua bandera. Aquest gir realitzat a mitges espontàniament, li conferí al diari aquesta fisonomia bel·licosa i “furiosament polèmica” en què hom pensa tan sols en pronunciar el nom d'*Iskra*. En el seu número 35, *Iskra*, a través d'un excel·lent article del camarada Starover, establí el balanç dels canvis objectius operats, sota la influència dels quals es formà la fisonomia particular del diari. “El viratge que s'ha produït en els dirigents del moviment democràtic [diu Starover] és un fet consumat. La idea que el proletariat havia de dirigir la lluita alliberadora ha estat reemplaçada per una altra que només atribueix al proletariat un lloc subordinat.” (*Sobre la democràcia amb dos caps*).

La crítica de l'“economicisme”, dels prejudicis populistes, terroristes, nacionalistes, es porta la part del lleó en el treball d'*Iskra*. *Iskra*, com ja s'ha dit, no era un diari *polític* sinó *polèmic*. Hom l'ha acusat de batre's no tant contra l'autocràcia com contra les altres fraccions del moviment revolucionari. Inevitablement s'hi dedueix de semblant reprotxe, si s'és conseqüent amb un mateix, que *Iskra* no havia de propagar idees polítiques que no fossen comuns al moviment democràtic en el seu conjunt; dit altrament: que era convenient dissoldre la idea de classe en la ideologia democràtica. Per als socialdemòcrates, açò hauria significat l'abandó de tota perspectiva pròpia. *Iskra*, per sort per al partit, no ho ha fet. Al contrari, ha consagrat el màxim d'atenció a les “divergències d'opinió fraccional a l'interior de la intel·liguència”. Lluitant contra el populisme, el terrorisme i el nacionalisme, *Iskra* ha mostrat a la intel·liguència el camí de la lluita pels interessos històrics del proletariat. Allò que incumbia directament a *Iskra* no era la tasca de delimitar políticament el proletariat, sinó la d'aclarir la consciència de la intel·liguència sobre els interessos històrics d'aquesta classe.

Quan Lassalle menava una aferrissada lluita contra els “progressistes” es batia directament per la influència entre els obrers ja compromesos en el combat democràtic, i entre els quals els “progressistes” tenien els seus partidaris organitzats. Però nosaltres, quan ens batem contra el populisme o l'idealisme allò que tenim en el punt de mira immediatament no són els obrers, sinó la intel·liguència que la primera cosa que farà serà allunyar-se de nosaltres per a anar als obrers amb el seu populisme petit burgès o el seu liberalisme burgès. *Iskra* no ha portat davant el tribunal *polític* del proletariat els “socialistes-revolucionaris”, com ho féu Lassalle amb els “progressistes” (i els nostres comitès ho han fet en una mesura insignificant), només ha aixecat davant ells una condemna *teòrica* des del punt de vista dels interessos de classe del proletariat, i, només en aquest sentit, indirectament, en nom del proletariat. *Iskra* no impulsava el proletariat a enfrontar-se obertament al conjunt del medi

burgès; no feia més que reclutar entre la intel·liguència als partidaris del principi de tal projecte. No elaborava les normes tàctiques d'una política autònoma del proletariat (per menys que tals formes tàctiques foren concebibles en les condicions sociohistòriques russes); no féu més que mostrar a la intel·liguència revolucionària la necessitat de semblant política autònoma.

Si tal o qual altre adversari puntós s'esforça a demostrar atentament que l'antiga *Iskra* cometé tot un seguit de faltes de caràcter teòric, que haurien llençat a perdre, en la flor de l'edat, una "generació" sencera de socialdemòcrates i que si aqueixes errors hagueren estat corregits, d'acord amb els seus arguments, el partit coneixeria ara un puixant ascens, per la nostra banda no podem fer una altra cosa més que arronsar els muscles. No està ací el quid del problema. No resideix en les negligències teòriques (del tipus per exemple de relacions entre "espontaneïtat" i "consciència"); el fons del problema està menys en aquestes qüestions que en el caràcter *políticament limitat* de la missió imposada a un grup de socialdemòcrates pels interessos de classe del proletariat en un període històric determinat. Concerneix a aquest ràpid i febril procés de translació i reagrupament de la intel·liguència democràtica que dispersa, per dir-ho així, sense deixar rastres tots els elements que fins ara estaven lligats en un tot indiferent per l'aspiració subjectiva d'"ésser i continuar essent [l'instrument conscient] del moviment de classe de les masses obreres organitzades".

No és suficient de reconèixer els mèrits històrics d'*Iskra*, i menys fins i tot d'enumerar totes les seues afirmacions equivocades o ambigües. Cal anar més enllà: és necessari comprendre el caràcter històricament limitat del paper exercit per *Iskra*. Contribuí molt al procés de diferenciació de la intel·liguència revolucionària; però també posà traves al seu lliure desenvolupament. De forma materialista, ha realitzat la multitud de simpaties teòriques i filosòfiques envers els interessos de classe determinats; i emprant aquest mètode "sectari" de diferenciació *és com ha pogut conquerir per a la causa del proletariat una bona part de la intel·liguència*; per fi, ha consolidat el seu "bot" a través de les diverses resolucions del II Congrés en matèria de programa, tàctica i organització.

Tot aquest treball, no obstant això, no és més que un preludi al treball realment polític de la socialdemocràcia. En el moment present la qüestió es planteja de la forma següent: quina és la tasca central de nou moviment? *¿És precis continuar la diferenciació (mantenint-la en el marc restringit de la intel·liguència lligada a la socialdemocràcia per un programa comú) o, per contra, cal elaborar mètodes de separació política immediata del proletariat real (i no sols conceptual) de la burgesia (real)?*

Nosaltres insistim en la segona resposta. El partit a crear, per al qual l'antiga *Iskra* ha agrupat els membres dispersos de la intel·liguència, ha de tendir a la resolució *immediata* d'aquesta tasca, per a nosaltres fonamental, única tasca que pot donar la seua explicació i justificació al treball d'*Iskra*, però que a penes ha estat prevista per ella i pels pràctics d'aquest període, tasca que consisteix a *destacar políticament* el proletariat de la burgesia.

És veritat que el partit s'apropa ara per primera vegada al proletariat. Durant els temps de l'"economicisme" el treball estava enterament dirigit al proletariat però, principalment, no era encara un treball polític *socialdemòcrata*. Durant el període d'*Iskra*, el treball prengué un caràcter socialdemòcrata però no estava dirigit directament *cap al proletariat* (en la mesura que ho estava, només tenia un caràcter "primitiu-democràtic" del que parlarem més tard). Només ara, la socialdemocràcia, en tant que socialdemocràcia, es gira vers el proletari en tant que tal.

Definint així la situació actual podem comprendre, per la mateixa forma de plantejar el problema, no sols la possibilitat sinó també la necessitat de les actuals divergències al si del partit. Cada període secreta la seua pròpia rutina i tendeix a imposar les seues pròpies tendències al moviment en el seu conjunt. Els "economistes", a partir d'una confusió psicològica, identificaren el moviment "professional i sindical" que dirigien amb el moviment

socialdemòcrata; igualment, els “iskristes” identificaren força sovint la lluita pel reconeixement principista de la política de classe del proletariat amb la pràctica efectiva d'aquesta política, i aquesta identificació els portà, finalment, a ignorar totalment la seua tasca immediata: és a dir, la realització dels principis polítics de classe del proletariat, admesos, no obstant això, de manera general en els termes corresponents a la política quotidiana. Però tornarem a parlar-ne més endavant⁴.

Quan Lenin prengué de Kautsky l'absurda idea de la relació entre l'element “espontani” i l'element “conscient” en el moviment revolucionari del proletariat, no feia una altra cosa més que definir grollerament les tasques de la seua època. Es dirigeix a la intel·liguència que constitueix l'únic públic de *Zaria* (i també d'*Iskra*) tenint en compte la complexitat dels problemes plantejats i que podia ésser l'espurna. Li diu: “En primer lloc anem a insuflar-vos el marxisme, aqueixa argamassa concentrada de la consciència, anem a impregnar-vos de desconfiança envers la democràcia burgesa i, de seguida, al treball, a l'atac contra l'espontaneïtat! Certament és en açò que consisteix precisament la tasca: “unflar” la intel·liguència de marxisme, anem a lligar-la de peus i mans per a impedir-li dispersar-se, trair, atacar amb desvergonyiment a Marx, comptat i debatut: respirar! Tasca eminentment urgent, d'altra banda, perquè la intel·liguència marxista es fon davant els nostres propis ulls, se'ns escapoleix dels dits... cap als socialistes-revolucionaris i els liberals.

No volem dir, de segur, que *Iskra*, portada pel seu treball de “diferenciació” de la intel·liguència, hauria arribat a ignorar les seues tasques principistes i mirar de reüll cap a “una altra classe de la població”. En absolut! La intel·liguència darrere de la que corre *Iskra* era, en primera lloc, el mateix partit. L'instint de conservació política impulsa a la lluita contra la “crítica”, el bernsteinianisme, el terrorisme, el populisme i l'idealisme, totes aqueixes ideologies que aportaven un element de confusió i desagregació en el mateix medi amb què *Iskra* esperava construir un partit unitari. Entre un petit grup de socialdemòcrates eminents i la classe despertada es trobava la capa de la intel·liguència indecisa, en què no es reconeixia als “seus” en el “caos”. En realitat el nostre diari polític no fou un òrgan dirigint *immediatament* les lluites polítiques del proletariat sinó una plataforma política principista que servia per a delimitar, a l'interior de la intel·liguència, la part marxista d'aquella que era marxista a mitges i de la que a penes havia estat tocada pel marxisme.

No obstant això cal tenir en compte que *Iskra* havia rebut de l'època de l'“economicisme” una herència seriosament i extremada preciosa: *les masses despertades del proletariat urbà*.

Basant-se en aquesta base històrica, la lluita per la influència sobre la intel·liguència era una tasca profundament diferent de la que hagué de complir el *Grup de l'Alliberament del Treball* als anys 80 i una part dels 90. Aleshores es tractava de demostrar l'inevitable desenvolupament del capitalisme a Rússia i deduir-hi la legitimitat històrica de l'existència d'una socialdemocràcia russa. Per tal de menar endavant aquesta tasca no calia un diari sinó una revista, no *Iskra* sinó *Socialdemocràcia*. Els revolucionaris formats a l'escola de

⁴ No sabem si els amics del camarada Lenin estaran d'acord amb la nostra forma de jutjar el període “iskrista”. Pensem que no; això els portarà a tota una sèrie de conclusions inacceptables per a ells. Però la veritat ens obliga a ressaltar que en el II Congrés, ni Lenin ni els seus partidaris, no intentaren elevar-se contra el judici “estret” que feu en el meu discurs sobre el treball d'*Iskra*. “Recordem [deia jo] amb què rapidesa el marxisme s'apoderà dels esperits de la intel·liguència a principis dels anys 90. Per a la majoria d'aquesta intel·liguència, el marxisme era un instrument per a emancipar intel·lectualment el moviment democràtic rus de la ideologia populista vetusta. El marxisme li subministrà la justificació que li permeté entrar, amb la consciència tranquil·la, a l'escola del capitalisme. Però el marxisme revela la seua verdadera naturalesa revolucionària en el moviment obrer. Com més es desenvolupa aquest, més necessita el moviment democràtic definir les seues relacions amb ell. D'altra banda, el moviment democràtic havia tingut temps per a ampliar-se, reforçar-se i prendre-li gust a la independència política. Per a ell, la ideologia del proletariat ja no estava de moda. Fou aleshores quan començà una campanya crítica contra el marxisme. El seu objectiu oficial era alliberar el marxisme del seu contingut dogmàtic i no crític. Però la seua tasca efectiva era alliberar el moviment democràtic del jou de la ideologia marxista. La “crítica” minà tots els fonaments del marxisme i no quedà cap empremta de la seducció del marxisme. La influència dissolvent d'aquesta “crítica” s'obrí pas també entre els rengles de la socialdemocràcia. Començà un període de dubte, d'ansietat i incoherència. Abandonàrem al moviment democràtic posició rere posició. Fou en aquest moment crític quan aparegué el grup d'*Iskra* i *Zaria*; i prengué a càrrec seu el reagrupament del partit sota el signe del socialisme revolucionari.” (II Congrés Extraordinari del POSDR, pàgina 112). En tots els altres discursos, *Iskra* fou jutjada, conscientment o no, des del mateix punt de vista.

Socialdemocràcia esdevingueren *propagandistes* del socialisme científic. La problemàtica que se li plantejava a *Iskra* era molt diferent. Havia de formar no propagandistes sinó *dirigents polítics* per a un moviment de masses ja existent. Aquest objectiu no podia ésser assolit únicament a través de l'exposició teòrica dels mètodes del marxisme sinó a través de la demostració de la seua validesa a partir dels fenòmens "quotidians" de la vida social i política. Però l'exposició d'aquests mètodes, igual que la seua utilització periodística, només serviren totalment i immediatament a un únic objectiu: reforçar i formar políticament la intel·liguència marxista.

No obstant això no hem exhaurit encara tot el contingut històric de l'últim període. Les masses urbanes despertades espontàniament (herència de l'agitació "economista") determinaven, per la seua mateixa existència, no sols els mètodes de la influència sobre la intel·liguència sinó que exigien, abans que res, que se'ls prestés una atenció directa. "Sense tenir en compte als seus dirigents [escrivia el número 3 d'*Iskra*] el proletariat s'ha llençat al combat quan s'ha adonat que la part radical de la societat estava presta seriosament a mesurar les seues forces amb el règim [...] La socialdemocràcia russa haurà de considerar com a *base de la seua activitat pràctica* aquesta aspiració evident de les masses obreres a *participar activament en la lluita alliberadora entaulada pel conjunt del moviment democràtic rus*; haurà de fer-ho si no vol perdre el tren, si no vol abandonar a altres forces polítiques els seus drets a la direcció del moviment proletari." I la socialdemocràcia russa posà, efectivament, aquesta "aspiració de les masses obreres" en la base de la seua activitat política.

La pràctica del partit es transformà, en un cert sentit, totalment durant el període "iskrista", però no sols, ben entès, sota l'única influència d'*Iskra*: al moviment de vagues "professionals" a penes decidit a transgredir els seus límits, el substituïu una agitació política sistemàtica en el proletariat per mitjà de "denúncies" polítiques generalitzades. Aquesta diferència era tan brutal que se la pot concebre (i se la va concebre) com una diferència entre el "*tradeunionisme*" i la política de classe del proletariat. En aquesta perspectiva, la relació entre el treball d'*Iskra* i el del partit, i, per tant, el paper d'*Iskra* es presentaven sota un aspecte extremadament simplista: el diari socialdemòcrata revolucionari dirigeix directament la política socialdemòcrata revolucionària del proletariat. Semblant punt de vista és tan fals com ho és de seductor.

Al partit li era absolutament impossible realitzar, en el domini de la pràctica política, totes les tasques proposades per *Iskra* i *Zaria*. No es pot fer "entrar en escena" la tàctica socialdemòcrata no importa ni quan ni on. Fins i tot el simple fet de l'existència d'un proletariat no podia ésser suficient. És absolutament necessari qualitativament que capes, si fa o no fa, àmplies del proletariat *estiguen compromeses en la política democràtica*. Ara bé, semblant proletariat no existia. La socialdemocràcia russa hagué de crear, en primer lloc, aquesta condició de política de classe complint les tasques històriques del moviment democràtic burgès: és a dir, el despertar espontani del proletariat (període "polític"). Els mètodes de l'agitació "econòmica" estaven destinats a despertar els *instints revolucionaris* elementals que s'havien format espontàniament en la psicologia de classe del proletariat. El mètode de les "denúncies" polítiques havia de servir per a donar a aqueixos instints despertats el caràcter d'una *protesta cívica* conscient. Per consegüent, per molt diferents un de l'altre que hagen pogut ésser els continguts dels dos períodes precedents, coincidien, no obstant això, en què representaven objectivament el resultat d'un treball burgès-democràtic (complint en nom dels principis del socialisme i menat endavant, subjectivament, per motivacions purament socialistes).

Si els teòrics i publicistes de l'"economicisme" han encongit implacablement la bandera del socialisme, en revenja d'això el grup de *Zaria* i *Iskra* és del tot innocent d'aquest pecat contra el Sant Esperit: es fixà a si mateix, igual que a tot el partit, la tasca que és comú a tota la socialdemocràcia internacional: la unificació del moviment obrer i del socialisme

(*Iskra* número 1); ha desenrotllat aquesta qüestió de forma teòrica i polèmica en les seues publicacions i agrupat els seus partidaris al voltant d'aquesta tasca i de la seua comprensió. Però el treball que aquests últims complien al si del proletariat (no sols d'una banda el seu treball sinó, també, el dels seus "adversaris", perquè tots estaven moguts per les mateixes exigències objectives) esgotant-se completament en la tasca d'alliberar la consciència de les masses obreres "del jou dels prejudicis polítics seculars, de la fe cega en el govern, en la misericòrdia del tsar, i del desconeixement del fet que els proletaris són *ciutadans iguals a altres*, en una societat que viu del seu treball". (Número 1). *Zaria* en el domini de la teoria i *Iskra* en el domini del periodisme i de la polèmica programàtica, mostraven la relació directa existent entre un "ciudadà igual en dret" i un proletari, i, un vegada establerta aquesta relació, ensenyaven al seu públic la política socialista, però la via política de les masses conscienciades no estava impregnada de la consciència d'aquesta relació; estava completament reblerta per les consignes d'emancipació en general. "Si *Iskra* m'ha agradat tant [escrivia un obrer de Sant Petersburg] és perquè considera l'obrer com un ciutadà. Açò és molt important!" (*Iskra*, número 14)

Pretendre que *Iskra* ha dirigit directament la vida política del proletariat en el sentit d'haver-se nodrit de l'experiència immediata del moviment i haver plantejat respostes immediates a les seues necessitats immediates, açò seria totalment fals. En el treball de "diferenciació" de la intel·liguència, *Iskra* ha exercit, efectivament, un paper dirigent amb molta raó: estava teòricament armada fins a les dents, i en aquest gènere de lluita l'armament teòric ho és tot. Però aquesta lluita per si mateixa no ho era tot. *La teoria proletària del desenvolupament polític no pot reemplaçar un proletariat políticament desenvolupat*. Aquesta veritat es palesà no sols en la malaurada temptativa d'*Iskra* durant el seu primer període per a sotmetre "en nom del proletariat" totes les tendències del moviment democràtic a l'hegemonia socialdemòcrata sinó, també, en la total incapacitat d'*Iskra* per a fecundar el moviment del proletariat mateix mitjançant l'aportació teòrica que havia introduït en la consciència de la intel·liguència revolucionària.

Iskra certament que ha influenciat, directament o indirecta, aquest renaixement de la pràctica durant els últims tres o quatre anys. Però per a donar únicament directives que han estat avaluades en funció de la pràctica i consignes que la pràctica reprèn, *Iskra* (*considerada abstractament*) no té raó d'ésser *Iskra*; era suficient amb què fos simplement un diari revolucionari. Quant a les idees polítiques complexes que aportava *Iskra* en tant que "torxa", valien menys per al moment present que per al futur. Aquestes idees, que no es transformaven directament en pràctica, preparaven, en la consciència dels elements dirigents del partit, les premisses *intel·lectuals* per a la fixació de les tasques tàctiques de la política revolucionària proletària, sobre la base "*material*" creada pels esforços de les "generacions" precedents del partit.

Hem dit que per a la reactivació de la pràctica que s'estava operant durant l'últim període, la ideologia revolucionària democràtica era suficient, *in abstracto*. Però perquè la "inserció" del proletariat en l'esfera "de l'home i del ciutadà" menés a un procés d'*autodeterminació* del proletariat en tant que classe, era absolutament indispensable crear la carcassa ideològica complexa i vasta del socialisme científic, única carcassa capaç d'oposar-se a les diverses formes de la ideologia democràticoburguesa i de lligar, sense possibilitat de marxa enrere, la causa històrica del proletariat al personal dirigent del moviment, és a dir, als elements provinents de la intel·liguència democràtica.

Alguns exemples particulars però extremadament significatius mostraran com *Iskra* dirigia de forma *desigual* la "diferenciació" ideològica de la intel·liguència, i l'autodeterminació política del proletariat. *Iskra*, d'una implacable severitat envers tota forma de "titubeig" entre els intel·lectuals, retia proves d'una considerable, i força sovint inadmissible, indulgència envers no importa quines declaracions de proletaris despertats a la

política. *Iskra* mantenia silenci gairebé aprovador quan un obrer de Sant Petersburg manifestava la seua extrema alegria a propòsit de la completa desistiment de paraules sobre la plusvàlua (i també, per tant, sobre el socialisme); al mateix temps, feia caure tot el pes de la seua còlera teòrica sobre els socialistes-revolucionaris que s'havien decidit imprevistament a favor d'una definició "molt poc doctrinal" de la classe, com a categoria definida per la distribució i no per la producció. *Iskra* citava sense miraments els obrers que exigien que se'ls ensenyés, sense més demores, "com marxar a la batalla"; al mateix temps aclaparava amb la seua mordaç ironia "el gir històric" que aconsellava als obrers constituir-se en "batallons d'assalt". Certament, el crit de guerra: "Constituiu-vos en batallons!" no era més que la resposta abstracta a la pregunta abstracta: "Com marxar a la batalla?"

Això s'explica, abans que res, pel fet que *Iskra*, en el fons, a conseqüència de la inadequació entre la seua "teoria" i la seua "pràctica", tenia dos tipus de criteris. Calia lligar, sense tardança, la intel·liguència amb els nusos set vegades nuats de la doctrina socialista; al contrari, el proletari "alliberat de la plusvàlua" i arribat al coneixement dels "drets de l'home i del ciutadà" no era esmentat pel seu nom sinó a fi que, per les seues qualitats revolucionàries, marxés, si se'm permet d'expressar-me així, sobre la cua dels intel·lectuals "seguidistes".

En el moment present no som només responsables del que ocorrerà en el futur sinó, també en certa manera, del que ha ocorregut en el passat. Del nostre "comportament" passat depenen no sols el destí de la socialdemocràcia russa durant els propers anys sinó, també, el valor del treball *en el sentit del socialisme* que ha complert fins ara.

Perquè tot el treball precedent no es perda des d'un punt de vista socialista (i, en conseqüència, no sols des del punt de vista revolucionari), cal abans que res que avancem una apreciació sobre les dues principals condicions de la nostra activitat ulterior: per davall, masses despertades políticament i lligades a nosaltres per tradicions amb deu anys d'antiguitat; per dalt, l'absolut respecte al marxisme, en tant que mètode de pensament polític; d'una banda pel temor, per l'altra per raons d'adhesió conscient. Aquests dos elements han d'esdevenir en elements essencials del nostre ulterior treball.

Les crides que s'escolten, d'ací i d'allà, per a "liquidar" purament i simple l'una i l'altra d'aquestes premisses, han d'ésser rebutjats de forma decidida i d'una vegada per sempre, com una temptativa absurda per a abandonar tota aquesta cultura política que hem adquirit al preu de tants esforços i sense la qual seríem tan pobres i estaríem tan nus com Job.

Iskra i *Zaria* no han fet cap miracle: en història, en efecte, no hi ha miracles. Però tot membre del partit, prou marxista com per a no exigir que els escrits marxistes facen miracles, pot contemplar amb orgull la campanya polèmica del període precedent.

El treball de restaurament del marxisme recobert sota els gravats de la "crítica" fou complert per *Zaria* i dirigint-la, ben segur, el camarada Plekhanov. Vera Zassulitx ha mostrat a la intel·liguència tot l'idealisme que es trobava en el nostre socialisme materialista rus, ha dirigit sobre els nous ídols de la intel·liguència la seua ironia dolça, però mortal; ha menat la intel·liguència al servei del proletariat. Starover ha guanyat al *desclassat* intel·lectual dibuixant-li el seu propi retrat, finament idealitzat, a l'estil Marx. Martov, el Dobroliubov d'*Iskra*, sabé llençar un feix de llum sobre la nostra vida social, tan pobre, tan informe, tan inexpressiva, i llençà un feix de llum tan ben orientat que les estructures polítiques, és a dir de classe, d'aquesta vida social quedaren ressaltades amb una nitidesa esglaiadora. I allí on era necessari decidir, consolidar, lligar, fixar mitjançant un nus escorredor, allí on calia impedir les "fluctuacions", ha estat el camarada Lenin qui ha intervingut de forma resolta i talentosa.

I el camarada Axelrod? Preguntareu. Heus aquí una qüestió força interessant: durant tot aquest període, el camarada Axelrod no ha exercit un paper actiu, perquè no era *el seu* període. Fidel i perspicaç guardià dels interessos del moviment proletari, ha estat el primer a

fer sonar l'alarma al llindar del període que *Iskra* ha marcat amb el seu segell tan precís i brillant. Per la mateixa estructura del seu pensament, i no sols per la seua concepció del món, més per "estat d'ànim" polític que no per conformitat amb el "programa", Axelrod és un ideòleg proletari autèntic, en el sentit en què només es troben a Alemanya. No és capaç de comportar-se subjectivament davant la intel·liguència, només pot fer-ho objectivament. No parla amb la intel·liguència sinó amb motiu d'aquesta. La intel·liguència no és per a ell un auditori, als sentiments del qual fa crida, no, no és més que una força política de la qual avalua el seu pes. Així s'explica que durant aquest període, que girava tot ell al voltant de la intel·liguència marxista en decadència, P.B. Axelrod no haja pogut exercir cap paper actiu, no sols per la quantitat dels seus "articles"⁵ (Axelrod, en general, no s'expressa en "articles" sinó més en fórmules matemàtiques condensades a partir de les quals altres, entre ells Lenin, fan nombrosos articles), sinó també pel lloc que ocupa en la campanya literària d'*Iskra* l'explotació de les "fórmules" tàctiques d'Axelrod. La recerca directa de mètodes tàctics d'autodeterminació política del proletariat en el marc històric i social de l'absolutisme, recerca que constitueix la "línia pròpia" del camarada Axelrod, durant tot aquest període, no fou mai, per dir-ho així, posada a l'ordre del dia, perquè el treball s'enfocava a la "diferenciació interna".

El camarada Axelrod intervingué de nou a les acaballes del període "iskrista" per a dir: "Ja és suficient! Ara cal canviar radicalment el centre de gravetat del nostre treball, és indispensable posar políticament en circulació de forma viva la força potencial que *Iskra* ha conquerit per a la causa del proletariat!" Els "fulletassos" d'Axelrod en els números 55 i 57 d'*Iskra* anuncien el principi d'un nou període en el nostre moviment.

Pot semblar estrany escoltar-me parlar d'*Iskra* en termes necrològics: *Iskra* viu, treballa i combat. Pense, no obstant això, que tinc raó en parlar de *dues Iskra* i d'una d'elles en passat. La nova *Iskra* és un brot directe de l'antiga *Iskra* (i en certa manera l'objecte del meu fullet és explicar aquest fet). Però estan separades per tot un abisme. I això no perquè algú estiga decebut, perquè algú s'haja equivocat i rectificat, fins i tot menys perquè algú se n'haja anat, sinó perquè hi ha hagut tres anys de conflicte (pels que la fisonomia política de tots els protagonistes ha estat profundament marcada), tres anys interessants i plens de vida, que no es tornaran a repetir, i açò és millor així, doncs tenim davant nosaltres tota una sèrie d'anys que seran fins i tot més vius i interessants.

⁵ Ara, segons una feliç expressió de Paulovitz (és a dir, de fet del mateix Lenin), la influència d'un publicista es defineix, en el partit, pel pes del paper imprès.

CAPÍTOL II: les tasques tàctiques

El contingut de la nostra activitat en el proletariat

Ens esperen, sens dubtes, interessants anys de lluita, es preparen esdeveniments inaudits. Però en l'actual hora, és indispensable sortir, a qualsevol preu, de l'atzucac en què es debat des de fa un any el nostre partit. El treball dels comitès s'efectua sota condicions lamentables. Gairebé no existeix cap "contacte" polític amb les masses, i els lligams organitzatius amb elles són febles. És per això que parlar del proletariat com de l'avantguarda de la lluita democràtica general ens fereix les orelles. Per a tot socialdemòcrata capaç de reflexionar políticament ha d'estar clar que el nostre treball pateix un profund mal, ja siga heretat de l'"economicisme" o ja siga "contagiat" durant el període "iskrista", i que aquest "mal" ens impedeix aixecar-nos amb tota la nostra envergadura. Seria innocent pensar que les friccions internes són la causa del marasme. No són més que els símptomes.

Si fem abstracció de les divergències internes, dels conflictes organitzatius, dels "boicots" mutus, i si únicament considerem el contingut del nostre treball de partit, quedarem sorpresos per la seua indigència quantitativa i qualitativa. Tot el camp de la nostra activitat està cobert de fulls de paper en blanc, de dimensions variables, en què estan impreses generalitats sobre la necessitat de derrocar l'autocràcia "en nom del socialisme". Aquests fulls s'anomenen "proclames" i la suma d'aquestes proclames s'anomena, no sap hom per què, el Partit Obrer Socialdemòcrata de Rússia. No és cert?

El pivot de treball dels "economistes" era la *vaga*. En el període següent, la *manifestació* exercí quasi el mateix paper. Sense tals "pivots", el nostre treball en les masses seria absolutament impossible. En Occident, independentment del fet que en aquests darrers temps el ritme del moviment és allí incomparablement més "mesurat", a Occident, doncs, els "moments crítics" en el "procés de producció" revolucionari són les campanyes electors periòdiques. Les vagues i les manifestacions representen tota una sèrie de pràctiques complexes de la resistència de masses, reforcen el sentiment de solidaritat, desenrotllen un estat d'ànim combatiu i això amb una amplitud que no pot assolir ni l'agitació ni la propaganda escrita. Seria totalment utòpic creure (com els primers laboristes) que és possible desenvolupar la força de classe política en el proletariat acontentant-se d'explicar-li les lluites dels obrers en altres països, o mostrant-li la necessitat de la lluita sense indicar-li alhora les formes de lluita possible en un moment determinat i cridar-lo a aplicar-les. La vaga i la manifestació, aquests dos punts culminants de la lluita en el curs dels dos últims períodes, donaren no sols una realitat pràctica als sentiments de protesta que nasqueren en el proletariat gràcies a l'agitació escrita i oral sinó que ampliaren també, bruscament i ràpida, el camp d'aquesta agitació i elevaren qualitativament la receptivitat de les masses fins a arribar a les idees de formes de lluita noves, més importants i complexes.

Seguint el lloc que ocupa, en el marc general de la nostra lluita revolucionària, tal o tal altra forma elaborada per la nostra pràctica de l'activitat i de l'acció autònoma de les masses, l'organització oscil·la entre dos tipus: aquesta és concebuda unes vegades com un aparell tècnic destinat a difondre massivament la literatura editada, ja siga al país o a l'estranger, com altres vegades ho és com una "palanca" revolucionària, susceptible de comprometre les masses en un moviment finalitzat, és a dir de desenvolupar-hi les capacitats preexistents d'activitat autònoma.

L'organització "artesanal" dels "economistes" era particularment pròxima a aquest segon tipus. Bo o roí, aquest gènere d'organització estava adaptat a les formes determinades de la "resistència pràctica dels obrers als capitalistes". Bé o mal, contribuïa directament a unir i disciplinar els obrers en el marc de la lluita "econòmica", és a dir, essencialment vaguística.

Per tal de trobar l'encarnació pura, poc çà poc lla, del primer tipus d'organització cal mirar cap al Partit Socialista Polonès (PPS). Esforçant-se a reduir al mínim l'esfera dels contactes recíprocs amb les masses, el PPS arribà fins i tot a prohibir en resolucions de congressos, i per raons conspiratives, la propaganda dels cercles, i acabà confiant tota la tasca de mobilització de les masses a l'activitat escrita: en part als seus diaris però sobretot a les seues proclames. “Conscient dels costos negatius de tal manera de treball [l'organització del partit en petits cercles de propaganda, diu el II Congrés del PPS de 1894] el partit ha orientat tots els seus esforços vers l'agitació per mitjà de la premsa escrita i ha limitat el treball dels cercles a la formació d'agitadors. *El treball d'edició, la difusió massiva de la literatura socialista, heus aquí els principals [únics?] mitjans* que el PPS emprarà en la seua activitat per a preparar les masses treballadores per al combat contra el govern i els capitalistes.” “Tal concepció de les tasques del partit determina [segons l'autor d'*Esbós d'una història del moviment socialista en la Polònia russa* (pàgina 129)] tota l'activitat del PPS i li confereix un caràcter particular, força allunyat de l'ideal d'un partit autènticament proletari”. El mateix autor assenyala més avall que les vagues, que esclataven espontàniament, s'extingien la majoria de les vegades sense resultats. El PPS, en no tenir contacte amb les masses, *a causa de la distància considerable que separava a l'organització d'aquestes*, era no sols incapaç de dirigir i orientar metòdicament les lluites sinó que fins i tot no sabia utilitzar-les racionalment per a l'agitació política (pàgina 190). L'aparell, extremadament adaptat a la difusió de la literatura revolucionària, es revelà totalment inútil en el paper de regulador de l'energia revolucionària vivent de les masses.

Lluny de nosaltres la idea de voler fer tornar el partit enrere, cap a l'organització artesanal dels “economistes”. Però l'organització del PPS (i estem completament d'acord amb l'autor d'aquest interessant *Esbós històric*) està, també ella, infinitament “allunyada de l'ideal d'un partit autènticament proletari”. Això ens sembla indiscutible. En efecte (i tractarem d'explicar açò més endavant), fins i tot si nosaltres, socialdemòcrates, difonem a la perfecció la nostra literatura, no constituïrem no obstant això encara un partit socialdemòcrata. L'ideal organitzatiu que hem forjat durant la lluita contra l'artesà “economista”, i que ens han imposat i ens imposen encara, tota una sèrie de condicions objectives, grans i petites, aquest “ideal” ens apropa cada vegada més al PPS, és a dir, a un partit que considera (com acabem de veure-ho) “la difusió massiva de la literatura socialista” com el mitjà fonamental, o més exactament com l'únic mitjà, per a “preparar les masses treballadores al combat contra el govern i els capitalistes”!

De fet, la nostra organització ha deixat, des de fa ja molt de temps, de sotmetre's a les exigències i necessitats de la lluita “professional”, en particular a la forma de combat que aquesta presenta més sovint: la vaga. Durant la nostra lluita contra l'“economicisme”, al que hem oposat la pràctica de les “denúncies polítiques” en cada ocasió, no sols hem oblidat l'art de dirigir les vagues sinó que, fins i tot, hem començat a desconfiar de tota lluita “professional” en general, estimant que aquesta no és “segura políticament”⁶.

⁶ El camarada Lenin dirà de segur que és una calúmnia. En *Un pas endavant, dos passos enrere*, ens remeté al número 43 d'*Iskra*, on veuríem, sembla, que des de 1903 “s'hi parla dels [...] apassionaments dels polítics, com a evident atavisme” [*Un pas endavant, dos passos enrere*, Edicions Internacionals Sedov, pàgina 85, <http://www.marxists.org/catala/lenin/1904/1pas2passos.pdf> NdT]. Si seguint la indicació del camarada Lenin, prenem el número 43 d'*Iskra*, podrem llegir-hi, en l'article titulat “Sobre les tasques d'agitació en el nostre partit” (Lletra a la Redacció): “*L'agitació política* ha pres entre nosaltres aquests últims temps un caràcter massa abstracte: ha estat massa poc lligada a la vida concreta i a les necessitats quotidianes de les masses obreres [...] *La nostra agitació política* es transforma en una pura *declamació política*. Si no s'integra les més àmplies masses, és impossible crear un moviment polític de masses. Només ampliant la base del nostre moviment polític, despertant les àmplies masses populars a la vida política autònoma, només així podrem enfortir de nou el nostre partit. Per a portar a terme aquest treball, no s'han d'ignorar els interessos professionals dels obrers en la lluita sindical. *Hem de despertar de nou un ampli moviment sindical de masses* [...] Ara bé, ni el comitè de Bakú, des que aquest existeix, ni el de Tiflis [la carta fou enviada des del Caucas] han publicat, fins i tot, un sol pamflet sindical.”

Aquestes línies, confiïm, convenceran definitivament tothom que, des de juliol de 1903, “els apassionaments dels polítics” són vistos [per qui?] com “evident atavisme”. Heus aquí com de seriosament escriu la història el camarada Lenin. En tot cas, ens dóna dret a plantejar-li algunes preguntes. Si “els apassionaments dels polítics” són ja vistos en el número 43 d'*Iskra* com “evident atavisme”, això vol dir, no obstant això, que aquests “apassionaments” han existit? En quin període? Potser durant el període d'*Iskra*? sota quines formes s'han palesat? Qui ha lluitat contra ells i com?

A principis del nou segle, que s'anuncia a Rússia per esdeveniments tan sorollosos, la manifestació ha reemplaçat la vaga com a mitjà de lluita central del treball local. En tota una sèrie de ciutats, l'activitat dels comitès comença a limitar-se a la preparació d'una manifestació de carrer, en el curs de la qual molt sovint totes (o quasi totes) les forces de l'organització local es consumeixen com en un castell de focs artificials que, certament, no sempre és resplendent. Però la manifestació sense objectiu precís, la manifestació contra el règim existent "en general", la manifestació per si mateixa, perd tot el seu poder d'atracció des del mateix moment en què deixa d'ésser una novetat. L'excedent d'efervescència obtingut per la manifestació cessa de compensar les despeses en forces materials i humanes. A les ciutats en què ja s'han produït manifestacions, les masses ja no cremen en desitjos de marxar contra les baionetes, les bales i els fuets, únicament per a cantar cançons revolucionàries i onejar banderes roges. Les manifestacions no renaixeran (fem aquest aclariment ara per a evitar un malentès) llevat que resulten de l'aplicació de mètodes més rics i més complexos d'integració de les masses en l'esfera dels interessos polítics vius.

Afluixant, o fins i tot trencant el seu lligam únicament "tradeunionista" amb les masses, amb la intenció de convertir la seua organització en més "conspirativa", més flexible, i adaptar-la més fermament a la direcció revolucionària de les manifestacions de masses, els nostres comitès minaren ells mateixos el seu propi terreny; d'altra banda foren obligats a convèncer-se'n que les manifestacions cada vegada més rarament tenien èxit. Llavors els comitès seguien la línia de menor resistència i es dedicaren a superar les limitacions pròpies de la "manifestació de masses"; per això s'acumularen les temptatives per a adaptar l'organització local a les tasques de combat de carrer. ¿En quin comitè es pot ara escoltar encara els discursos, tan freqüents fa dos anys, sobre la "resistència armada", sobre els "destacaments militars" i els "grups de combat"? En cap. Què significa açò? El comitè no té cap lligam amb les masses: no dirigeix la vaga; ja no crida a manifestacions de carrer: ja no dirigeix.

El treball dels comitès, privat d'estimulacions revolucionàries immediates, es redueix cada vegada més a la impressió i difusió de proclames. L'organització es deforma cada vegada més en un aparell adaptat a aquesta única funció tècnica. Fins i tot la difusió de proclames segueix la línia de menor resistència i, ja que l'organització està allunyada de les masses, desatén fins i tot als *obres* (cf. La lletra interessant d'un obrer d'Odessa en el número 64 d'*Iskra*).

La nostra organització, no obstant això, contràriament al PPS (i és aquesta una enorme diferència), difon una literatura *socialdemòcrata*. Però seria un greu error creure que, limitant el treball a la difusió de la *literatura* socialdemòcrata, construïm, no obstant això, un *partit* socialdemòcrata. Està clar (qui ho nega?) que necessitem una organització conspirativa i funcional. Açò és doblement, triplement, necessari; però necessari *per a fer què?* ¿Exclusivament, o fins i tot principalment, per a difondre amb èxit la literatura socialdemòcrata en un determinat sector al si de les masses? Aquesta tasca, presa en si mateixa, no hauria de determinar l'estructura de la nostra organització i les formes del seu aparell. No i mil vegades no! És insuficient difondre la literatura que porte el segell de tal o qual institució del partit. És precís també que aquesta literatura siga llegida per les masses obreres i això exigeix que l'atenció política de les masses estiga perpètuament desperta. Però aquest objectiu no pot limitar-se al treball de difusió de pamflets. I com més difícil siga

A menys que, tanmateix tota l'experiència passada del nostre partit, hàgem arribat a aquests "apassionaments dels polítics" sense cap lluita ideològica? Si el camarada Lenin reflexiona per un moment en aquestes preguntes interessants (després d'haver reconegut prèviament que s'ha recolzat erròniament en el número 43 d'*Iskra*), comprendrà que només la "minoria" ha obert la lluita ideològica contra els "apassionaments polítics", com tots aquells que amenacen cada vegada més (cf. el "Manifest uralià" i el fullet *Un pas endavant, dos passos enrere*) de declarar "evident atavisme" totes les conquestes teòriques i polítiques de la socialdemocràcia internacional. La carta en el número 43 d'*Iskra*, a la qual Lenin es refereix tan imprudentment, es caracteritza precisament perquè s'esforça, fins i tot abans del congrés i sense partir del punt de vista "iskrista", a posar el dit a la nafra de la nostra pràctica de partit, que aparegué durant la pretesa "liquidació del tercer període" i com el seu resultat.

realitzar aquesta funció tècnica més ens hi consagrarem. La literatura no penetrarà en les profunditats ni tocarà superficialment les masses més que si l'organització l'adapta a la seua funció fonamental: l'elaboració, o l'elecció, de formes tàctiques sorgides espontàniament, gràcies a les quals els obrers puguen *reaccionar* col·lectivament a tots els esdeveniments de la vida social, que la nostra literatura de partit té per tasca aclarir. És precisament aquesta *reacció* col·lectiva allò que cal organitzar de forma sistemàtica i planificada. És precisament la tasca a què han de consagrar-se els principals esforços del pensament creador dels polítics eminents del nostre partit. És precisament a aquest objectiu a què s'ha de subordinar la forma d'organització del partit. Si no ocorrerà que l'òrgan central escriurà sobre tot, que el comitè central (en el millor dels casos!) es cuidarà del transport d'allò que les capes superiors del proletariat llegiran un poc, de tant en tant.

Si el partit és la *consciència* de classe organitzada i la *voluntat* de classe organitzada (i tenim dret a definir-lo així), llavors el perfeccionament sistemàtic d'aquestes dues categories constitueix lògicament la condició del seu desenvolupament. Actuar, més o menys regularment, sobre la *consciència* del proletariat difonent-hi "massivament" la literatura socialdemòcrata, açò no significa encara construir el partit proletari. En efecte, el partit no és només la *consciència* de classe organitzada sinó, també, la *voluntat* organitzada. El partit comença a existir allí on, sobre la base d'un nivell determinat de consciència, organitzem la voluntat política de classe utilitzant els mètodes tàctics que es corresponen amb l'objectiu general. El partit únicament és capaç de créixer i progressar contínuament a través de la interdependència de la "voluntat" i de la "consciència", únicament si cada pas tàctic, realitzat sota la forma de tal o qual manifestació de la "voluntat" política dels elements més conscients de la classe, eleva inevitablement, a partir d'ací, la sensibilitat política d'aquests elements, atreu cap a ells noves capes del proletariat, ahir encara no concernides, i prepara així la base material i ideològica que permetrà nous passos tàctics, més resolts, d'un pes polític més important i d'un caràcter de classe més decidit.

Utilitzem ací conceptes psicològics generals perquè no volem complicar ara l'exposició, traduint aquestes idees fonamentals al llenguatge d'il·lustracions i exemples concrets, durant el temps que només plantegem el problema sense abordar els mitjans per a resoldre'l. Però si el lector tracta de representar-se clarament el paper exercit per la *vaga* en la pràctica dels "economistes", i per la *manifestació* en la pràctica del període que li succeí, i si es confronta amb el fet que l'actual pràctica no té tots aquests elements que vivificaren el treball; l'avaluació rigorosa del camí recorregut, l'examen polític de tota aquesta "matèria primera", creiem que no li apareixerà com a abstracta i que es plantejarà, amb nosaltres, la pregunta següent: on estan la formes tàctiques mitjançant les quals els elements conscients del proletariat apareixeran no sols com els objectes de la política sinó també com els seus subjectes, no sols com a públic polític sinó també com a "actor col·lectiu", no sols com a lectors d'*Iskra* sinó també com a participants actius en els esdeveniments polítics?

Qui siga capaç de *plantejar-se* aquesta pregunta comprendrà segurament que el partit representa més que un simple domini sota la influència directa del diari; comprendrà que el partit no està només compost per lectors assidus d'*Iskra* sinó per elements actius del proletariat que manifesten quotidianament la seua pràctica col·lectiva. Repetim-ho, necessitem una organització flexible, mòbil, capaç d'iniciatives precisament per a suscitar aquesta activitat col·lectiva, per a fer-la progressar, per a coordinar-la i donar-li forma, necessitem "una organització de revolucionaris professionals", no de portadors de literatura sinó de dirigents polítics del partit.

La ignorància de les tasques de l'activitat autònoma del proletariat: l'herència del període d'Iskra

Massa, massa camarades continuen sords i cecs davant les qüestions i consideracions que acabem de formular. Aquesta sordesa, aquesta ceguesa, no són defectes individuals i accidentals de “conseller estil Ivanov” sinó les característiques nascudes sota forma de tendències durant el període de liquidació ideològica de l’“economicisme” i del “diletantisme artesanal”. Un gran nombre d’“iskristes” han de prendre clarament consciència d’aquests defectes i “liquidar-los”; com més aviat millor.

Nosaltres, els “iskristes”, sempre hem estat inclinats a considerar el partit com l’agència tècnica del diari, i a identificar el contingut de tot el treball polític del nostre partit únicament amb el contingut de la nostra premsa.

Sense tenir en compte temptatives enèrgiques de la “minoría” per a acabar amb aquesta estretor de mires, el camarada Lenin, en el seu últim fullet, s’esforça una altra vegada a reduir el problema del contingut del treball del nostre partit al del contingut del seu programa, o fins i tot d’alguns números d’*Iskra*⁷. En açò, Lenin segueix formalment fidel a les tradicions de *Què fer?* i parcialment a les tradicions de l’antiga *Iskra*. Però *la raó esdevé abús*. Aquesta identificació del partit amb el seu diari (que tenia un sentit organitzatiu en relació amb les tasques determinades del període precedent) es transforma avui en dia en supervivència eminentment reaccionària: en efecte, la problemàtica del nou període ve definida per la *contradicció* entre les bases teòriques del partit, elaborades en els seus escrits durant el període passat i formulades en el seu programa d’una banda, i el contingut polític de l’impacte del partit sobre el proletariat i la influència del proletariat sobre tots els agrupaments polítics de la societat, d’altra banda. Superar aquesta contradicció, tal és la tasca posada a l’ordre del dia en els “fulletassos” d’Axelrod, i és ella que confereix tot el seu sentit polític a la lluita de la “minoría” contra els punts de vista estrets, contra la limitació i el formalisme polític de la “majoría”. Dir, com ho fa Lenin, que ens comportem com partit socialdemòcrata perquè tenim un programa socialdemòcrata és, mitjançant una escapatorià purament burocràtica, amagar-se una qüestió que pot esdevenir *fatal* per al nostre partit. El nostre programa, en la seua teoria, no ha progressat ni un pas en relació amb el del grup “Alliberament del Treball”, elaborat fa ara vint anys; i, no obstant això, les formes d’acció sobre la societat del nostre partit han esdevingut més riques i, al mateix temps, més complexes.

Vermunft wird Unsinn! [raó esdevé desraó] Els “plans” organitzatius extremadament primitius proposats per l’autor de *Què fer?*, que ocupaven un insignificant lloc en el conjunt de la vida de les idees, però que, propagats per *Iskra* i *Zaria*, eren no obstant això un innegable factor de progrés, resorgeixen tres anys més tard en el seu “epígon”, l’autor d’*Un pas endavant, dos passos enrere*, com una furiosa temptativa per a impedir a la socialdemocràcia ésser plenament ella.

L’antiga *Iskra*, com ho hem dit més amunt, es baté directament per la influència sobre la intel·liguència revolucionària per tal de sotmetre-la al programa polític del proletariat, que aquella *Iskra* havia formulat de forma extremadament rigorosa. Semblant lluita té els seus mètodes propis. La seua única arma és la polèmica literària ja que la vida literària és el medi específic en què la intel·liguència russa no sols *aprèn* sinó que, també, *viu*. És a través de la literatura que la intelligència, professionalment “intel·ligent”, s’adherirà als principis polítics de tal o qual una altra classe. El pla d’*Iskra* consistia a crear un òrgan teòric i polític i agrupar al seu voltant els elements revolucionaris que havien d’ésser guanyats per a la causa del

⁷ *Un pas endavant, dos passos enrere*, Edicions Internacionals Sedov, pàgina 82, <http://www.marxists.org/catala/lenin/1904/1pas2passos.pdf> [NdT]

proletariat. *Iskra* era una plataforma política i, alhora, una arma (essencialment destinada a lluitar contra els “prejudicis” polítics de la intel·liguència). El contingut del treball del partit s’identificava efectivament amb el contingut d’*Iskra* (si es fa abstracció, i en els fons es fa “abstracció” de tot!) del treball immediat en el proletariat, treball que, d’altra banda, s’allunyava cada vegada més de les tasques i deures principistes del partit. El “pla organitzatiu” de Lenin no fou, ben entès, una revelació (si no es vol considerar la seua *Lletra a un camarada de Sant Petersburg*, el seu article “Per on començar?” o el seu llibre *Què fer?* com a exercicis burocràtics d’escriptura) sinó una bona resposta a la pregunta següent: *per on començar, què fer* per a agrupar els membres dispersos de la futura organització del partit i permetre, així, l’establiment de tasques polítiques més vastes? La manera en què aquesta organització, una vegada construïda, complia aquestes tasques principistes, aquesta qüestió fou (clarament) eludida. Ho repetisc, el pretès “pla organitzatiu” concernia no tant el mateix edifici del partit sinó el “calfament” necessari per a la seua construcció⁸. Lenin, el treball del qual fou aleshores progressista, ho comprengué molt bé.

El II Congrés, durant el qual la “minoria” només pogué avançar molt de pressa determinades qüestions de tàctica (que, d’altra banda, no suscitaren cap atenció seriosa ja que “allò principal” estava fet: *Iskra* estava consolidada i el comitè central li estava subordinat); el II Congrés, amb el seu pla d’una “teocràcia ortodoxa”, fou una temptativa reaccionària per a atorgar al conjunt del partit (*in saecula saeculorum*) els mètodes de treball, les formes de relacions (que havien demostrat la seua utilitat al domini limitat de la lluita contra l’“economicisme” i el “diletantisme artesanal”) a fi de crear una organització centralitzada de revolucionaris socialdemòcrates professionals. Però els congressos, per molt sobirans que puguen ésser, són igual d’incapaços que les monarquies absolutes per a aturar el desenvolupament de la història.

Contra la seua intenció, el II Congrés esdevingué l’instrument de noves pretensions. El congrés només volia consolidar les conquestes del període de “liquidació”; de fet, ha obert un nou període, ens ha descobert tot un univers de noves tasques. I, com ha demostrat la lògica interna de la successió d’aquests períodes, aquestes noves tasques es dedueixen específicament de la nostra vella problemàtica fonamental, que només ara, i sobretot gràcies al treball de l’antiga *Iskra*, es presenta davant nosaltres sota una forma *autèntica i immediata*: el desenvolupament de la *consciència* i l’*activitat autònoma* de classe del proletariat.

És un poc més el mateix que hem fet fins ací. Per a la realització immediata d’aquesta problemàtica, és insuficient oposar en la teoria els *principis* de classe del proletariat als *principis* de classe de la burgesia. És indispensable oposar *políticament* el *proletariat* amb la *burgesia*.

PERÒ COM?

I, A TRAVÉS DE QUINS MITJANS?

Política socialdemòcrata o política del Credo?

Com i a través de quins mitjans? Abans de trobar una resposta a aquesta pregunta, citaré alguns passatges de les memòries inèdites d’una camarada d’Odessa, a fi de demostrar àmpliament com els “economistes” organitzaven la voluntat “*tradeunionista*” (dit d’una altra forma, la “mala voluntat”) del proletariat. Es tracta de la vaga dels obrers de les tabaques a principis de 1896:

La vaga havia estat àmpliament preparada. S’havia constituït una caixa, en previsió d’un imminent conflicte amb la patronal (el subsidi no era lliurat més que en cas d’extrema

⁸ *Què fer?*, Edicions Internacionals Sedov, pàgina 68, <http://www.marxists.org/catala/lenin/1902/quefer/quefer.pdf> [NdT]

necessitat). Perquè les fàbriques aturaren, era suficient que ho feren els obrers dels tallers de cigarrets de qualitat superior i mitja. La vaga fou, malgrat tot, molt difícil d'organitzar. S'havia de treballar quasi exclusivament amb les famílies d'obrers molt majors que, a causa de la seua situació, eren els més "reticents" per a fer esclatar la vaga. Havíem tingut nombroses assemblees preparatòries: en elles s'estudià la qüestió de les reivindicacions i, sobretot, la de saber en quin moment les reserves de cigarrets en poder dels fabricants estarien tan baixes que una vaga d'una setmana tindria possibilitats de triomfar. Es decidí que el mes de gener de 1896 era el més favorable. La vaga començà, doncs, en aqueix moment i ho féu sobre la base de reivindicacions salarials. Per a estalviar diners de la caixa, i sobretot per tal d'arrossegar els obrers indecisos, havíem organitzat menjars col·lectius: els obrers foren repartits de tal manera que en cada grup de dinar havien vaguistes convençuts i indecisos, prestos a renunciar a les seues reivindicacions en els primers dies. Gràcies a aquesta acció dels "resolts" sobre els "dèbils" i, en general, gràcies als permanents contactes entre nosaltres, la vaga pogué durar tant de temps. Fou interrompuda per la imprevista detenció de nombrosos vaguistes al febrer de 1896.

Ací tenim la imatge d'un treball col·lectiu força elaborat. Es constitueix una caixa. Es fixen en comú les reivindicacions. Es recompten els estocs de tabac. S'organitzen menjars col·lectius per als vaguistes a partir de consideracions psicològiques complexes. Si es té en compte que la vaga s'estengué a la majoria de fàbriques d'Odessa, és evident que una acció d'aquesta amplitud exigia, per part dels participants, el sentit de l'organització, la perseverança, l'esperit de disciplina i el coneixement de les condicions de l'acció (que exigia totes aquestes qualitats i que les formava alhora).

Realitzem en el moment present alguna cosa semblant? I en formes adaptades a les tasques més àmplies que es proposen ara les nostres organitzacions? Qui gosarà respondre afirmativament?

És conegut que els patrons han fet molt sovint concessions immediates als obrers, sense esperar la vaga, immediatament després de l'aparició d'algun pamflet, denunciant tal o qual injustícia. Però aquestes concessions sempre han estat acordades sota l'amenaça d'una eventual vaga. Es comprèn fàcilment que els comitès dels "economistes" mai arribaren a aquesta idea o pràctica segons la qual es podria portar la lluita professional a través de pamflets dirigits als obrers, sense que calgués recórrer a l'arma tan prenyada de conseqüències com és la vaga. Els comitès no podien arribar a una pràctica tan simplista perquè les conseqüències haurien estat immediates: els fabricants haurien cessat de fer concessions, i les proclames de denúncia del comitè, que ja no s'haurien beneficiat de la voluntat "tradeunionista" dels obrers, haurien perdut tota eficàcia.

Però si aquest gènere de simplificació és ja impensable en el domini de la lluita professional, en la que cada acció és (per dir-ho breument) jutjada pel seu resultat immediat, constatem, no obstant això, que en el domini polític (en què les relacions entre els mètodes de lluita i els resultats són infinitament més complexes i força més difícils d'avaluar) la substitució subreptícia de la voluntat "revolucionària professional" d'un comitè (per la via de resolucions o proclames) de la voluntat política organitzada dels elements conscients del proletariat troba la seua aplicació més àmplia. No és ni fins i tot necessari demostrar-ho. És suficient d'assenyalar-ho amb el dit.

En una lletra, un propagandista de Sant Petersburg em narra un episodi menor però significatiu: "Una vegada que contí allò que havia passat al congrés⁹ amb Pronin i Stepanov, un obrer s'aixecà i preguntà tot commogut: *però què farem ara nosaltres?*, i els altres es queixaren que *tot açò s'havia fet sense ells*, que no havien vist res, que no havien participat en res..."

⁹ Es tracta del III Congrés sobre la qüestió de la formació tècnica i professional.

Ho confesse, quan llegí aquest passatge jo també m'alcí, tocat per l'emoció, i em preguntí: *què farem ara nosaltres?*... perquè és fatal: es produeix un esdeveniment polític, extremadament important, que commociona tota la ciutat, tot el país. Els obrers s'assabenten de passada, en l'informe d'una propagandista i, tots ells commocionats, pregunten: "Què farem ara?" La propagandista no sap què respondre'ls. El comitè encara menys. I, pitjor encara, el comitè no es planteja fins i tot ni la pregunta: "Què fer ara?"

Alhora que aquesta pregunta, ens plantejem una altra que s'hi dedueix directament: Hi ha una gran diferència entre els "economistes" i nosaltres? hi ha una diferència de *principis* en el contingut del treball? Llàstima! Tres vegades llàstima! El proletariat, en el temps de l'"economicisme" es trobava en un gueto polític, i encara no n'ha sortit.

El moviment democràtic radical galteja la reacció però el proletariat revolucionari es manté a l'expectativa, i, desemparat, es pregunta: "Què cal fer ara?" Aquest episodi de Sant Petersburg, a primera vista poc important, és un símbol: resumeix els trets típics de tot el nostre treball polític. El proletariat revolucionari no participa en res en la "acció" en els esdeveniments polítics. Fins i tot ni s'intenta fer-lo participar. Per descomptat que se l'informa, *a posteriori*, mitjançant proclames del que ha passat, no deixant-li, així, una altra possibilitat més que la de sobresaltar-se i preguntar-se amb desemparament: "Què fer?", sense rebre resposta. Heus aquí el gènere de pràctica que domina en l'hora actual en el nostre partit. *Només els fariseus ho negaran. Un socialdemòcrata honest ho reconeixerà, i farà el que puga perquè la pregunta de l'obrer de Sant Petersburg arribe a ésser la de la seua pròpia consciència política.*

Sí, repetim-ho, ¿quina diferència hi ha amb la pràctica de l'"economicisme", d'aquest "economicisme" que hem condemnat de forma tan implacable? I, més fins i tot, el nostre treball polític no ens ha portat més prop que als "economistes" del programa d'aquest *credo*, consagrat a l'anatema?

Com més es delimiten de prop les següents quatre figures: el "pogromista" Stepanov, el demòcrata legal, el propagandista marxista del comitè i el proletari revolucionari, i com més s'hi veuen els seus trets individuals, més adverteix hom que cadascun d'ells "representa" al seu agrupament polític, i personifica el paper respectiu de cada d'aquests agrupaments en la vida política del país. I més se sent hom obligat a respondre afirmativament a la pregunta plantejada més amunt: sí, hem pres desviacions complicades per a... realitzar el programa del *Credo*.

"Per al marxista rus [diu aquest programa] no hi ha més que una sortida: participar, és a dir sostenir la lluita econòmica del proletariat i col·laborar en l'activitat de l'oposició liberal". Dit d'una altra forma: d'una banda dirigir les manifestacions primitives de la lluita de classes del proletariat i limitar-la a les seues formes embrionaris; d'altra banda, intervenir activament a les files de la burgesia radical i liberal.

Si considerem el contingut del nostre *treball* (i no sols el contingut de la nostra consciència, del nostre programa, o del nostre òrgan central), tenim davant de nosaltres l'espectacle d'un "partit" situat per damunt del proletariat (almenys en allò que el camarada Lenin i els seus partidaris inclouen sota el terme de partit), més exactament veiem una organització constituïda en les seues tres quartes parts, si no en les seues nou, per intel·lectuals marxistes, dirigint les manifestacions primitives de la lluita de classes (econòmica i política) del proletariat, i, a més, partint de tant en tant en campanya "en totes les classes del població", és a dir, participant en les lluites polítiques de la burgesia radical. Se'ns replicarà que es tracta d'una broma o, pitjor, d'una exageració literària. Malauradament la pràctica dels comitès es correspon perfectament amb aquesta "exageració". Els comitès "dirigeixen" (encara que, com acabem de dir, estiguen cada vegada més pròxims a oblidar aquest art) les formes primitives de la lluita econòmica (vagues) o política (manifestacions semiespontànies del proletariat, amb consignes revolucionàries vagues), a més "es dirigeixen a totes les

classes de la societat”, sota una forma o una altra (quasi sempre mitjançant proclames). I això és tot!

Determinats camarades han assenyalat sense embuts que l’expulsió de Ponin i Stepanov del “Congrés sobre les Qüestions de la Formació Tècnica i Professional” havia estat preparada pel comitè de Sant Petersburg del partit. Ho admet sense problemes. Però aquest fet, per si sol, resalta particularment la validesa de l’anàlisi que acaba de fer-se. El comitè de Sant Petersburg, sense que el proletariat conscient hi haja participat ni fins i tot haja estat informat, es trobava en concordança amb la intel·liguència radical. No en tenim cap dubte que, a través de la seua intervenció, pot fins i tot que per la seua iniciativa en l’exclusió dels dos “pogromistes” de Kitxinev, el comitè de Sant Petersburg ha realitzat una bona acció. Ha fet un servei a la intel·liguència radical que, amb la seua ajuda, s’ha unit sota una consigna determinada, ha pogut mostrar la seua força i ha fet un pas endavant en la seua evolució política. Sostenint, amb el seu esperit d’iniciativa i la seua ajuda pràctica, la intel·liguència democràtica, el comitè de Sant Petersburg ha fornit, per això mateix, una assistència a la causa del combat democràtic contra l’absolutisme. Però no cal oblidar, no obstant això, el fet que el proletariat, el proletariat real de Sant Petersburg, en aquest succés ha estat mantingut a banda i que només *a posteriori* ha pogut preguntar a l’enviat del partit: “Què farem, nosaltres, ara?” El grup dels “revolucionaris professionals” no marxa *al capdavant* del proletariat conscient, actua (en la mesura que actua) *en lloc* del proletariat.

Aquesta pràctica que consisteix a *substituir políticament* la classe està, evidentment, molt allunyada d’una pràctica socialdemòcrata. Es correspon molt més al programa del *credo* que la pràctica mateixa de l’“economicisme”. Aquest es limitava conscientment a dirigir les reivindicacions primàries (“*tradeunionistes*”) del moviment obrer quan el dirigia. Els teòrics del *credo*, que consideraven l’absència de política autònoma per part del proletariat com un fet inevitable, tenint en compte les condicions socials i polítiques russes, foren lògics amb ells mateix exigint a la intel·liguència socialdemòcrata que complís amb *els seus* deures cívics, és a dir, que participés activament en la vida política. Ara bé, en absència d’una política autònoma del proletariat, açò no podia tenir més que una sola significació: participar en la política oposicionista dels elements liberals de la societat. Sobre aquest pla, la repugnància dels marxistes a dissoldre’s en l’oposició burgesa significa només una obstinació doctrinària i així un “dany essencial a tots aquells que es veuen obligats a batre’s per formes jurídiques, sense la col·laboració d’una classe obrera que no s’ha fixat encara tasques polítiques” (*credo*). Els “economistes” foren, doncs, inseqüents i, majoritàriament, donaren proves justament de tal “obstinació”.

Però, què feren els “polítics” quan els succeïren? Reprangueren la pràctica “economista”. Han completat la pràctica de l’“economicisme” (agreujant-la en un sentit, millorant-la en un altre) amb la segona tasca fixada pel *credo*, tasca que és, en els fons, una tasca burgesa.

I per molt xocant que açò pugua semblar, gent que no pot escoltar la paraula *credo* sense colpejar, efectuen el seu treball de tal manera que els autors del *credo* podran dir: “Han arribat no per a destruir sinó per a completar.”

Què fer llavors?

El comitè de Petersburg hauria actuat d’una forma qualitativament diferent si, a cada hora, a cada minut, s’hagués sentit no el *substitut* del proletariat sinó el seu *líder* polític. Hi ha en això una enorme diferència, diferència que s’ha d’haver reflectit en tota la conducta del comitè.

Si el “Congrés sobre la Formació Tècnica i Professional” té una significació política, per descomptat que és necessari explotar-la. Hi estem d’acord. Però, com “*explotar-la*”?

Mantenint-se dins del proletariat i no abandonant-lo. Pensem que, si els socialdemòcrates de Petersburg no haguessen estat afectats per la malaltia que impulsa els “revolucionaris professionals” a emancipar-se *del* proletariat, no haurien tingut el reflex de desviar la mirada cap al congrés i girar l’esquena als obrers de Petersburg. Tot hauria succeït altrament. El comitè s’hauria d’haver dirigit al proletariat de Petersburg a través d’una proclama, molt abans del congrés. En aquesta proclama, hauria hagut d’explicar què era aquest congrés en preparació i què podien i havien d’exigir-li els obrers. El comitè hauria hagut d’agrupar tots els seus propagandistes i armar-los (no apressadament sinó presentant-los les coses de forma judiciosa i concreta, relacionant aquesta tasca amb els paràgrafs del programa que tenien a veure amb el suport als moviments d’oposició i revolucionaris amb les resolucions corresponents del II Congrés del partit), i encarregar-los de fer conèixer als obrers avançats la fisonomia política del congrés imminent i les relacions de la socialdemocràcia amb ell. El congrés s’hauria d’haver convertit, naturalment, en el tema de discussions de reunions d’aclariment. Potser haurien calgut, a més a més, més discussions als cercles de propaganda.

La campanya s’hauria desenrotllat; s’hauria despertat l’interès cap al congrés (almenys a les capes més avançades del proletariat). Com a conseqüència, el comitè hauria hagut d’elaborar una resolució formulant les reivindicacions presentades al congrés pels obrers de Petersburg. Aquesta resolució hauria hagut d’ésser debatuda en detall per un dels membres del comitè amb els propagandistes i agitadors. Aquests l’haurien feta circular per totes les cèl·lules de l’organització i haurien recollit signatures. Quan s’haguessen recollit 100 o 200 signatures, es podria haver imprès la resolució i haver-la fet circular per tal de fer-la signar. Se signarien, naturalment, fent creus. Els obrers que freqüenten els cercles de propaganda (abans que res els agitadors professionals) haurien consagrat totes les seues forces a agrupar la màxima quantitat de signatures, atraient per tots els mitjans l’interès dels treballadors cap a la campanya desenrotllada pel comitè. S’haurien produït desenes de situacions en què hauria estat possible, sense gran iniciativa, reemplaçar la recollida laboriosa de signatures per la lectura en veu alta de la resolució i la seua votació a mà aixecada. Les llistes amb les creus i el nombre de mans aixecades, tot açò hauria estat transmès al comitè. I, en la mesura que la campanya s’hagués desenvolupat en profunditat i extensió, transformant de fet la “decisió” del grup oficial de representants de la intel·liguència marxista petersburgesa en una formulació de la voluntat del proletariat conscient de Petersburg, en aquesta mesura el comitè hauria començat suaument a sortir de la seua hibernació de “revolucionaris professionals” i hauria intentat sentir-se líder del proletariat revolucionari; aquest és un sentiment extremadament fort, però que malauradament coneixem massa poc.

El congrés hauria començat. El comitè de Petersburg li hauria presentat la resolució formulant les reivindicacions de 500, 1.000, 5.000 obrers petersburgesos. La resolució hauria presentat, entre d’altres coses, l’exclusió de Pronin i de Stepanov com indispensable. Cada obrer signant hauria sabut que era *la seua pròpia resolució* la que havia estat presentada al congrés, que el congrés havia de respondre-li a *ell*. Si el congrés hagués acceptat l’expulsió de Pronin i de Stpanov, l’obrer revolucionari no hauria ja preguntat a “la senyoreta propagandista”, colpejat per un amarg sentiment d’insatisfacció i impotència: “I què hem de fer ara?” I això perquè hauria fet ja allò que calia fer.

La presentació de la resolució al congrés hauria ofert dues possibilitats: el congrés podria haver estat d’acord amb les reivindicacions dels obrers de Petersburg, hauria expulsat del seu si els bandits reaccionaris, formulat en el seu propi nom les reivindicacions de la jornada de vuit hores, llibertat de reunió, d’expressió, etc. I açò hauria estat molt possible ja que la intel·liguència radical-democràtica té molt d’interès a cuidar el seu prestigi davant els ulls del proletariat revolucionari. Si el congrés hagués acceptat açò, aleshores el proletariat hauria intervingut activament com a *avantguarda* de la lluita democràtica en general, impulsant, gràcies a la seua iniciativa i influència, els sectors no proletaris del moviment

democràtic a comportar-se de forma més decidida, a avançar reivindicacions més resoltes. Si, per contra, el congrés, més gelós per servir el seu caràcter legal i moderat que no la seua reputació democràtica, hauria expressat, de totes maneres, el seu desdeny envers les reivindicacions dels obrers de Petersburg, aquests haurien rebut una lliçó concreta i inoblidable de la tendència al compromís i d'absència d'esperit de decisió que caracteritza l'oposició burgesa. En una paraula: fos quina hagués fos la reacció del congrés davant la veu del proletariat conscient, els esforços del comitè no haurien estat inútils. Els obrers que haguessen participat en la "campanya de pressió" sobre el moviment radical-democràtic s'haurien *separat*, així, d'aquest moviment. Haurien resultat interessats ja en aprofundir el seu paper específic i haurien pres l'actitud (si es pot expressar així) de sentir políticament el seu propi cos (de classe).

Naturalment que aquest congrés no ha estat el centre del món. Només un exemple. Per molt miserable que siga la nostra vida social, ens ofereix almenys tota una sèrie d'ocasions en què el partit del proletariat pot intervenir políticament de forma activa.

¿El comitè de Petersburg utilitzà les últimes eleccions a la Duma que, gràcies a la baixada del cens electoral, s'ha desenrotllat en una atmosfera tan animada? La premsa liberal no ha deixat de parlar-ne; els liberals censataris han consolidat les seues posicions, la intel·liguència "perifèrica" s'ha organitzat al complet per a la campanya electoral. ¿El comitè ha intentat introduir en aquest cor la veu del proletariat conscient? ¿Ha intentat, d'una forma o una altra, oposar *sobre aquest problema* els obrers amb el govern Plehwe, amb els diputats reaccionaris i liberals, candidats a la Duma, a la premsa liberal i a la intel·liguència "radical"? Ha intentat agrupar els obrers conscients al voltant de la consigna *sufragi universal, igual i directe*? No. Ni ha pensat que és el seu deure fer-ho.

L'últim any s'ha debatut en els *zemstvos* la iniciativa del ministre de l'interior, la qüestió del cens electoral per a les eleccions a aquestes institucions. Els *zemstsi* han donat testimoni amb els fets de la seua modesta propensió a "admetre" una participació del poble en la vida política de la futura Rússia lliure. La premsa liberal vocifera, proposant amb el màxim radicalisme compatible amb ella, per a abaixar el cens basat en la fortuna i introduir un cens basat en la "instrucció" i la residència. ¿Però el proletariat ha aixecat la veu per a protestar contra aquestes dues formes de cens? No. ¿Les organitzacions dirigents han intentat una sola vegada cridar l'atenció del proletari sobre aquesta qüestió? De cap manera! Tot el que el partit ha fet respecte d'això ha estat un editorial en el número 55 d'*Iskra* ("Amb el poble o contra el poble?"). L'òrgan central, mitjançant encàrrec del congrés, per dir-ho així, a signat en lloc del proletariat políticament menor. ¿Tindrem, en aquest cas, encara que només siga la més petita raó per a esperar que aquest proletariat silenciós podrà i sabrà intervenir activament per la defensa dels interessos del poble, quan els liberals convocats al *Zemski Sobor* es posen a desvalisar políticament al poble? ¿O bé cal esperar que *Iskra*, mandatada per un congrés extraordinari, prenga en el moment decisiu la iniciativa de pressionar als liberals perquè reivindicuen el *sufragi universal*?

Substituisme, sempre substituisme!

Aquest mig any de guerra no ha aportat res a l'educació política del proletariat. I no obstant això, la guerra subministra al nostre partit una matèria irremplaçable per a campanyes polítiques panrusses, perquè aquesta contraria, precisament, la consciència de les capes més baixes de la societat. Un exemple: el partit s'ha fixat com a tasca consagrar dos o tres mesos a la concentració de les forces revolucionàries al voltant de la consigna: *ni un centim per a la guerra!* Tota l'agitació, portada a terme sota la direcció d'un centre políticament vigilant, es desenrotlla d'acord amb una mateixa línia. En tots els cercles i tots els agrupaments, en les "discussions" restringides i en les assemblees més àmplies, en les proclames, es torna a introduir sempre el mateix tema. El comportament servil o ambigu de la premsa liberal, la de Moscou o la d'Stuttgart, la perfídia de les *dumes* o els *zemstvos*, gastant

els diners del poble amb les col·lectes per a la guerra, tot açò subministra una matèria inexhaurible per a desenvolupar una agitació intensiva, oral i escrita. Quan el terreny estiga prou preparat, els comitès locals (sota les directives del centre políticament vigilant) organitzaran una protesta panrusa contra el comportament escandalós dels organismes d'autoadministració (*duma, zemstvo*, etc.) i contra la premsa, multiplicant les resolucions de protesta i, on siga possible, organitzant manifestacions de masses.

Si el nostre partit hagués realitzat encara que només hagués estat una sola campanya com la que proposem, hauria navegat vent en popa i les queixes (estúpides) contra els “enemics interns” haurien cessat. El partit hauria progressat!

Dues paraules sobre la propaganda

En ampliar-se i aprofundir-se l'activitat política del nostre partit, convé realitzar també en el domini de la propaganda transformacions importants. El problema del lloc de la propaganda en el nostre treball sempre ha estat una qüestió delicada, com, d'altra banda, també la resta de qüestions.

Estem a punt de realitzar una experiència històrica sense precedents: crearem el partit del proletariat en el marc de l'absolutisme (no sols en el seu marc policíac sinó, també, en el seu marc sociohistòric). Per això, tota la història del nostre partit és, segons l'expressió tan comuna, la història de les diverses temptatives (succeint-se unes a altres segons una lògica interna) que tracten de *simplificar* les tasques socialdemòcrates, tenint en compte el grau de la nostra indigència política. La propaganda de les idees del socialisme científic a l'interior de petits cercles sempre ha estat un correctiu a aquesta simplificació espontània. La propaganda, no obstant això, ha estat introduïda força sovint “d'amagatotis”; en realitat, ni en la pràctica de l'“economicisme”, ni en el susdit “pla” del camarada Lenin, la propaganda per cercles no fou considerada, en l'essencial, com a un component normal de la nostra activitat. Gairebé sempre ha estat considerada com un tribut necessari que el nostre partit ha de pagar al seu caràcter *socialdemòcrata*. “La propaganda per cercles [assenyala un camarada polonès durant una polèmica amb el PPS] continua essent, i ho continuarà essent en les condicions d'il·legalitat de l'activitat revolucionària, el mitjà principal per a una organització socialista de produir la més gran quantitat possible d'agitadors intel·ligents i experimentats i de dirigents sortits del medi obrer.” (*Esbós d'una història del moviment socialista en la Polònia russa*, pàgina 188). Si no hem pogut, durant el període del fetixisme organitzatiu, llençar per la borda, segons el model del PPS, el treball de cercle en tant que llast per a la construcció conspirativa centralista del partit, som deutors en una gran mesura als “petits defectes” del mecanisme de la nostra organització, que sovint ens ha deixat sense cap publicació i que ens ha obligat, així, a recórrer als mètodes “artesans” de la propaganda en cercles.

La tasca que ens imposa el nou període del partit és la següent: fer perdre a la nostra propaganda el caràcter abstracte, molt sovint escolàstic, i conferir-li un contingut polític viu; superar els “vestigis” del diletantisme artesanal, fer-ne *un element orgànic del nostre treball polític ampliat i aprofundit*.

La propaganda per cercles s'organitza habitualment entre nosaltres (en la mesura que es fa) segons un programa elaborat pel comitè, programa molt complex que mai es realitza vertaderament. Esclavitud, feudalisme, assalariat. O bé: emancipació del camperolat, populisme, *Narodnaia Volia*, desenvolupament de la indústria, socialdemocràcia, etc. Els propagandistes, almenys aquells que són sincers, es queixen que els obrers s'adormen. Els assistents ja han canviat quan hom arriba a la socialdemocràcia. I quan s'hi arriba, penosament, es comença a parlar amb abstraccions terribles, i hom fineix amb aquestes. El propagandista no comprèn que el seu assumpte és la política i no la pedagogia, i que en política, més que en qualsevol altre domini, “cada cosa al seu temps”.

No té el sentiment, i menys la consciència, que la seua tasca consisteix a armar ideològicament els obrers del seu cercle, a transmetre'ls el bagatge de fets i idees que els permeten orientar-se immediatament entre tots els esdeveniments de la ciutat, el país, del món sencer; que ha d'ensenyar-los no sols a orientar-se ells sols sinó, també, a ésser capaços d'utilitzar tots els esdeveniments com a material viu per a l'agitació. El propagandista, no obstant això, únicament té una cosa en el cap: hom li ha demanat que faça un "curs" als obrers. I si la crisi industrial, el Congrés Socialista Internacional o la guerra contra Japó el sorprenen durant la seua lliçó sobre l'emancipació del camperolat, apartarà la qüestió de la guerra i continuarà, com abans, explicant la història de la reforma agrària. Com si els obrers fossen alumnes que han de preparar-se per a un examen seguint un "curs" i no persones políticament actives! No ho farien així si la propaganda fos part integrant d'una *campanya política* que compregueren directament, o que haguessen de portar endavant.

Però, per tal de caracteritzar la forma com es considera la propaganda, citem abans alguns passatges d'un fullet escrit per alguns "pràctics i dirigents de cercles". Després d'haver exposat el seu "programa", que no és ni millor ni pitjor que les altres desenes de "programes", els autors del fullet escriuen: "Aquest curs exigeix molt de temps perquè es desenrotlla en vint sessions. Així, per a cada cercle de 10 obrers, l'intel·lectual gasta cinc o sis mesos. Ara bé, la pràctica mostra que la majoria de l'auditori no és capaç d'assimilar completament el contingut d'aquests cursos. Quan l'intel·lectual s'estén un poc més àmpliament en alguna de les qüestions, l'atenció i receptivitat dels obrers baixa; està clar que tots els detalls de la lliçó queden sense efecte, que cal contar el mínim possible, breu: que el curs ha de transformar-se quasi en un discurs d'agitació. Però, al mateix temps, sovint pot hom escoltar als obrers fer exigències d'aquest tipus: "no volem més agitació ni discursos d'agitació. No som xiquets i ja ens han donat de beure suficient propaganda." S'han donat casos en què els obrers fins i tot han exigít que s'estudie al cercle el primer llibre d'*El Capital*." (*Lletra als camarades propagandistes*, edició de la Lliga, 1902, pàgina 6)

Vegem l'informe d'un altre propagandista, aquest també amb el seu "programa" personal: "Les dues o tres primeres lliçons [escriu] han estat força vives. Se'm comprenia, se'm plantejaven preguntes, s'esperava evidentment alguna cosa nova per la meua banda. Però, després d'un cert temps, l'interès fou a poc a poc afeblint-se. Cada vegada eren més freqüents les absències. Aquells que continuaven esdevenien cada vegada més passius. Molt sovint podia llegir en la seua cara l'enuig i, als seus ulls, la pregunta: "Per a què ens conta tot açò?" Intentava canviar el to de les meues xerrades i sovint, amb motiu d'una injustícia particularment cridanera de l'administració o del govern, m'esforçava a ressaltar els desastres evidents de tot el nostre sistema i l'absoluta necessitat de lluitar contra ell. Em deixava portar per mi mateix i parlava extensament i apassionada. Alçava els ulls cap a la meua audiència i, què veia? Estaven allí, davant meu, totalment indiferents, amb la posa fatigada. I no obstant això, la nostra classe obrera és, de segur, una força profundament revolucionària. Demana acció, la cerca. Quina transformació en aquests mateixos obrers quan els contava les actuals lluites dels seus camarades, les vagues i les manifestacions particularment remarcables! Amb quina passió escoltaven les seues impressions d'aquells que ja havien tingut l'ocasió de participar en semblants esdeveniments! [i l'autor conclou:] Cal donar una sortida a l'energia revolucionària acumulada. Als nostres obrers els és necessària l'acció, una acció real, vivent: les paraules no fan més que adormir-los. Saben, fins i tot sense els nostres sermons, que els capitalistes i el govern són els seus enemics i que cal combatre'ls: cal mostrar-los els mitjans de la lluita i empenyar-los cap avant." (*Ibid.*, pàgines 21, 22) Així és com es debaten els propagandistes entre el caràcter d'agitació i de propaganda de les seues lliçons, però sense arribar a despertar l'interès de la seua audiència. Es troben molt prop de trobar l'arrel del mal: *el pensament dorm mentre que la voluntat no bull*. Com sortir d'aquesta situació? Com insuflar vida a la nostra propaganda?

Hem parlat més amunt sobre el congrés sobre la formació tècnica i professional. Utilitzem-lo de nou com a exemple. El comitè organitza la campanya política complexa esbossada més amunt. Després d'haver fixat, amb poques paraules, el pla d'aquesta campanya, un dels membres del comitè desenrotlla aquest pla davant dels propagandistes i els recomana explicar-lo fonamentalment als cercles de propaganda. Podem estar segurs que en les reunions del següent cercle cap obrer s'adormirà. D'un sol colp el propagandista deixarà de sentir-se un profe per a sentir-se un factor polític: sentirà que participa activament i directa en el treball polític complex. El seu curs serà un curs sobre el combat polític per al que haurà reunit prèviament, atentament, tots els coneixements que posseeix respecte d'això.

Ret comptes del congrés en preparació, explica el seu significat i abast polítics. Després d'això, esbossa el pla: unir tots els elements conscients del proletariat al voltant de l'elaboració d'una crida a aquest congrés; explica el paper de la intel·liguència demòcrata, les nostres relacions amb els corrents d'oposició i revolucionàries. Totes aquestes qüestions han d'ésser discutides sota l'angle dels principis, i, per tant, relacionades amb els passatges corresponents del nostre programa. Si la campanya s'estén al llarg d'unes quantes setmanes, és segur que els obrers arribaran a les següents reunions amb tota una sèrie de problemes que hauran nascut directament de la seua pràctica d'agitadors. Les respostes que es donen a aquests problemes no entraran per una orel·la per a sortir per l'altra sinó que es gravaran en els caps perquè no estaran simplement "previstes", al contrari: seran actuals i directament indispensables per a portar a bona fi una gran empresa captivadora. Si la propaganda és fa d'aquesta manera, les resolucions preses en el II Congrés sobre els liberals, i el paràgraf del programa que s'hi refereix, prendran cos; els obrers advertiran que els programes i les resolucions no són un impediment sinó un mitjà per a dirigir les batalles polítiques, grans i petites. Així, de campanya en campanya, es "passarà revista" a tot el programa del partit als cercles de propaganda. Cert que en aquest cas no es respectarà el seguiment lògic. Però de totes maneres, siga quin siga el sistema de propaganda, és impossible respectar-lo: o bé els cercles desapareixen, o bé l'assistència es renova, o bé els propagandistes són arrestats, etc.

Quan l'organització local és molt feble i només té una esfera d'influència força reduïda, és a dir, quan el comitè no té la força de plantejar-se empreses polítiques complexes (o fins i tot en el cas de comitès més grans i puixants en període de calma política), llavors es pot organitzar la propaganda seguint l'encadenament lògic d'un curs. Però cap comitè podrà trobar un ordre lògic millor per al curs que aquell que s'ordena segons el programa del nostre partit. En la mesura que el treball de propaganda ha de fer-se segons un model, és el nostre programa que cal escollir: els cursos s'adapten als successius epígrafs del programa. L'objectiu de semblant curs és fer de cada persona que assisteix al cercle un membre conscient del partit, és a dir, algú que ha de "reconèixer" i, per tant, abans que res, comprendre el programa del partit.

Però, repetim-ho, el millor mètode per a estudiar el programa del partit consisteix en prendre exemples vivents, a analitzar els esdeveniments, uns rere d'altres, i açò sempre amb un objectiu polític "utilitari". Només llavors la propaganda deixarà d'aparèixer com una *concessió* (al caràcter de classe, socialista, del partit), que és el que era per als "economistes" i els seus hereus. Una propaganda concebuda d'aquesta manera subministra a la nostra organització no sols simples executants per a les funcions tècniques, sinó militants actius, que no se senten perduts enlloc.

De la pedagogia a la tàctica

En la *Lletra als camarades propagandistes* citada més amunt i escrita a les acaballes de 1901, editada en 1902, i que no tingué cap ressonància en el seu temps perquè aquesta problemàtica no estava a l'ordre del dia, trobem aquestes línies interessants:

“Els obrers es mostren en tot moment descontents de tal estat de coses; dia rere de dia, mes rere mes, no fan una altra cosa que escoltar i sempre escoltar, sense poder manifestar en res la seua actitud revolucionària; llavors es posen a donar pallisses als espietes o a barallar amb els seus superiors; és necessari donar alguna sortida a les seues forces i energies: per a això, el comitè ha d'integrar-los en el sistema de missatges i protestes. Per exemple, el govern manté silenci davant el problema de la fam. Es pot publicar sobre aquest fet un determinat nombre de pamflets, denunciant-hi el diabòlic treball que realitza per a “metamorfosar” la fam en una mala collita; tot seguit, després d'haver publicat una proclama que invite els obrers a protestar contra aquest fet per escrit, cal redactar el text de la protesta i llegir-lo en tots els cercles, fer-lo passar de mà en mà entre els obrers per a recollir signatures (anònimes, està clar) i, finalment, publicar-lo en nom del comitè, indicant el nombre d'obrers que protesten. Aquest treball, simple i fàcil, pujarà un poc la moral dels obrers i, si es repeteix sovint, els prepararà per a complir tasques més serioses. Igualment, si es declara una vaga, es poden redactar de nou missatges de solidaritat, difondre àmpliament en la base les novetats sobre totes les peripècies de la vaga, fer una col·lecta, fins i tot mínima, entre els obrers, etc. En breu, protestar a propòsit de tota ocasió que pugja justificar una protesta, fer-se ressò de tot allò que pugja despertar la solidaritat obrera. ¿Per què, per fi, no intentar boicotejar un capatàs odiat, o organitzar una vaga a propòsit de qualsevol fotesa en què el fabricant o el superior cediran fàcilment? La solidaritat, el sentiment de camaraderia, l'ajuda mútua i totes les altres bones qualitats sobre què els obrers estan cansats d'escoltar i que únicament en la pràctica es desenrotllen, cal exercir-les tot el que siga possible a fi d'unir els obrers de fàbrica, d'empresa, de tallers separats, en un sola massa vertaderament solidària, responent, com el ressò, a la crida de socors dels oprimits. Per això proposem als comitès d'arrossegar el més sovint possible els obrers a la via de les protestes actives, de les vagues de solidaritat amb els seus camarades: estem convençuts que això es correspon amb l'estat d'ànim actual de les masses, i que serà fructífer, si hom les habitua a reaccionar davant tots els esdeveniments diaris.” (Ibid., pàgina 15)

En aquestes instructives línies encara no estan plantejats, en el sentit propi del terme, *els problemes tàctics*: l'autor aconsella, indiferentment, tant la protesta contra les mesures governamentals enfront d'una fam canina com el boicot contra un capatàs odiat, i la vaga a causa d'una “fotesa” qualsevol. Però la tasca fonamental, que es dedueix en filigrana d'aquestes consideracions incidentals, pot ésser formulada en general com aquella que consisteix en desenvolupar l'autoactivitat del proletariat. Ja hem indicat que aquesta idea passà totalment desapercebuda en el seu moment: l'autoactivitat dels obrers, quan no era sospitosa de *tradeunionisme*, no era més que una paraula per a tot el món, molt important i molt bonica, cert, però igualment també només una paraula¹⁰. Hauptmann diu en alguna banda que “les paraules només s'animen en moments... en la vida quotidiana són lletra morta”. Igualment ocorre amb les paraules d'ordre polític i les consignes del partit. Ha estat necessari el II Congrés, una infinitat de revolucions de palau en les organitzacions del partit, tota una sèrie de friccions aferrissades en tots els dominis (amb l'“acceptació” resignada i silenciosa d'àmplies masses), perquè el crit, el quasi gemec, *Cap a les masses! En les masses!* brolle del pit del partit, perquè la consigna: *autoactivitat del proletariat* esdevinga un eslògan vivent i, esperem-ho, vivificador.

La qüestions de la *tàctica socialdemòcrata* que es recolza totalment en les masses políticament conscients i actives, estan posades a l'ordre del dia actualment per tot el desenvolupament precedent del nostre partit, desenvolupament que ha creat, com ho hem indicat en la Introducció, totes la condicions materials i ideològiques necessàries per a això; i

¹⁰ Nadiexdin fou una excepció brillant. Malauradament ell mateix féu tot el possible per tal de separar-se del partit i privar-se de tota possible influència.

es pot estar segur que, ara, tot treball publicista o pràctic, que s'ocupe en desenvolupar l'autoactivitat política de la classe obrera, no deixarà de rendir fruits, no serà esclafat, ofegat.

L'autor de la *Lletra als camarades propagandistes* anteriorment citada, es planteja els objectius que hem expressat més amunt en termes psicològics: educar la *consciència* i la *voluntat* del proletariat. Repetim-ho, encara no són problemes tàctiques en sentit propi de la paraula: el boicot contra un capatàs odiat, la vaga a causa de foteses, la protesta contra el treball diabòlic del govern durant una fam canina, totes aquestes "ocasions", segons l'autor, han de servir per igual a les tasques més pedagògiques que polítiques que es plantegen, segons ell, a les organitzacions socialdemòcrates. Avalua l'agrupament dels obrers darrere de tal o qual consigna exclusivament a partir dels resultats objectius, psicològics, i no dels resultats objectius, polítics. I és comprensible.

En la fase de transició de la vida dels cercles ("artesanal") a la vida d'un partit polític, els mètodes tàctics essencialment nous, sobre els quals tracten les reflexions de determinats militants, encara són considerats sota l'antic punt de vista pedagògic "artesanal", però no polític. Aquest punt de vista estret es correspon amb els recursos materials i ideològics limitats de què disposen les organitzacions del partit durant aquest període transitori. Però en el cas present, el que per a nosaltres és important, és que la reflexió que no es conforma amb la *propaganda de cercles* i amb la *difusió de literatura*, cerca en les masses formes d'acció que continguen per elles mateixes les possibilitats del seu desenvolupament ulterior i de la seua transformació de mètodes educatius en mètodes tàctics. En certs d'aquests consells pedagògics de tipus "artesanal" que proposa l'autor de la *Lletra* s'oculten, com el gra en l'espiga, nous mètodes polítics tàctics. La quantitat també ací es transforma en qualitat. I, de fet, la protesta dels obrers contra l'actitud del govern durant una fam canina continuarà essent una mesura purament "educativa", si només concerneix a 100 o 200 obrers en tal i qual altra ciutat, però adquirirà un significat polític si es realitza en tota Rússia per onades creixents, agrupant milers i desenes de milers de veus de protesta en el proletariat. Cridar els estudiants i tots els "honestos ciutadans" a unir-se a aquesta protesta de masses, tal serà el pas següent del centre políticament vigilant, que ha agrupat al seu voltant tots els elements vivents del partit. El pas següent serà la protesta del proletariat revolucionari contra el silenci servil de la premsa liberal, que fins i tot en cas d'un gran malestar popular no gosarà transgredir les prohibicions de la censura. De seguida, es pot cridar totes les institucions socials, permanents o provisionals, de les classes dirigents perquè es pronuncien d'una forma o una altra sobre la seua actitud envers la tàctica governamental, o en el cas en què les institucions públiques, és a dir abans que res els *zemstvos* i les *dumes*, es mantinguen mudes.

Aqueixa és també la via que mena a les *capes més conscients del proletariat a oposar-se políticament a les institucions de les classes dominants en el mateix procés de la lluita democràtica general contra el tsarisme*. És així, justament, com podem donar a la nostra lluita política el seu caràcter de classe.

En la lluita sindical i professional, determinats grups d'obriers xoquen amb capitalistes particulars. En la lluita política, el proletariat s'enfronta a l'autocràcia. Però àmplies capes de la burgesia, la qual no apareix encara a Rússia com a classe dirigent, s'oposen també a l'autocràcia. El govern no representa encara, com als països parlamentaris, el comitè executiu de la burgesia. És per això que ara no és encara possible portar a terme contra ella una lluita generalitzada en el pla polític. Ara bé, és precisament aquesta lluita la que confereix al moviment proletari un caràcter de classe. Només la futura Rússia lliure, en la qual estarem evidentment obligats (nosaltres i no els senyors socialistes-revolucionaris, per exemple) a exercir el paper d'un partit d'oposició, i no de govern, permetrà a la lluita de classe del proletariat desenvolupar-se en tota la seua amplitud. Però, per tal que la lluita del proletariat per aquesta "Rússia lliure", sota la direcció de la socialdemocràcia, prepare ja la lluita per la dictadura, cal des d'ara mateix oposar el proletariat a totes les institucions

permanents i provisionals de la classe que demà tindrà el timó de l'estat. Oposar-nos únicament en el pla dels principis teòrics en el nostre programa o en el pla purament literari en la nostra premsa és insuficient; és indispensable que aquesta oposició siga un fet vivent, en la realitat política. Tal és la “novetat” que volem introduir en l'activitat del nostre partit. P-B Axelrod porta endavant, des de fa ja molts anys, una propaganda oral a favor de les noves tasques tàctiques, preparant així el terreny psicològic indispensable en la consciència dels camarades que encapçalen el moviment. El camarada Axelrod ha comprès que, per a ésser capaç d'abordar directament aquestes tasques, el partit ha d'organitzar-se, és a dir, ha d'haver creat les condicions necessàries per a l'activitat concertada de tots els seus components. Durant tot el període d'*Iskra*, el camarada Axelrod mai ha interromput la seua propaganda “artesanal” a favor de mètodes no artesanals de treball, i des d'aquest punt de vista dipositava les seues més grans esperances en el Congrés¹¹. Però “cada dia porta el seu afany”, i els camarades amb què Axelrod havia discutit els problemes de tàctica política, o només estaven formalment d'acord amb ell, perquè no havien comprès el real significat de les seues propostes, o li feien diverses objeccions assenyalant que semblant concepció de les coses era “massa nova i molt complicada”, i, per tant, incompatibles amb les condicions policíiques a Rússia; assenyalaven que els *zemstvos* i les *dumes* (que la tàctica d'Axelrod tenia en compte) tenien un paper polític “massa insignificant”, etc. Totes aquestes consideracions, fos quina fos la seua part de veritat, no haurien de constituir objeccions vàlides a les tasques tàctiques formulades per Axelrod.

1er Les condicions conspiratives no poden impedir l'organització de campanyes polítiques més que impedeixen la de les vagues i manifestacions. És suficient de recordar que els primers propagandistes somiaven amb mantenir la seua agitació en les masses invocant les condicions policíiques, i que els “economistes” sempre es recolzaren sobre aquest argument per a combatre “la insensata idea” de manifestacions polítiques.

2on Els nous mètodes de treball no signifiquen més “risc” que la ruptura amb els vells mètodes de lluita, segurs i ja experimentats, sinó només una *combinació més complexa d'aquests antics mètodes*: la propaganda, l'agitació oral i escrita, la direcció d'“accions” de masses.

3er Els *zemstvos* i les *dumes*, sobretot els *zemstvos*, exerciran un paper cada vegada més important durant el període revolucionari. El partit liberal-censatari veurà, segurament, en el *zemstvo* “la pedra sobre la qual s'edificarà l'Església del futur”. La lluita a favor del sufragi universal (durant i després del període de liquidació de l'autocràcia) pot, doncs, transformar-se fàcilment en lluita directa contra l'aplicació del cens en les eleccions als *zemstvos* i a les *dumes*. El nostre deure és preparar-nos per a aquesta lluita.

Per insignificant que siga el paper exercit pels *zemstvos* i les *dumes*, els congressos, la premsa liberal i totes les altres institucions de les classes burgeses en la lluita activa contra el tsarisme, és tot del que disposem en matèria d'organització directa de la voluntat de la burgesia. Seria un crim ignorar tot allò que, sota el règim existent, constitueix un punt de partida real per a l'autodeterminació del proletariat. Això equivaldria a refusar de fer allò més mínim perquè no es pot fer allò màxim.

En tot cas, és completament inútil voler establir per avançat els resultats de mètodes tàctics a què el desenvolupament intern del partit i la situació política general del país ens obliguen a recórrer. Quan arribe el període revolucionari, en el moment en què totes les forces polítiques ajustaran els seus comptes, la mateixa història farà el balanç dels nostres resultats. No hi restarà ni hi afegirà res per avançat. No hi ha cap dubte que tindrà en compte,

¹¹ Informe de la delegació siberiana, pàgina 3 [edició catalana del MIA : <http://www.marxists.org/catala/trotsky/1903/InformedeladelegacioeiberianaTrotsky1903.pdf>, NdT] i els processos verbals del II Congrés. Discurs d'Axelrod, pàgina 360.

d'una forma o una altra, la més mínima parcel·la de consciència de classe i autodeterminació del proletariat que hàgem introduït en el moviment proletari.

AL TREBALL DONCS!

VISCA L'AUTOACTIVITAT DEL PROLETARIAT!

A BAIX EL SUBSTITUÏSME POLÍTIC!

A baix el substituisme polític!

En exposar de forma particularment detallada diferents exemples, hem volgut cridar l'atenció sobre la diferència de principi que separa dos mètodes oposats de treball. I aquesta diferència, reduïda al seu nucli, és decisiva, si es vol definir el caràcter de tot el treball desenvolupat pel nostre partit. En un cas, tenim un partit que *pensa pel* proletariat, que el substitueix políticament; en l'altre cas, un partit que l'educa políticament i el mobilitza, perquè exercisca una pressió racional sobre la voluntat de tots els grups i partits polítics. Aquests dos sistemes donen resultats polítics totalment diferents objectivament.

Quan la socialdemocràcia cerca, per la seua iniciativa pròpia, "impulsar endavant" l'oposició liberal, el seu mateix èxit només es recolza en la mentalitat política d'aquesta oposició, i això determina per avançat el valor mediocre de l'"èxit" eventual. La seua iniciativa, tinga la forma d'una proclama o la d'un conciliàbul "conspirador" en els corredors de l'escena política, no serà presa en consideració més que en la mesura que es corresponga amb l'estat d'ànim i el pensament de l'auditori liberal. Dit d'una altra forma, en aquest cas, la socialdemocràcia, als ulls dels liberals, farà de demòcrata amb "prejudicis" marxistes.

El panorama queda modificat de dalt a baix si el liberal es veu obligat a veure en la persona del socialdemòcrata al representant d'una força real, fins i tot si només es tracta d'uns milers d'obers. Quan un esdeveniment polític no passa per la via traçada per la lògica i la mentalitat política del liberalisme, llavors s'orienta en una nova direcció que es beneficia de la base d'una segona força: la lògica i la mentalitat polítiques del proletariat conscient. Quan el socialdemòcrata prenga aquesta iniciativa, ja no es recolzarà sobre la mentalitat del seu "col·laborador" conjuntural (*només la tindrà en compte*) i es recolzarà sobre l'opinió organitzada del proletariat. Als liberals els apareixerà no com un demòcrata amb prejudicis marxistes sinó com un representant de les reivindicacions democràtiques del proletariat.

La tàctica dels nostres comitès, que consisteix en enviar de tant en tant (a esquenes del proletariat) crides o proclames de "denúncia" als estudiants, als *zemstvos*, a les *dumes*, als diversos congressos, s'assembla molt a la dels liberals dels *zemstvos*, "intercedint" davant l'autocràcia a favor del "poble". Els grups socialdemòcrates dirigits, substituint el proletariat, no entenen que és tan necessari portar el proletariat a "manifestar" la seua voluntat de classe enfront del moviment democràtic liberal i radical com ho és també portar-lo a manifestar contra l'autocràcia la seua voluntat democràticorevolucionària.

Els nostres comitès, substituint el proletariat, en compte d'organitzar la presa de consciència social del proletariat, en vistes a exercir una pressió directa sobre la comprensió social de la burgesia, intercedeixen davant aquest moviment burgès-democràtic amb les seues proclames a favor "del seu" proletariat. ¿Cal estranyar-se, doncs, si aquestes peticions impotents prenen la forma "severa" de dicteris condescendents, denunciant les "semimesures" i la "manca de resolució"? Dicteris que no susciten més reacció que l'arronsament d'espatlles entre els senyors liberals conreats¹².

¹² "...hem aplaudit el congrés il·legal dels *zemstvos*, encoratjant els membres i defensors d'aquests últims a abandonar les peticions humiliants i passar a la lluita; [...] hem animat (núm. 7) els funcionaris d'Estadística que protesten i condemnat els funcionaris esquiroles" *Què*

La pretesa *pressió* que hem exercit sobre els liberals s'aproparà molt menys a una petició (fins i tot si es tracta d'una intercessió sota la forma d'una ardorosa amonestació) com més aprenuem a agrupar el proletariat en una activitat real (petició, resolució, protesta, míting, manifestació) no sols al voltant d'aquests objectius democràtics generals sinó, també, al voltant de les seues pròpies consignes, clarament formulades des d'un punt de vista de classe, en un moment polític determinat, no sols contra la policia i l'autocràcia sinó, també, contra la "manca de resolució" i l'"absència de convicció" dels liberals. La nostra influència real, i no sols la fictícia, sobre la política dels liberals, serà molt més seriosa com menys "anem" a totes les classes de la població, *girant-li l'esquena al proletariat* (cosa a què porta fatalment tots els comitès "polítics").

Per molt simple que pugui semblar d'entrada, és necessari comprendre molt bé que l'única forma perquè tinguem una influència sobre la vida política és actuar com a proletariat i no en nom seu; que no hem (nosaltres) de "dirigir-nos a totes les classes de la població", sinó que (si cal emprar una formulació tan lapidària) *és el mateix proletariat qui ha de dirigir-se a totes les classes de la població*. El camarada Axelrod ha remarcat aquesta idea en els seus articles de 1897. "Per tal de guanyar influència en totes la capes (les capes que pateixen l'actual desorganització) [diu] no és completament necessari que els socialdemòcrates actuen en totes aquestes capes. La tasca consistent per als socialdemòcrates russos en conquerir partidaris i aliats directes o indirectes entre les classes no proletàries serà resolta, principalment, pel caràcter de l'activitat d'agitació i de propaganda *al si del proletariat*." (Axelrod, *Sobre la qüestió de les tasques actuals i de la tàctica dels socialdemòcrates russos*, pàgina 16, cursives de l'autor).

El sistema de substitutisme polític, exactament igual que el sistema de la simplificació dels "economistes", procedeix (conscientment o no) d'una falsa comprensió i "sofística" de la relació entre els interessos objectius del proletariat i la seua consciència. El marxisme ensenya que els interessos del proletariat estan determinats per les condicions objectives de la seua existència. Aquests interessos són tan potents i tan ineluctables que obliguen el proletariat, finalment, a assimilar-los a la seua consciència, és a dir a fer de la realització d'aquests interessos *objectius* el seu interès *subjectiu*. Entre aquests dos factors (el fet objectiu del seu interès de classe i la seua consciència subjectiva) s'estén el domini inherent a la vida, el de les ensopegades i els cops, el dels errors i decepcions, el de les vicissituds i derrotes. La perspectiva tàctica del partit del proletariat se situa completament entre aquests dos factors i consisteix en recórrer i facilitar el trànsit d'un a l'altre.

Els interessos de classe del proletariat (independentment de la conjuntura política actual "en general", i, en particular, del nivell de consciència de les masses obreres en un moment determinat) no poden, no obstant això, exercir una pressió sobre aquesta conjuntura més que per la mediació de la consciència del proletariat. Dit d'una altra forma, el partit no pot descomptar a la Borsa política els interessos objectius del proletariat que s'han extret per la teoria sinó, únicament, la voluntat conscient organitzada del proletariat.

Si hom fa a una banda el període "prehistòric" i sectari dels cercles que cada partit socialdemòcrata travessa i en què, pels seus mètodes, s'assembla molt més al socialisme *utòpic educatiu* que al *socialisme revolucionari polític*, en què no es coneix més que la pedagogia socialista, però encara no la tàctica política, si hom considera a un partit que ja ha superat aquest període infantil, l'essencial del seu treball polític ve expressat, segons nosaltres, en l'esquema següent: el partit es recolza *en el nivell determinat de consciència del proletariat*; s'immiscirà en cada esdeveniment polític important esforçant-se a orientar la direcció general vers els interessos immediats del proletariat i, el que és més important

fer, Edicions Internacionals Sedov, pàgina 42 i 43, <http://www.marxists.org/catala/lenin/1902/quefer/quefer.pdf> [NdT] Heus aquí el que "nosaltres" hem fet conjuntament amb el camarada Lenin! Un poc més i "nosaltres" ens hauríem posat a "encoratjar" els eclipsis de lluna i de sol.

encara, esforçant-se a realitzar la seua inserció en el proletariat *mitjançant l'elevació* del nivell de consciència, per a recolzar-se, precisament, en aquest nivell i utilitzar-lo per a aquest doble objectiu. La victòria decisiva arribarà el dia en què hurem superat la distància que separa els interessos objectius del proletariat de la seua consciència subjectiva, en què, per a parlar més concretament, una fracció tan important del proletariat haurà arribat a la comprensió dels seus interessos social-revolucionaris objectius, que serà tan potent com per a descartar del seu camí, per la seua pròpia força organitzada, tot obstacle contrarevolucionari.

Com més gran és la distància que separa els factors objectius i subjectius (és a dir: com més feble és la cultura política del proletariat), més natural és l'aparició en el partit d'aquests "mètodes" que, sota una o altra forma, només palesen una espècie de passivitat davant les dificultats colossals de la tasca que ens incumbeix. Tant la renúncia política dels "economistes" com el "substituíisme polític" dels seus antípodes, no són altra cosa que una temptativa del jove partit socialdemòcrata per a "usar ardis" amb la història.

Està clar que tant els "economistes" com els "polítics" són molt menys conseqüents en la realitat que en el nostre esquema (i aquesta inconseqüència ha permès a uns i a altres exercir un paper força progressista en el desenvolupament del nostre partit). Quan caracteritzem el "error fonamental" de l'"economicisme" o del "substituíisme polític", no cal en bona part parlar de la *possibilitat* que hauria pogut esdevenir *realitat efectiva*, si no hagués trobat oposició. Tenint en compte aquesta restricció, podem establir ara la comparació següent.

Els "economistes", partint dels *interessos subjectius* del proletariat, tal com existien en cada moment del seu desenvolupament, s'hi recolzaven i consideraven com la seua única tasca *registrar-los* minuciosament. Quant als deures que suposava el contingut de la nostra tàctica, es remetien al curs natural de les coses (del que ells mateixos, de moment, s'excloïen).

En oposició als "economistes", els "polítics" prenen com a punt de partida els interessos de classe *objectius* del proletariat, establerts pel mètode marxista. Però també ells, amb la mateixa aprehensió que els "economistes", retrocedien davant la "distància" que separa els interessos objectius i els interessos subjectius de la classe que ells "representen" en principi. I, per a ells, les qüestions de tàctica política (en el sentit propi del terme) existien també tan poc com per als "economistes". Una vegada que es disposa d'una anàlisi historicofilosòfica que revela les tendència de l'evolució social, des del moment que els resultats d'aquesta anàlisi s'han transformat en "el nostre" patrimoni principal i que pensem *en forma de substitució*, llavors només queda que descomptar-li a la història, com es descompten els xecs, les conclusions a què s'ha arribat. Així, els "economistes" no dirigeixen el proletariat ja que marxen *arrossegats per ell*, i els "polítics" no ho fan millor per la bona raó que *ells mateixos compleixen els seus deures* en lloc del proletariat. Si els "economistes" s'han ocultat davant l'enormitat de la seua tasca, acontentant-se amb l'humil paper d'anar *a la cua de la història*, els "polítics", per contra, han resolt el problema esforçant-se en transformar la història *en la seua pròpia cua*.

No obstant això cal fer la reserva següent: l'acusació de "substituíisme" s'aplica a nosaltres molt menys en tant que revolucionaris que no en tant que socialdemòcrates revolucionaris.

En el primer cas, ens és difícil "usar ardis": en haver posat la història a l'ordre del dia una determinada tasca, ens observa amb agudesa. Bé o mal (més bé mal), nosaltres menem les masses vers la revolució, despertant-hi els instints polítics més elementals. Però en la mesura que hem de realitzar una tasca més complexa: transformar aquests "instints" en aspiracions conscients d'una classe obrera que es determina ella mateixa políticament, tenim tendència a recórrer als atalls i simplificacions de "pensar-per-els-altres" i "substituíisme".

En la política interna del partit, aquests mètodes porten, com ho veurem més endavant, a l'organització del partit a "substituir" el partit, al comitè central a substituir l'organització del partit i, finalment, al dictador a substituir el comitè central; d'altra banda, això porta als comitès a subministrar l'"orientació" (i a canviar-la mentre que "el poble roman en silenci"); en política "exterior" aquests mètodes es palesen en les temptatives per a fer pressió sobre les altres organitzacions socials utilitzant la força abstracta dels interessos de classe del proletariat i no la força real del proletariat conscient dels seus interessos de classe. Aquests "mètodes", com ho hem vist, pressuposen la identitat *a priori* del programa adoptat per nosaltres i del contingut del nostre treball de partit. *Resumint: aquests "mètodes" menen a la desaparició completa de les qüestions de tàctica política en la socialdemocràcia.* El camarada Lenin ha confirmat açò, explícitament, en una determinada tesi que hom no pot passar per alt. Responent al camarada Nadiexdin, que es queixa de l'absència d'"arrels en profunditat", Lenin escriu: "És el sùmmum de la falta de lògica, perquè l'autor confon la qüestió filosòfica, històrica i social de les "arrels" del moviment "en profunditat" amb el problema de l'organització tècnica d'una lluita més eficaç contra la policia." El camarada Lenin li té tant d'afecte aquesta idea que la repeteix en el seu últim fullet: Remetre's a què som un partit de classe *per a justificar* la difusió orgànica, *per a justificar* la confusió entre organització i desorganització, significa repetir l'error de Nadiexdin, que confonia "la qüestió filosòfica i historicòsocial de les profundes arrels del moviment amb una qüestió tècnica d'organització"¹³. Així, per al camarada Lenin la qüestió de les "profundes arrels" no és una qüestió de *tàctica política* sinó una qüestió de *doctrina filosòfica*; si la nostra doctrina, el marxisme, ens subministra les "profundes arrels", no queda una altra cosa que fer més que complir les tasques tècniques-organitzatives. Entre el problema "filosòfic" i el problema "tecnico-organitzatiu", falta en Lenin un sola petita anella: *el contingut del nostre treball de partit*. En haver ofegat l'aspecte tàctic de la qüestió en el seu aspecte "filosòfic", Lenin ha adquirit el dret a identificar el contingut de la pràctica del partit amb el contingut del programa. Ignora deliberadament el fet que, imperativament, tenim necessitat no d'arrels "filosòfiques" en profunditat (que barbaritat!, com si el xaman de no importa quina secta no tingués, des d'un punt de vista "filosòfic", tal o qual profunda arrel!) sinó d'arrels *polítiques* reals, d'un contacte vivent amb les masses, que ens permeta a cada moment decisiu mobilitzar aquestes masses al voltant d'una bandera que reconeguen com *la seua* bandera.

Per això, segons nosaltres, les qüestions d'organització estan completament sotmeses als mètodes de la nostra tàctica política, i, per a nosaltres, la identificació de la qüestió de l'organització del partit proletari amb la qüestió tècnica "d'una millor lluita contra la policia" significa la fallida completa. Completa perquè si la seua identificació "es recolza en el caràcter conspiratiu dels nostres actuals mètodes de treball [com ho diu Parvus en algunes línies enèrgiques que consagra al sistema de Lenin] és que la lluita contra els infiltrats eclipsa a la lluita contra l'absolutisme i a l'altra lluita, molt més gran, per l'emancipació de la classe obrera!"

Les tasques organitzatives estan, per a nosaltres, totalment sotmeses als mètodes de tàctica política. Heus aquí perquè aquest fullet, que nasqué de les divergències sobre les "qüestions pràctiques", també pren com a punt de partida les qüestions de tàctica. *Per tal de comprendre les divergències en matèria d'organització, cal sortir dels seus límits, si no ens asfixiaríem en l'escolàstica i les logomàquies de la mateixa índole!*

¹³ *Un pas endavant, dos passos enrere*, Edicions Internacionals Sedov, pàgines 26 i 27, <http://www.marxists.org/catala/lenin/1904/1pas2passos.pdf>

CAPÍTOL III: qüestions d'organització

Diàleg (A la manera de Sòcrates)

-Digues, ens pregunta el nostre interlocutor, amb compassió, o (més sovint) amb un aire altiu i irònic, vos alceu contra el pla d'organització de Lenin?

-Però, què enteneu per pla d'organització de Lenin?

(Enutjós silenci)

-Els estatuts?

-No, no, per què? (respon un poc ofès), quasi únicament la “minoria” ens considera com a “centralistes burocràtics”, pensa que per a nosaltres els estatuts ho són tot. No es tracta dels estatuts sinó del conjunt del pla...

-Voleu parlar de la *Lletra* de Lenin a un camarada de Petersburg?

-D'acord, parlem-ne. Però el pla d'organització, per dir-ho així, està exposat sobretot en *Què fer?*

-En què consisteix aquest pla doncs?

-Però, permeta vostè... què li molesta? (El nostre interlocutor acaba per sortir de polleguera) Com? Consisteix en què? El pla organitzatiu? El pla de Lenin?

-Clar! El pla, el pla de Lenin!

-Sublim! No fan més que repetir, tots i tot el temps: els plans organitzatius, Lenin té un pla... I ara, heus aquí que se'ns pregunta en què consisteix aqueix pla?

Com! Tot el món deia també del general Trochu (durant el setge de París): ell té un pla, Trochu té un pla... I tot el seu pla consistia en lliurar París als prussians. Llavors, m'aneu a definir en què consisteix el pla organitzatiu de Lenin.

-Però açò és impossible, així, així... a boca de canó... no teniu més que llegir *Què fer?*

-Això ja està fet... Llavors, no em parleu de tot el pla, parleu-me dels seus principis de base.

-Els principis de base (això ja és una altra cosa. Per exemple, la divisió del treball... l'acció conspirativa... la disciplina... i el centralisme en general... perquè el comitè central pot controlar... sí, això que s'anomena una “organització revolucionària professional”... contra el democratism) heus aquí els principis.

-Magnífic. Dieu, per exemple: la divisió del treball. Completament d'acord; heus aquí alguna cosa completament respectable, ha rendit grans serveis al progrés social. Però, és realment Lenin qui ha proclamat aquest principi? Perdona'm, però tots els economistes del període manufacturer explicaren ja els avantatges de la divisió del treball. Prenga vostè Adam Smith: com obre meravelloses perspectives per a la fabricació d'agulles de cap! Llavors, no puc de cap de les maneres estar d'acord amb vostè en el fet que Lenin hauria inventat la divisió del treball, com alguns personatges mitològics ho haurien fet amb l'agricultura, la ramaderia, el comerç, etc. Comprèn: voleu dir que Lenin ha proclamat l'aplicació d'aquest principi als llinars del “quart període”. És possible. Però, penseu realment que la “minoria” nega el “principi” de la divisió del treball? O el “principi” de la conspiració?

-No sé... Però Axelrod parla d'“engranatges” i “ressorts”. I pense que Lenin té raó a dir que la “minoria” desemmascara la seua naturalesa petit burgesa, quan aixeca clamors tragicocòmics contra la divisió del treball sota la direcció del Centre...

-Els “clamors” de la “minoria”, en parlaré de seguida i en detall. Però abans de fer-ho, plantejaré una qüestió: la divisió del treball pot ésser (i pot ésser considerada com a) el principi de la nostra organització, de l'organització del partit socialdemòcrata? La divisió del treball és tècnicament avantatjosa (però avantatjosa no sols per a la *socialdemocràcia* sinó per a qualsevol altre partit, per a no importa quina oficina, magatzem, etc.). Si la divisió del

treball pot ésser considerada com a un *principi d'organització*, això només pot fer-se en una manufactura, però mai en un partit polític siga quin siga, molt menys en el nostre; ¿no és evident per a vostè que el “principi” de la divisió del treball no és per a res característica de l'organització que s'ha fixat com a tasca desenvolupar la consciència de classe del proletariat? Pres en si mateix, abstractament, aquest “principi” despersonalitza el nostre partit i el porta simplement a una cooperació complexa.

Ara passem a l'*acció conspirativa*. És un principi molt estret, el sentit del qual és exclusivament *polític*. Però la conspiració tampoc està lligada per a res, intrínsecament, al partit socialdemòcrata. Són sobretot els partits burgesos-revolucionaris els que han hagut, o han, de treballar de manera conspirativa. Així, cal confessar que la conspiració tampoc pot ésser el principi d'organització per al nostre partit *en tant que tal*.

Cal dir, igualment, la mateixa cosa del *centralisme*. Una fàbrica centralitzada, un estat centralitzat, un complot centralitzat. Què hi ha d'ortodox en el centralisme? En la vostra desiderata no heu esmentat els “principis” leninistes de la *centralització de la direcció* i de la *descentralització de la responsabilitat* (*Lletra*, etc., pàgina 20). Tampoc m'hi estendré. Simplement diré que em sembla que expressen la mateixa idea que el difunt abat Sieyès col·locava en la base de la constitució: “*La confiança ha de venir de baix* [descentralització de la responsabilitat] *i el poder de dalt* [centralització de la direcció].” És a dir, en aquests “principis” el proletariat no es troba a si mateix. Breument, si es reuneix tot allò que anomenem “principis d'organització” de Lenin, únicament s'hi obté una *cooperació centralitzada complexa que treballa de forma conspirativa per a alguns objectius polítics*.

Però això, no resultarà encara tanmateix en una organització socialdemòcrata. En el millor dels casos, aquesta definició no significa la seua negació en tant que partit socialdemòcrata, però constitueix únicament una de les seues possibilitats. Tenim, doncs, davant nosaltres una fórmula organitzativa algebraica que pot rebre el seu contingut socialdemòcrata si es posa determinats valors numèrics concrets al lloc de les lletres. Però el “pla” no inclou aquests valors numèrics concrets... Un camarada ha fet aquest interessant experiment: al llarg de tota la *Lletra a un camarada de Petersburg*, ha reemplaçat la paraula *socialdemocràcia* pel terme *socialista-revolucionari*. I només en una ocasió n'ha resultat un contrasentit. Però intenteu fer el mateix amb el programa del nostre partit, o amb les resolucions sobre tàctica (vos cremareu els dits). Heus aquí perquè un esquema semblant a l'exposat en la *Lletra a un camarada de Petersburg* fa néixer, inevitablement, la pregunta: Què ha passat dins de la socialdemocràcia? És una premissa immanent, direu. Pot ésser *subjectivament*, però no ho és del tot *objectivament*. I, no obstant això, açò és el que constitueix tota la seua força!

La divisió del treball

Per a imprimir proclames socials-demòcrates no hi ha necessitat d'ésser socialdemòcrata. Igualment que per a distribuir-les i apegar-les a les parets. Està clar que, tenint en compte les condicions russes, només un home lliurat a la causa de la revolució portarà a terme tal treball. Però el caràcter purament tècnic d'aquest treball no exigeix per part dels seus executors cap capacitat política, i, en si mateix, és incapaç de desenvolupar i estimular la seua consciència socialdemòcrata. Açò significa que ha d'haver-hi un altre domini en la vida del partit, en el que el tipògraf, el difusor, el bibliotecari i l'organitzador estiguen en relació uns amb altres, no com a treballadors parcials de l'aparell *tècnic* del partit, sinó com a obrers plenament integrats en la *política* del partit. En la pràctica de les nostres organitzacions, aquest postulat és ignorat la major part del temps, i *el contingut del treball del partit és concebut com el total de les funcions tècniques diverses executades “sota la direcció del centre”*. La causa d'aquesta aberració és evident. El treball que en qualsevol partit

europèu, incloent-hi els partits socialistes, es porta a terme entre els bastidors del partit (impressió, difusió, apegada de cartells, etc.) entre nosaltres és projectat a l'escenari, gasta una enorme quantitat de forces materials i personals i, en conseqüència, fixa sobre ell la major i millor part de la nostra atenció i capacitats creadores. En la mesura que ens batem permanentment contra la repressió policíaca, capaç de destruir en unes poques hores el producte de mesos i mesos de difícil treball, en la mesura que estem en perpètua lluita contra la misèria de la nostra tècnica il·legal, (aquest oasi de l'Edat de Pedra en ple segle del vapor i l'electricitat), en breu: tenint en compte tot açò, *les condicions tècniques del treball polític* tendeixen a cobrir tot el camp de les tasques polítiques del partit. ¿Pot hom estranyar-se perquè un pensament que treballa tan intensament en semblant esfera siga capaç d'eleva la divisió del treball al rang de principi d'organització de la socialdemocràcia (“ortodoxa”)? Heus aquí la raó “material” que fa que en el nostre partit les tasques de tècnica organitzativa substituïsquen a les tasques de la política proletària, que els problemes de la lluita clandestina amb la policia política substituïsquen al problema de la lluita contra l'autocràcia. Al que és necessari afegir-hi que la nova orientació “política” s'haja desenrotllat durant la lluita contra l'antiga orientació “economista” l'expressió organitzativa de la qual era el susdit “diletantisme artesanal”. En la consciència de l'artesà, l'esperit del qual sobtadament s'ha “il·luminat” i que s'enrogeix fins a les orelles a causa de la seua nuesa (teòrica, política, organitzativa, etc.), la divisió del treball ha d'aparèixer com un principi salvador que tot ho resol, i la manufactura un ideal resplendent; la manufactura, i no la fàbrica, que ja s'ha esmentat en la literatura polèmica; perquè la fàbrica suposa una tècnica altament desenvolupada, reduint al mínim el paper de la divisió del treball, mentre que la manufactura, recolzant-se sobre la base tècnica de l'“artesanal”, fa de la divisió del treball l'objecte d'un culte teòric.

“I com més perfecta siga la preparació de cada *rodeta*, [cursives postres, Trotski] com major quantitat de *treballadors solts* [cursives postres, Trotski] participen en l'obra comuna, més atapeïda serà la nostra xàrcia i menys confusió provocaran en el rengles comuns inevitables desfetes.”¹⁴

En aquestes línies s'oposa molt nítidament l'“artesà” primitiu, que reuneix en la seua persona totes les branques de l'activitat artesanal, l'“obrer parcial” (*Teilarbeiter*) de la manufactura; a l'individu integral, a la “rodeta” d'un mecanisme complex. Amb semblant sistema, les fallades de l'artesà d'ahir, la seua ignorància, la seua manca d'esperit d'iniciativa, el seu primitivisme polític, es transformen en un avantatge, perquè “La unilateralitat i àdhuc la imperfecció de l'obrer parcial esdevenen la seva perfecció en tant que membre de l'obrer global.”¹⁵ (*El Capital*, Edicions 62, Volum I, pàgina 403) “Reflexió i imaginació són sotmeses a l'error, però el costum de bellugar el peu o la mà no depèn ni de l'un ni de l'altra. Per tant, les manufactures prosperen majorment on hom s'ha alliberat més de la ment”¹⁶ (*Ibidem*, pàgina 416). Segons les consideracions de Lenin, que es forjaren en el seu cap durant el període de la lluita contra el *populisme* (a saber, la intel·liguència té por de la fàbrica) els clamors contra la divisió del treball “sota la direcció del centre” no fan més que traïr la naturalesa “burguesa” de l'intel·lectual. A aquestes consideracions podem oposar, almenys amb el mateix fonament, les paraules de Marx sobre “La mateixa consciència burgesa que exalta la divisió manufacturera del treball, l'annexió de tota la vida de l'obrer a una operació de detall i la subordinació incondicional dels obrers parcials al capital en tant que organització incondicional del treball que n'incrementa la força productiva,”¹⁷ (*Ibidem*, pàgina 410).

¹⁴ *Què fer?*, Edicions Internacionals Sedov, pàgina 75, 2ª edició, <http://www.marxists.org/catala/lenin/1902/quefer/quefer.pdf>.

¹⁵ http://www.marxists.org/catala/marx/capital/me23_356.htm#Kap_12_3

¹⁶ http://www.marxists.org/catala/marx/capital/me23_356.htm#Kap_12_5

¹⁷ http://www.marxists.org/catala/marx/capital/me23_356.htm#Kap_12_5

Però el nostre interlocutor, que hem abandonat als llindars d'aquest capítol, i que es distingeix més per la seua tossudesa que no per la seua claredat d'esperit, ¿no traurà la conclusió automàtica que la “minoría” està *contra* la divisió del treball i *a favor* de la restauració del “diletantisme artesanal”? Volem portar el lector a una altra conclusió força diferent. Voldríem que el lector compregua que la divisió del treball, malgrat tota la seua utilitat, és un principi purament tècnic, és a dir, que per a tot aquell que no pose un signe igual entre treball tècnic i vida del partit, la divisió del treball no pot ésser considerada com a fonament principista de la nostra organització de partit; de tot el que antecedeix s'hi ha de traure la conclusió que *la vida del partit és tot allò que queda després d'haver-li restat la “divisió del treball”*.

Si les exigències de l'economia de forces ens obliguen (davant la deplorable tècnica de què disposem) a la divisió purament manufacturera del treball en un determinat domini de la nostra activitat, hem de consagrar totes les nostres forces primer a reduir el més possible l'extensió d'aquesta esfera tècnica, després a no traslladar l'ideal del treballador parcial per més expert que aquest siga (ideal de “rodeta” que funciona bé), de l'esfera tècnica a l'esfera del treball polític (en el sentit propi de la paraula); en aquest domini, el nostre ideal no ha d'ésser l'home parcial, que sap “en interès de la socialdemocràcia revolucionària”, “moure” amb encert, rapidesa i obediència, “la mà o el peu” “sota la direcció del centre”, sinó la personalitat política global, el membre del partit que reacciona activament davant totes la qüestions de la vida del partit i fa respectar, enfront de tots els “centres”, la seua voluntat, i això sota totes les formes possibles (fins i tot, sí fins i tot, al pitjor dels casos, fins i tot al “boicot”!)

“Tot açò està molt bé, és molt just, però qui no ho sap?” Preguntarà el lector de la “majoria”, el mateix que, fa deu minuts a penes, estava segur que la “minoría” *condemnav*a la divisió del treball. “qui, doncs, ho ignora? Això va de callada.”

Aquesta resposta no es convertirà en més sensata perquè tots els partidaris de la tendència oposada es posen a repetir-la (des del més petit fins al més gran, des del comitè de Tver fins al camarada Lenin). Nosaltres parlem de la necessitat de fabricar *membres del partit, socialdemòcrates conscients*, i no sols “obriers parcials” experts, i se'ns respon: “Això va de callada”. “És evident!” Què significa açò? Per a qui és “evident”? En què consisteix aquesta evidència? ¿És que “això” se sobreentén en el contingut del nostre treball de partit, és a dir, és que la fabricació de *Parteigenossen* pensant políticament constitueix en l'hora actual un aspecte fonamental i necessaris del nostre treball? O és que aquesta tasca està “sobrentesa” pel susdit pla d'organització de Lenin? O, per fi, no està “sobrentesa” subjectivament per cada socialdemòcrata?

Aquesta última hipòtesi és la que hom pot verificar més fàcilment: és suficient que una granissada de reprotxes i d'acusacions vinga a despertar aquesta “evidència” que dormisqueja pesadament. Però açò és insuficient! És indispensable que aquesta tasca “que va de callada” siga considerada com un objectiu clarament concebut i que els problemes que planteja siguen resolts pràcticament en el treball del partit. Fins ací res, o menys que res, s'ha fet en aquest sentit. Molt més: el fetixisme de l'organització, que actualment regna en el partit, porta molts camarades a resistir directament tota temptativa de plantejar correctament aquest “problema que va de callada”. I això és comprensible.

El pensament que erigeix el principi tècnic de la divisió del treball en principi de l'organització socialdemòcrata, està bolcat (conscientment o inconscient) a aquesta conseqüència inevitable: separar l'activitat conscient de l'activitat executiva, el pensament socialdemòcrata de les funcions tècniques mitjançant les quals, necessàriament, s'ha de realitzar. L'“organització de revolucionaris professionals”, més exactament la seua cúpula, apareix així com el centre de la consciència socialdemòcrata i, per davall, no queda una altra cosa més que executants disciplinats de les funcions tècniques.

És el camarada Lenin qui subministra l'expressió clàssica de l'ideal d'organització: per a agrupar en un tot únic aqueixes petites fraccions, per a no fragmentar junt amb les funcions del moviment el propi moviment i per a infondre l'executor de les funcions menudes la fe en la necessitat i la importància del seu treball, sense la qual mai treballarà⁴⁵, per a tot açò cal precisament una forta organització de revolucionaris provats.”¹⁸

El camarada Lenin no es planteja (perquè això ni se li ocorre) el problema que “va de callada”: ¿com compensar els aspectes negatius de la divisió del treball, com fer participar cada militant en el treball total de partit? No, oposa l'exèrcit dels “executants” parcials a l'estat major central, el qual monopolitza personalment la consciència, la perspiciàcia, la iniciativa, la perseverança i la fermesa, infon a totes aquestes “xicotetes fraccions” la fe en la seua necessitat en l'obra comuna. Què és això doncs? Un partit o una manufactura “socialdemòcrata”?

Compareu: “Els coneixements, la intel·ligència i la voluntat que desenvolupen el pagès o el mestre artesà independents, encara que sigui a petita escala [i, hi afegim, l’“artesà” que compleix ell mateix totes les funcions del seu treball primitiu “economista”], tal como el salvatge exercita com a astúcia personals totes les arts de la guerra, ara només s'exigeixen al conjunt del taller [del partit]. Les potències intel·lectuals de la producció amplien l'escala per un costat perquè desapareixen en molts altres costats. El que perden els obrers parcials es concentra enfront d'ells en el capital [“el centre”]. El fet de contraposar-los les potències intel·lectuals del procés material de producció como a *propietat estranya* i com a *poder que els domina* és un producte de la divisió manufacturera del treball.”¹⁹ (*El Capital*, Volum II, Edicions 62, Barcelona, 1984, pàgina 415)

Aquest pla ideal, construït a través d'un mètode quasi geomètric, el pla que s'exposa en la *Lletra a un camarada de Petersburg*, no planteja del tot la qüestió: ¿però on seran educats els militants socialdemòcrates, els futurs “revolucionaris professionals”? Segons el pla, els metal·lúrgics, els tipògrafs, els ajudants-responsables... “els popes, els generals, les dones, les masses, els ocells, les abelles, tot això constitueix una potent cooperació²⁰” dirigida pels revolucionaris professionals socialdemòcrates. Però com es renovarà aquesta casta de militants efímers? On estan, doncs, les reserves?... L'aprenent d'un artesà gairebé sempre acaba esdevenint mestre artesà; però el treballador parcial quasi mai arriba a patró de la manufactura. Es pregunta hom on està el pont que permetrà al “militant parcial” no sols passar a la categoria del militant polític i, en qualitat de tal, no acontentar-se d'executar funcions parcials amb la “fe” que el revolucionari professional té, que vetlla sobre el paper que hom el fa exercir, sinó també desenvolupar-se per si mateix en la vida política, trobar una consigna, proposar una iniciativa?...

En una sèrie de comitès s'ha instaurat la pràctica de les “discussions”, és a dir de les reunions durant les quals el tresorer, el difusor i el tipògraf es retroben, no en tant que tresorer, difusor o tipògraf sinó com a membres del partit, debatent els assumptes del partit així com els problemes polítics generals. Naturalment, no es tracta amb açò més que d'una compensació *parcial* a les *malalties* que entranya la divisió del treball en les condicions en què la utilitza actualment la nostra tècnica. Sota aquest angle, no pot deixar hom d'assenyalar el caràcter mediocre i limitat de les “discussions”. No obstant això, només per aquí pot començar l'educació dels membres del partit. En l'actual estat del treball, aquestes són l'única realització capaç d'assegurar el fràgil pont a través del qual les “xicotetes fraccions” poden passar als “primers (de categoria)” (entre els quals passen molts zeros, per un malentès, com si foren “primers”).

¹⁸ *Què fer?*, Edicions Internacionals Sedov, pàgina 58, <http://www.marxists.org/catala/lenin/1902/quefer/quefer.pdf>

¹⁹ http://www.marxists.org/catala/marx/capital/me23_356.htm#Kap_12_5

²⁰ Extracte d'una lletra d'Herzen a Bakunin.

Ara bé, què veiem? El camarada Lenin suprimeix en el seu “pla” les “discussions” en nom d’una envejable lògica: no es corresponen amb les exigències conspiratives i desajusten la unitat i l’harmonia del pla! I, a més, per a què serveixen aquestes “discussions”? El resultat a què tendeixen les “discussions” es pot assolir per un mitjà molt menys costós: és suficient amb “que tots els participants en el treball, tots els cercles, sense excepció, *tinguen dret* de fer arribar les seues decisions, desitjos o preguntes tant al comitè local com a l’òrgan central i al comitè central. Tal procediment permetrà *consultar prou tots els militants*, sense haver de crear institucions tan atapeïdes i poc conspiratives com les “discussions” (*Lletra...*, pàgina 9). Amb quin menyspreu fa Lenin esment, tot seguit, als comitès “diletants”, als cercles obrers i estudiantils, compostos per membres “no especialitzats”, que perden el seu temps en “interminables discussions *amb motiu de tot*”, en compte d’elaborar la “experiència professional”! (*Lletra...* pàgina 21). Pensar i deliberar “sobre tot”, açò ha d’ésser privatiu del “centre”; i els cercles, els grups, els agents aïllats han de pensar i deliberar segons el seu estat i per al taller. La consciència del partit queda centralitzada (no queda una altra cosa més que fer de l’experiència parcial del militant parcial el patrimoni del centre (“fer arribar al centre”); això serà suficient per a enriquir la pràctica de tots els militants parcials que s’impregnaran de la consciència del centre (conscient, aquest, per professió).

Els pràctics, que han adoptat aquest esquema com a dogma, haurien d’acabar preguntant on trobar socialdemòcrates quan al seu voltant no hi ha més que “fraccions xicotetes”, “creient” en el centre. I a quines increïbles conclusions, vertaderament tràgiques, arriben alguns d’aquests militants és el que mostra una lletra del camarada Severianin (militant de molt primer pla del partit) publicada en el número 51 d’*Iskra* (del temps en què els redactors del diari eren Lenin i Plekhanov). “Heu assenyalat [escriu Severianin] que ara els camarades experimentats i capaços abandonen sovint el treball del comitè i es dediquen a funcions especialitzades. És un mal símptoma. *És precís crear una organització particular, especialitzada en la preparació dels nousvinguts al treball socialdemòcrata*. Es trobarà sota la direcció directa del comitè central, perquè en el seu treball, els comitès no arriben sempre als punts importants per a una escola revolucionària; el repartiment de forces ha de trobar-se, naturalment, en mans del comitè central; és indispensable fer la separació més nítida entre l’activitat *militant* dels comitès i el treball preparatori de la nova organització”.

Heus aquí la situació. Ja no hi ha militants socialdemòcrates, tots volen ocupar-se de funcions parcials, i com el treball del partit no resol el problema “que va de callada” de l’educació de socialdemòcrates actius i capaços d’iniciativa, no queda més que construir, *fora del treball del partit*, una escola de formació socialdemòcrata col·locada “sota la direcció directa del comitè central”. El partit *socialdemòcrata*, en el procés de la seua mateixa pràctica política, no produeix ni educa *socialdemòcrates*. Cal fabricar-los a banda. El treball “militant” queda tallat del treball *de formació*, la qual cosa vol dir, més exactament, que l’activitat *revolucionària* se separa de l’activitat *socialista*. Pot presentar-se de forma més impactant la fallida dels ideals “manufacturers” en matèria d’organització?

El “democratisme”

Els comitès, en lluita contra les velles formes d’organització, tosques i quasi democràtiques, han tendit cada vegada més a reduir la significació del centralisme: es tracta, finalment, d’emancipar-se de les obligacions envers el món que depèn dels comitès. Els tres o cinc membres del comitè, representen per si sols “la unitat i voluntat de l’organisme social dels obrers”. Prenen les decisions, “fan” la nova orientació del partit, col·loquen l’“economicisme” al museu, posen en marxa el “centralisme”, reconeixen *Iskra*, o la condemnen; en una paraula: compleixen tota la tasca política interna del partit. I sota ells s’estén el món dels “obers parcials” que imprimeixen les proclames, que recullen els diners,

que difonen els fullets (només en la mesura, clar, que el comitè que “fa” l’orientació és capaç de subministrar-se’ls). Durant aquests tres o quatre últims anys, amb les divergències d’opinió intenses a l’interior del partit, al si d’un gran nombre de comitès s’han produït tota una sèrie de “coups d’état”, en l’estil de les nostres revolucions de palau en el segle XVIII. Des d’alguna part de la cúspide, dalt del tot, no se sap qui proscriu a no se sap qui, s’envia a no se sap on, es reemplaça, s’ofega; no se sap qui s’atribueix no se sap quin títol; i, al final, es veu ondejar sobre la talaia del comitè un estandard triomfal en què es pot llegir: “ortodòxia, centralisme, lluita política”...

Ens permetem dubtar que hi haja un sol comitè que, abans de “reconèixer” a *Iskra* com a òrgan dirigent, o, més tard, de “rebutjar-lo” com a tal, s’haja cregut en l’obligació de plantejar la seua resolució davant tots els grups de “participants parcials” que li estan subordinats (no de plantejar formalment, amb totes les presses, sinó de plantejar-la *realment* en la *consciència* dels difusors, tesorers, organitzadors, propagandistes, agitadors i altres varietats de “engranatges” i “ressorts”. Semblant procés “democràtic” complicat ha estat reemplaçat per un sol decret “centralista”. ¿I si els grups col·locats sota les ordres dels comitès es rebel·len i rebutgen acceptar la nova “orientació” donada pel muftí? Doncs no passa res, se’ls dissol i força sovint, amb ells, hom dissol tot el moviment obrer local.

Heus aquí d’exemple com un militant del període passat descriu la victòria ideològica d’*Iskra* en les seues lletres dirigides a l’estranger: “el 6 de novembre de 1902 [...] Heus aquí què ha passat al comitè d’ací: se li havia proposat una resolució expressant una completa solidaritat amb *Iskra* i declarant-la òrgan desitjable del partit. El comitè adoptà la resolució [...] però amb una petita reserva, criticant el vigor de les polèmiques. Naturalment, els que havien presentat aquesta resolució volgueren aleshores retirar-la; només llavors fou adoptada la resolució sense esmenes... Però la història de Piter es repetí de seguida: els descontents animaren els elements més ambigus contra la “intel·liguència despòtica”. *Es comprovà* [sic!] *que l’agitació i propaganda havien estat portades a terme fins a aqueix moment quasi exclusivament per aquests descontents: gràcies a això la seua influència es revelà, finalment, molt forta. Ara la lluita causa estralls. Finalment hom reenvià* [on?] *quasi tots els antics agitadors. Per a reemplaçar-los hi ha poca gent convenient, i és per això que açò no marxa bé* [vos crec!]; però la victòria *ha d’estar* de la nostra banda.”

Un mes més tard, el mateix intrèpid combatent escriu: “4 de desembre de 1902. Les coses es presenten ací així: els “rabotxeidielistes” mantenen sobre nosaltres una redoblada atenció. Diumenge, 24 de novembre, el comitè ha adoptat enmig de l’entusiasme la proposta del comitè d’organització i li ha promès tota la seua col·laboració. Però l’endemà, cinc atrevits, partidaris de *Rabotxeie Dielo*, han aprofitat l’absència d’alguns camarades per a portar a terme, en aquest mateix comitè, un vertader colp d’estat. Es proposà excloure els absents i enviar una lletra a *Iskra* perquè no imprimisca la circular que la declara òrgan del partit. L’haureu rebuda segurament, però se m’ha encarregat de dir-vos que és necessari, de totes passades, *imprimir* aquest full. Això servirà de senyal per a la baralla decisiva amb els beneïts d’ací. Tot açò ha passat *d’una forma més bé inesperada per a tothom*, encara que ha quedat clar *que han tingut temps per a enterbolir els ànims de molts obrers i, per davall corda, dels més influents*. En l’hora actual es prepara una aferrissada lluita. Les coses aniran, finalment, fins a la ruptura, com a mínim: aquesta idea guanya ací cada vegada més adeptes. Els assumptes, en general, marxen malament. Per tot arreu es demostra [!!] finalment que el treball local està portat a terme sobretot pels “economistes”, i és açò el que explica tots aquests *Rückschläge*, en totes bandes: ací, en Piter, i, com he escoltat dir, en Kharkov.

Està clar: no pot hom qualificar aquest activista de “khvostista [que marxa rere la cua]” actuant seguint les masses i inclinant-se davant la seua pràctica espontània. No marxa a la cua però (llàstima!) no arrossega ningú al seu darrere. Gesticula en un espai buit. Segurament aquest camarada (que exercí un eminent paper en la pràctica de l’“estat de

setge”) està per davall de la mitjana, però no fa més que portar fins a l’absurd, fins a la caricatura, allò que constitueix un tret característic de tot el període, allò que, com hem vist per aqueixes mateixes lletres, es produeix “completament per tot arreu”: “ací, en Pieter i, segons es diu, en Karkhov”. Aquest tret característic és l’emancipació dels “revolucionaris professionals” de totes les obligacions, no sols morals (“filisteisme”!) sinó també polítiques (“seguidisme!”), envers els elements conscients de la classe al servei de la qual hem decidit consagrar la nostra vida. Els comitès han perdut la necessitat de recolzar-se en els obrers en la mesura que han trobat suport en els “principis” del centralisme.

Només cal veure: la nova orientació ja s’ha assolit, el Quart període ja ha estat proclamat “trionfalment”, *Iskra* ja ha estat cridada a dirigir, quan, de sobte, es revela (de “una forma completament imprevista per a tothom”) que l’agitació i la propaganda són portades endavant pels elements descontents d’*Iskra*, que no hi ha ningú per a reemplaçar-los, que han posat en contra d’*Iskra* els obrers particularment “ambiciosos”, que, per una curiosa coincidència, són també els més influents. I la moralitat d’aquesta història: és força difícil ocupar-se de l’alta política quan la llibertat de moviments es veu impedita per “beneits”²¹.

¿Però com explicar-se que el mètode del pensament “sustituïsta” (en lloc del pensament del proletariat) practicat davall les més variades formes (des de les més bàrbares fins aquelles que serien acceptables en un parlament) durant tot el període d’*Iskra*, no haja suscitat (o quasi no haja) l’autocrítica als rengles dels mateixos “iskristes”?

El lector ja ha trobat l’explicació a aquest fet en les pàgines precedents: sobre tot el treball d’*Iskra* ha pesat la tasca de batre’s *pel* proletariat, *pels* seus principis, *pel* seu objectiu final (en el medi de la intel·liguència revolucionària).

Aquest treball, que diposità en la consciència dels “iskristes” els fonaments psicològics del sustituïsm polític, fou, com ja hem explicat diverses vegades, històricament inevitable. Però aquest treball estava, no obstant això, limitat per raons històriques ja que es tractava d’un procés secundari en el desenvolupament general del moviment de la classe proletària que no estava més que en els seus principis. Però cada *procés parcial* en la lluita de classes general del proletariat (incloent-hi els casos en què aquesta està més evolucionada que en el nostre) desenrotlla les seues pròpies tendències immanents: els seus propis mètodes de pensament i de tàctica, les seues pròpies consignes i la seua pròpia psicologia específica. Cada procés parcial tendeix a superar els seus límits (definites per la seua naturalesa) i a imprimir la seua tàctica, el seu pensament, les seues consignes i la seua moral, al moviment històric sencer desencadenat per ell mateix. El medi es gira en contra del fi, la forma en contra del contingut.

Aquests mètodes del “sustituïsm”, dels que hem vist més amunt el model dels exemples en el domini de la “política exterior” i dels que hem tingut mostres engegadores en l’esfera de la “política interior” a través de les lletres de l’iskrista bel·licós que hem citat, constitueixen un fenomen general de tot un període. Sota una o altra forma, obertament o oculta, aquests mètodes eren inevitables mentre es tractava de caçar la intel·liguència socialdemòcrata a punt de dispersar-se, i quan no es tractava sobretot d’agafar els guants amb els “beneits” del moment; dit d’una altra manera, en la mesura que la unificació de la intel·liguència revolucionària al voltant dels principis polítics de la socialdemocràcia es realitzava a una velocitat incomparablement més gran que la mobilització del proletariat revolucionari al voltant de les consignes de la política de classe. Però imposar-li al moviment sencer les limitacions del “sustituïsm”, a títol dels interessos de la seua puresa principista i

²¹ No és sorprenent que el comitè d’Odessa (que es troba sobre aquesta base principista) propose com a consigna en una de les seues proclames: “Visca la socialdemocràcia *alliberadora* del poble rus!” El comitè d’Odessa ha rebutjat (evidentment com un vestigi del “seguidisme”) la simple idea que l’alliberament del poble rus no pot ésser més que l’obra del mateix poble. Visca el comitè d’Odessa “alliberador” del poble, del comitè que ja ha alliberat els treballadors d’Odessa de la tasca d’alliberar-se a si mateixos! Només es pregunta hom en què és millor la consigna del comitè d’Odessa que les promeses de tal o qual “heroi popular” i què és allò que ens obligarà a creure que l’“organització de combat” assolirà realment la llibertat per al poble.

de la seua “ortodòxia”, és fer, evidentment, un treball de sapa contra el moviment en tant que tal.

La nostra tasca és assegurar al partit, el més possible, contra qualsevol sorpresa. És evident que la sorpresa més tràgica de totes seria que en el moment decisiu els “beneïts” (el proletariat), “d’una forma completament inesperada per a tothom”, ens girés l’esquena. És indispensable, a fi d’evitar que es complisca una tan tràgica perspectiva, reforçar al preu que siga els lligams polítics, morals i organitzatius amb els elements conscients de la classe obrera. És *indispensable que cadascuna de les nostres decisions principistes siga la seua decisió.*

En *Què fer?* els “economistes” són severament condemnats per haver-se esforçat en construir l’organització local sobre principis que estipulen que “és necessari que les decisions dels comitès hagen passat per tots els cercles abans d’esdevenir decisions vàlides”. No estem a favor del ritu legalista del referèndum de comitè. No es tracta d’una qüestió de ficcions “democràtiques”. Però els comitès han de recordar que les seues decisions no esdevindran “vàlides” més que quan formularan la voluntat conscient de tots els grups i cercles que depenen d’ells. És això a què s’ha de tendir contínuament (no en nom de tal o qual prejudici “democràtic” sinó en nom de l’estabilitat i vitalitat del nostre partit).

No ens estendrem sobre l’aspecte tècnic de la qüestió: enviem el lector, a aquest efecte, al fullet de Txerevanin *La qüestió de l’organització*, l’essencial de la qual, segons la nostra opinió, no el constitueix tal o tal altre “pla” organitzatiu, ni el principi de l’“autonomia”, molt condicional, dels comitès, sinó només aquesta qüestió simple, quasi banal, però “liquidada” de forma molt enèrgica entre nosaltres: cal desenvolupar i assegurar els lligams estrets del pensament col·lectiu, els únics capaços d’unir realment l’organització dirigent i el personal “parcial” de l’aparell tècnic. Perquè (repetim el que ja hem dit en un altre lloc) “cal cercar la garantia de l’estabilitat del partit en la seua base, en el proletariat actiu i actuant de forma autònoma, i no en la seua cúpula organitzativa que la revolució pot, de forma imprevista, llevar-se de les seues ales com un malentès històric, sense que s’hi adone el proletariat.” (*Iskra*, número 62)

Das war also der langen Rede kurzer Sinn? [aquest és, doncs, el sentit de tan llarg discurs?] La “minoría”, torna a replicar hom, potser no condemne la “divisió del treball”, però considerant-la com un mal vol guarir-lo amb un altre força pitjor. “La “minoría” simplement torna al democratisme, encara que aquest estiga ocult: exigeix que les decisions dels comitès passen per tots els seus grups inferiors, col·loca els “revolucionaris professionals” sota la dependència dels elements menys conscients del moviment, impedeix, així, la iniciativa i empenta del treball dels comitès, obre, en conseqüència, les portes de bat a bat a l’“economicisme”, al *tradeunionisme*, al seguidisme, a l’oportunisme i, al capdavall, lliura el proletariat a la democràcia burgesa!...”

Confesse que tinc una certa aversió a repetir aquest poti-poti de paraules. Cal habituar-se! No ens sorprendria, en els temps que corren, que el camarada Lenin, en la seua pròxima “obra” (que potser estarà a punt d’escriure) es fixés l’objectiu de demostrar que la “minoría” tendeix al socialisme de càtedra (universitari). Creieu que és difícil? En absolut!

¿“La “minoria” (excuseu-me si per un moment agafe en mans la granera polèmica del benvolgut camarada Lenin) no passa els dies i les nits gemegant que el principi de la divisió del treball, proclamat per mi, Lenin, mutila els membres del partit, els transforma en engranatges i ressorts²², que el sistema per mi creat priva el revolucionari d’“autoactivitat” i d’“independència”, qualitats necessàries per als pobres intel·lectuals amb què he flanquejat les portes dels òrgans centrals? Pobrets! Es pot veure clarament que s’empatxen amb el professor alemany Schmoller que, ell també, en un dels seus darreres articles (de fet igual que els desventurats candidats de la “minoria”), plora a causa de la divisió del treball, que fracciona cada vegada més l’home i només ofereix a molts d’ells [açò vol dir: “a molts membres del partit”, segons la fórmula oportunista del camarada Martov] una activitat especialitzada, buida, sense ànima (*geistlose oede Spezialtätigkeit*), en la que desapareixen l’ànima, l’enteniment, el cos, etc. Desenrotlleu, desenrotlleu els vostres principis, senyors de la “minoria”, i molt aviat caureu en braços del professor Schmoller!”

Al camarada Lenin li falta suficient flexibilitat d’esperit: altrament, amb el seu mètode podria, utilitzant la riquesa i varietat de la literatura mundial contemporània, “demostrar” encara coses molt curioses.

No quedarem en deute amb el camarada Lenin. Només hem d’obrir el seu últim fullet per no importa quina pàgina: pàgina 643, per exemple: es tracta de la pràctica anarquista de la “minoria”, consideració a què s’hi afegeix entre parèntesis aquesta altra: “la pràctica sempre va per davant de la teoria”. “*Sempre?*”, exclamem sense estalviar les cursives. Vertaderament, *sempre*, camarada Lenin? I nosaltres que pensàvem que la teoria, que representa la generalització de l’experiència dels segles passats, és capaç *també d’anticipar* la pràctica de demà i, fins i tot, de decennis sencers. Però, segons la “teoria” del camarada Lenin, teoria que reflecteix, cal suposar-ho, la seua pròpia pràctica, la teoria s’arrossega sempre [sempre!!!] darrere de la cua de la història. No hi ha ací una *apologia quasi marxista del “cuisme” teòric?*

Podem pensar, tanmateix que siga per un moment, que açò no és tan roí?

Disciplina i centralisme

La “disciplina de partit” és un dels eslògans més marcialis de la “majoria”. És realment llastimós per a la humanitat en general que hagen desaparegut sense esperança de tornar totes les consideracions sobre la disciplina amb què se’ns ha fet estar tips d’escoltar-les, a nosaltres, membres de la “minoria”, abans que la qüestió sortís de la clandestinitat. Ara, a penes si pot trobar-se en el més recòndit dels Urals o de la taigà siberiana als representants de la raça noble, però en vies d’extinció, dels “iskristes durs” de primera qualitat, “*jacobins purs comme des rayons de soleil*” [jacobins purs com a rajos del sol]. Evidentment, l’esperit dissolvent de la crítica i el dubte arriben fins i tot ells. Però es baten valerosament contra ell i s’esforcen en rebutjar des dels Urals, i salvar així l’Àsia socialdemòcrata dirigida per la Unió Siberiana²³ que m’és propera. Està clar que tots aquests esforços estan condemnats per endavant per la història; però els valerosos uralians inspiren involuntàriament el respecte per la seua coherència i el seu coratge. És per això que el futur historiador del partit els salvarà de l’oblit: consagrarà algunes línies al seu *Manifest* que formula audaçment i honesta la posició de la “majoria”. Més endavant haurem de veure-nos-les amb aquest *credo* dels purs leninistes. A l’espera d’això, només ens estendrem sobre les pàgines d’aquest *Manifest* que tenen relació directa amb la qüestió de la “disciplina”.

²² “...la divisió del treball sota la direcció d’un organisme central fa proferir alarits tragicòmics contra la transformació dels homes en “rodes i cargols”, *Un pas endavant, dos passos enrere*, Edicions Internacionals Sedov, pàgina 88, <http://www.marxists.org/catala/lenin/1904/1pas2passos.pdf>

²³ L’autor fou delegat de la Unió Siberiana en el II Congrés del partit. La veritat ens obliga a dir que, des que aquestes línies foren escrites, els Urals i Sibèria han tingut temps per a trobar-se prou endarrerits respecte als comitès d’Odessa i Iekaterinoslav. Aquests últims han assolit en la lluita interna un grau d’aferrissament tal que testimonia l’agonia del seu “corrent”.

“Preveure [?] la lluita política proletària [diuen els representants dels tres comitès uralians²⁴], preparar-se per a marxar al capdavant de les masses, tot açò no pot ésser més que el resultat d’una organització panrusa centralitzada de revolucionaris professionals, *tenint completament davall les seues ordres els comitès locals* [...] Els comitès, així com els membres aïllats del partit, poden rebre poder força amplis, però això ha d’ésser decidit pel comitè central. Inversament, el comitè central pot (si ho jutja necessari i útil) dissoldre, usant els seus poders, un comitè o tota una organització, pot privar tal o tal altre membre del partit dels seus drets. *Altrament és impossible organitzar profitosament l’obra de la lluita proletària*”. (Suplement al número 63 d’*Iskra*, cursives meues)

Fins al II Congrés, els comitès aïllats, de fet independents, existien en tant que entitats reals i formals; al voltant d’ells es constituïa i desenvolupava tota la vida del partit. El II Congrés transformà radicalment la fisonomia del partit. Mitjançant accions tan simples com l’alçament de mans i la introducció a l’urna de paperetes de vot, es revelà que ja existia en el partit una “organització centralitzada”, i que “els comitès locals estan a la seua completa disposició”. El “centralisme” no es concep, sembla, com una *tasca* complexa de política organitzativa i tècnica sinó com una simple antítesi del famós “diletantisme artesanal”. Es pensa donar un volta al problema real (desenrotllar mitjançant un treball portat a terme en comú, el sentiment de responsabilitat moral i política entre tots els membres del partit) donant-li al comitè central el dret a dissoldre tot allò que entrebanque el seu camí. És, doncs, indispensable per a realitzar els ideals del “centralisme” que tots els elements reals del partit, que res ni ningú encara no disciplinat, no oposen cap resistència al comitè central en la seua temptativa de desorganitzar-los. “D’una altra forma [segons els camarades uralians], és impossible organitzar la causa del combat proletari.” Només queda interrogar si, en aquest cas, la “causa del combat proletari” pot organitzar-se realment. Forçosament cal respondre negativament.

En efecte! Els autors del document citat suposen, sens dubte, que només poden entremetre’s per enmig del treball organitzat pel comitè central, els “economistes”, els “oportunistes” i, en general, per a emprar la seua expressió, els “representants de les altres classes de la població”. Admetem que els corrents en lluita es designaran sempre així. Però ¿on trobar una tendència tan ximple, fins i tot si és “oportunista”, per a deixar-se “dissoldre”, per a admetre que els seus partidaris siguen “privats dels seus drets”, sense oposar abans *tota la resistència* de què siga capaç? ¿És realment tan difícil comprendre que tota tendència seriosa i important (ja que no paga la pena lluitar contra una tendència que no siga seriosa i important) col·locada davant l’alternativa: *o dissoldre’s ella mateixa* (sense dir ni una paraula) per esperit de disciplina o combatre per l’existència, *sense tenir en compte cap disciplina*, escollirà de segur la segona opció? Perquè la disciplina no té sentit més que quan assegura la possibilitat de batre’s per allò que hom creu just; i és en nom d’això que s’imposa la disciplina. Però quan una tendència determinada es troba davant la perspectiva d’ésser “privada dels seus drets” (és a dir, de deixar de tenir la possibilitat de lluitar per la influència ideològica), la qüestió de la seua existència es transforma de *Rechtsfrage* en *Machtfrage*, és a dir, no es planteja en termes de dret sinó en terme de relació de forces.

Els camarades de Iekaterinoslav han passat ara l’objecte de les seues iras de la “minoría” al corrent conciliador de la “majoría” mateixa. L’última resolució del comitè de Iekaterinoslav, que condemna el comitè central com massa conciliador, ens ha recordat de forma vívida un discurs pronunciat al Club dels Jacobí: “Retrac als representants del poble [deia en ell un cèlebre jacobí] haver fraternitzat amb els rebels, en el moment en què l’única manera d’actuar davant ells era la destralt i la pica.”

²⁴ El camarada Lenin repeteix en el fullet (*Un pas...*) moltes vegades la idea que criticar les resolucions principistes dels comitès, és a dir de les organitzacions del partit que dirigeixen tot el treball local, equival a fer de la “mendicitat” un punt de vista teòric; però construir diagrames sobre la base dels vots dels representants aïllats dels seus comitès al congrés per a saber... en quin lloc de l’ordre del dia examinar la qüestió de la posició del *Bund* en el partit, que açò és aplicar mètodes d’anàlisi autènticament científics. Hem intentat, llargament però en va, saber en què l’opinió d’un comissionat és més important que la del seu comitè. A propòsit del mètode autènticament científic: el “diagrama” de Lenin treballa sobre 44 vots: 20 vots de la “minoría”, 24 de la “majoría”. Entre aquests últims, 3 vots han passat a la “minoría” i el quart als anarquistes (no a l’estil Axelrod sinó al de Bakunin). Preguem urgentment al camarada Lenin que introdueisca aquestes correccions indispensables la pròxima vegada que perfeccione el seu diagrama.

Segons la situació i el grau de la crisi, els representants del corrent dissident o bé s'escindeixen, col·locant la disciplina real envers els seus principis per damunt dels "principis" de la disciplina formal, o bé continuen en el partit i s'esforcen, mitjançant la seua pròpia pressió, a reduir al mínim les limitacions que els imposa la disciplina del partit, a fi d'assegurar-se el màxim de llibertat d'acció (i de resistència davant les tendències pertorbadores). L'alternativa depèn de l'acuitat de les contradiccions que els oposen a la resta del partit. En la mesura que actuaran *conscientment* per a alliberar-se de les obligacions del partit (en nom dels interessos del partit tal com els conceben) i en la mesura que la seua influència els permeta fer-ho així, serà, com es demostrarà, lamentablement il·lusòria tota temptativa de la part adversària per a retenir-los mitjançant la repetició de la paraula "disciplina". Res podrà imposar menys respecte que la figura d'un "cap" polític que recórrega en el moment decisiu a semblants abjuracions! Cal ficar-se açò en el cap d'una vegada per sempre.

Està clar que una situació interna tal que la disciplina només és un pesat fardell als ulls d'uns i només una amenaça a la boca dels altres no pot ésser considerada com a normal. Ben al contrari: és el testimoni d'una profunda crisi en el partit. Però és impossible superar una crisi "aixecant més la veu", fins i tot si hi ha gent presta a cridar fins a l'enrogallament.

Què fer doncs? Cal sortir de l'esfera de la disciplina en descomposició i descobrir les exigències i necessitats reals del moviment que són comunes a tots i que, en funció de les mesures que demanda, són susceptibles d'agrupar els elements més valerosos i influents del partit. A mesura que es realitze la unificació d'aquestes forces al voltant de consignes vives del moviment, les ferides infringides per ambdues parts a la unitat del partit es curaran; s'acabarà de parlar de disciplina perquè s'haurà deixat de violar-la. Qui contemple sota aquest angle el treball de les dues tendències al si del nostre partit no tindrà cap problema a respondre a aquesta pregunta: quina de les dues tendències mena el partit cap a una unificació *real*?

Si, en el camí que mena a aquest objectiu, la "minoria" ha de sotmetre's a això que la "majoria" anomena disciplina, no queda una altra conclusió que traure més que aquesta: que perisca aquesta "disciplina" que aixafa els interessos vitals del moviment! De totes maneres, la "història" s'encarregarà d'això ja que, a diferència del comitè de Iekaterinoslav, no s'até al principi idealista: "Muir a el món sempre que visca la disciplina!", al contrari, com a bona dialèctica, la història acaba sempre donant la raó a qui es troba de part de la victòria, perquè la victòria es troba sempre, *a fi de comptes*, de part d'aquell que comprèn millor, més totalment i profunda, les tasques de la causa revolucionària.

És per això que mirem el futur amb confiança...

Ara bé, des d'ara podem observar un fenomen força interessant: un nombre cada vegada més gran dels nostres metafísics i místics del centralisme ja s'adonen que, per exemple, el conflicte amb la *Lliga* ha estat un error, una malaptesa, una negligència, o almenys una falta de tacte per part del representant del comitè central i del seu mentor. Però, evidentment, no és el sistema el responsable d'aquesta falta de tacte, aquest mateix sistema que no coneix un altre mètode per a "organitzar la lluita del proletariat" més que la "privació de drets" i la "dissolució"! Les conseqüències, que es dedueixen molt legítimament del món de les premisses, semblen errors accidentals, males actuacions portades a terme per persones aïllades, i per mitjà d'aquesta rutina del pensament humà es compra el dret a guardar la fe d'un en les "premisses". Heus aquí la via per la qual passa la ruïna de determinats sistemes de pensament (globalment com en els detalls). Són les conclusions les que comencen a enfonsar-se ja que aquestes estan sotmeses directament als cops de l'experiència. La consciència rebutja aquestes conclusions, construïdes de forma conseqüent, però absurdes en la realitat, i, recurrent a sofismes, trau conclusions justes de premisses mancades de sentit. Però el mateix mètode sofístic és ja un signe de decadència. El pensament s'embolica en les seues pròpies

contradiccions i, finalment, esdevé presoner. És justament en una fase de la lluita entre les conclusions i les premisses on es troba el pensament de la nostra “majoria”. I no ens sorprendria si els camarades uralians es trobaren avui en dia prestos a reconèixer que la croada contra la *Lliga* ha estat un desagradable “malentès”, encara que en el fons “siga impossible [segons la seua opinió] assolir organitzar altrament la causa del combat proletari.”

Res podria ésser més lamentable, hem dit més amunt, que la figura d’un “cap” que s’esforça, mitjançant la suggestiva repetició de la paraula disciplina, a fer als representants d’opinions diferents adversaris segurs. Lenin ha notat, visiblement, com d’enujosa és la situació i s’ha esforçat en basar “filosòficament” els seus encisos.

Heus aquí què en resulta: l’intel·lectual individualista, nocturn i variable nerviosament fuig de la disciplina com de la pesta. “L’organització del partit se li antulla una “fàbrica” monstruosa; la submissió de la part al tot i de la minoria a la majoria li sembla una “submissió” (vegeu els fullets d’Axelrod²⁵); la divisió del treball sota la direcció d’un organisme central fa proferir alarits tragicòmics contra la transformació dels homes en “rodes i cargols” d’un mecanisme”²⁶. D’on la moralitat: “I ací és on el proletari que ha passat per l’escola “de la fàbrica” pot i ha de donar una lliçó a l’individualisme anarquista. (*Ibidem*, pàgina 89).

Segons la nova filosofia de Lenin, que a penes ha tingut temps de gastar un parell de sabates des del *Què fer?*, al proletari li és suficient d’haver passat per “l’escola de la fàbrica” per a donar lliçons a la intel·liguència, que ha exercit fins ara en el seu partit el paper dirigent, *lliçons de disciplina política!* Segons aquesta nova filosofia, qui no veja en el partit una “enorme fàbrica”, qui crega que aquesta idea és “monstruosa”, qui no crega en la força immediatament educativa (políticament) de la màquina, aquest “ens descobreix de seguida la psicologia d’un intel·lectual burgès” incapaç per pròpia naturalesa de distingir el costat negatiu de la fàbrica, (“disciplina basada en la por a la mort per fam”) i el seu costat positiu (“disciplina basada en el treball en comú, unificat per les condicions en què es realitza la producció, altament desenvolupada des del punt de vista tècnic”)²⁷.

Sense por de traïr la nostra “psicologia d’intel·lectual burgès”, afirmem abans que res que les condicions que porten el proletariat a mètodes de lluita concertats i col·lectius no es troben en la fàbrica sinó en les condicions socials generals de la seua existència; afirmem, a més a més, que entre aquestes *condicions objectives* i la *disciplina conscient* de l’acció política, s’estén un llarg camí de lluites, errors, educació (no en “l’escola de la fàbrica” sinó a l’escola de la vida política, en la qual el proletariat rus no penetra més que sota la direcció, bona o roïna, de la intel·liguència socialdemòcrata); reafirmem que el proletariat rus, en el qual a penes si hem començat a desenvolupar l’autoactivitat *política*, encara no és capaç (malauradament per a ell i feliçment per als senyors candidats a la “dictadura”) de donar lliçons de disciplina a la seua “intel·liguència”, siga quin siga l’entrenament que la fàbrica li confereix “al treball en comú, unificat per les condicions en què es realitza la producció, altament desenvolupada des del punt de vista tècnic”. Sense la menor por de traïr la nostra “psicologia d’intel·lectual burgès”, ens declarem fins i tot completament solidaris amb la idea que “La supeditació tècnica de l’obrer a la marxa uniforme del mitjà de treball i la composició peculiar del cos de treball, formada per individus d’ambdós sexes i de totes les edats, creen una disciplina casernària [casernària i no una disciplina conscientment política!] que es perfecciona en un règim de fàbrica...”²⁸ (*El Capital*, Volum II, Edicions 62, Barcelona, 1984, pàgina 65)

²⁵ Més val que no “cf.” doncs, evidentment, hom no trobarà res de semblant als “fulletons” d’Axelrod.

²⁶ *Un pas endavant, dos passos enrere*, Edicions Internacionals Sedov, pàgina 88, <http://www.marxists.org/catala/lenin/1904/1pas2passos.pdf>

²⁷ *Un pas endavant, dos passos enrere*, Edicions Internacionals Sedov, pàgines 87-88, <http://www.marxists.org/catala/lenin/1904/1pas2passos.pdf>

²⁸ http://www.marxists.org/catala/marx/capital/me23_441.htm#Kap_13_4

Si Lenin creu en la disciplina del proletariat rus com en una entitat real, confon de fet, per a expressar la seua pròpia formulació, una qüestió d'ordre "filosòfic" amb una qüestió d'ordre polític. Naturalment, la "la producció, altament desenvolupada" crea les *condicions* materials del desenvolupament i de l'esperit de disciplina política del proletariat com, en general, el capitalisme crea les *premisses* del socialisme. Però la disciplina de *fàbrica* és tan poc idèntica a la disciplina *política i revolucionària* del proletariat com tan poc idèntic és el capitalisme al socialisme.

La tasca de la socialdemocràcia consisteix també, justament, en aixecar el proletariat contra aquesta disciplina, que reemplaça el treball del pensament humà pel ritme de moviments físics: consisteix en unir el proletariat contra aquesta disciplina embrutidora i mortal en un sol exèrcit lligat (braç a braç) per la comunitat de la consciència política i de l'entusiasme revolucionari. *Semblant* disciplina no existeix encara en el proletariat rus; la fàbrica i la màquina li transfereixen aquesta propietat molt menys espontàniament que les malalties professionals.

El règim de *casernari* no pot ésser el règim del nostre partit, igual que la fàbrica no pot ésser el nostre model! El pobre camarada "Pràctic" que ha confessat aquest pensament "...no sospita ni tan sols que la terrible paraula per ell llançada [la fàbrica] ens descobreix de seguida la psicologia d'un intel·lectual burgès"²⁹. Pobre camarada Lenin! La sort ha decidit col·locar-lo en una situació particularment ridícula: ell "no sospita ni tan sols" que el camarada "Pràctic" no és un "intel·lectual burgès" sinó un proletari passat per l'escola salvadora de la fàbrica...

El proletariat rus, el mateix al que els partidaris de Lenin *oculten* tan sovint els problemes de la crisi interna del partit, el dia de demà haurà de donar, davall l'ordre de Lenin, una severa lliçó a l'"individualisme anarquista"...

No es pot descriure la indignació que produeix la lectura d'aquestes línies poc plaents i d'una demagògia deslligada! El proletariat, aquest mateix proletariat del qui ahir se'ns deia que "tendeix espontàniament al *tradeunionisme*", avui és invitat a donar lliçons de disciplina *política*! I a qui? A aquesta mateixa intel·liguència a la que, segons l'esquema d'ahir, li tocava el paper d'aportar, des de l'exterior del proletariat, la consciència política proletària! Ahir el proletariat s'arrossegava pel fang; avui heus-lo aquí elevat a cimes inabastables! Ahir encara la intel·liguència era portadora de la consciència socialista, avui se la vol fer passar pels assots de la fàbrica!

I tot açò és marxisme i pensament socialdemòcrata! En veritat que no es pot palesar més cinisme davant el millor patrimoni ideològic del proletariat que com ho fa el camarada Lenin! Per a ell el marxisme no és un mètode d'anàlisi científic, un mètode que imposa enormes responsabilitats teòriques; no! És un davantal que es pot aixafar quan calga! Un gran pissarra en blanc sobre la qual es pot projectar la grandesa d'un i un metre plegable quan es tracta de mesurar la consciència del partit!...

La "minoria" està contra el centralisme? En tot el món els "oportunistes" de la socialdemocràcia s'aixequen contra el centralisme: en conseqüència la minoria és oportunista! El sil·logisme (fins i tot fals des del punt de vista formal) constitueix la idea motriu principal de l'últim llibre de Lenin, si hom l'expurga del poti-poti de les construccions acusadores, basades en el sistema de les proves indirectes. Lenin reprèn el seu sil·logisme sota tots els tons, s'esforça a hipnotitzar el lector a través de "passos" centralistes. Axelrod a Zuric està contra el centralisme. Heine a Berlín està contra el centralisme. Jaurès a París està contra el centralisme. Heine i Jaurès són oportunistes. Per tant Axelrod està d'acord amb els "oportunistes". És evident que és un oportunista, és més que evident que la "minoria" és, ella també, oportunista. D'altra banda, Kautsky a Berlín està a favor del centralisme, determinat

²⁹ *Un pas endavant, dos passos enrere*, Edicions Internacionals Sedov, pàgina 87, <http://www.marxists.org/catala/lenin/1904/1pas2passos.pdf>.

membre del comitè central, Vassiliev, vol dissoldre la *Lliga* en nom del centralisme, el camarada Lenin fou el gran inspirador d'aquesta campanya per la glòria del centralisme, per tant, etc...

Havent-hi “dissolt”, mitjançant aquest típic procediment “uralià”, a la socialdemocràcia internacional (és sorprenent que el camarada Lenin no ens haja presentat el diagrama amb motiu d'açò), l'autor dóna per descomptat que li ha conferit a la seua autoritat tot allò que li era necessari: *entabonar-la amb un sil·logisme que compromet l'adversari*.

Pensem que Lenin té dels seus partidaris una opinió més roïna de la que mereixen. Esperem que fins i tot els camarades de Lenin menys exigents no puguen deixar de preguntar-se ¿per què, en tot el món, aquells que es declaren en l'hora actual contra el centralisme són els representants de la socialdemocràcia que tenen un punt de vista oportunista en la *seua concepció social i política del món*: la col·laboració de classes *en compte* de la lluita de classes, la reforma social *en compte* de la revolució social?

I, rendits en l'abstracció per aquesta pregunta, acabaran per trobar la resposta següent: si s'admet que el centralisme organitzatiu és un potent instrument de la lluita de *classes* del proletariat (i sobre això no hi ha cap dubte), queda clar que Heine i Jaurès s'enfronten al centralisme en tant que sistema de relacions organitzatives, sistema que senten com el seu enemic. El centralisme organitzatiu en el moviment socialista actual va de la mà amb l'hegemonia en el partit del corrent que col·loca els interessos generals del moviment per damunt dels interessos particulars, i que s'esforça a donar als primers el control sobre els segons. El centralisme és la *forma organitzativa* que permet al partit controlar tots els seus elements. L'oportunisme, per contra, no construeix la seua acció sobre la lluita pels interessos *generals* del moviment, és a dir pels interessos de classe del proletariat, sinó per les tasques conjunturals i particulars, de caràcter sindical, municipal i per l'electoralisme local. Així, el centralisme és hostil a la posició *política o programaticotàctica* de l'oportunisme.

El camarada Lenin (tot i la seua fogositat) no arriba a sostenir que les concepcions *programàtiques i tàctiques* de la “minoria” han estat oportunistes. Per què, doncs, la “minoria” està contra el “centralisme”? I contra quin centralisme? ¿I per què els camarades Kautsky, Parvus i Luxemburg, adversaris irreconciliables de Heine i de Jaurès, s'han pronunciat contra el “centralisme” del camarada Lenin? Repetir milers de vegades el mateix sil·logisme, accentuant abans que res l'efecte punxant, no permet evidentment donar cap resposta a aquests interrogants.

Kautsky uneix les *concepcions organitzatives* de l'ala dreta de la socialdemocràcia alemanya (lluita contra el centralisme, contra la disciplina, contra la “majoria compacta”) amb la mentalitat burgesa de la intel·liguència burgesa, fins i tot encara que haja adoptat concepcions marxistes. Aquesta anàlisi, exacta i precisa, no fa més que completar el que deia Kautsky sobre la intel·liguència socialista europea i les seues tendències “orgàniques” al reformisme i a l'oportunisme en matèria de programa i de tàctica. Existeix entre les concepcions organitzatives i les concepcions socials i polítiques de la intel·liguència un lligam recíproc, intern i profund, en la mesura que les unes i les altres es dedueixen d'una única i mateixa mentalitat de grup, determinada, al seu torn, per les condicions d'existència socials de la intel·liguència. Però va de callada que el mateix tramut psicològic pot produir brodat polítics força variats (i fins i tot en determinats casos totalment diferents) segons les condicions de temps i lloc.

En el nostre cas, és absolutament decisiu saber si estem enfront d'una intel·liguència *pre- o post-revolucionària*. Instituir una analogia entre les concepcions organitzatives de les “intel·liguències” socialistes alemanya i francesa, d'una banda, i russa per l'altra banda, és a dir: ignorar el “Rubí” de la Revolució Francesa que les separa és caure en el més incurable dels formalismes i prestar a comparacions superficials l'aparença d'una anàlisi materialista. Tals o quals concepcions organitzatives no representen per complet un moment fonamental

ni, per tant, específic inherent a la concepció del món de la intel·liguència en tant que tal; no estan donades d'una vegada per sempre; al contrari, es dedueixen, a través d'una sèrie de mediacions complexes, de la mentalitat política, mentalitat que reacciona (d'una forma canviant) a un mitjà polític canviant. L'intel·lectual "jacobí" d'avui en dia pot continuar corresponent, en la seua política i els seus mètodes de pensament, amb l'intel·lectual reformista d'ahir. Allò que separa el jacobí del reformista és la conquesta d'un mínim de garanties democràtiques.

Si, per tant, el mateix medi sociopsicològic dóna lloc a "refraccions" *polítiques* també oposades, què dir llavors de les seues capacitats per a modular fins a l'infinit l'esfera parcial de les formes *organitzatives*! La intel·liguència pot ésser federalista o centralista, pot tendir a l'autonomia o a l'autocràcia, a la democràcia o a la dictadura, sense transformar per això en res la seua essència, ni la naturalesa dels seus interessos polítics.

El camarada Lenin s'hauria abstingut fàcilment d'establir analogies mecàniques si hagués prestat atenció a la qüestió següent: segons la seua pròpia fórmula (de la que parlarem més tard), el socialdemòcrata revolucionari és el "El jacobí, indissolublement lligat a l'organització del proletariat conscient dels seus interessos de classe," (*Un pas endavant, dos passos enrere*, etc. pàgina 84). Bé està. Ara, el *jacobí clàssic* (del que Lenin vol ésser la traducció en llengua marxista) és, a més d'altres coses, un intel·lectual revolucionari. Lenin no pot, així ho espere, negar açò en allò que fa a la Revolució Francesa i, *mutatis mutandis*, a la nostra *Narodnaia Volia*. El "centralisme" i la "disciplina" dels jacobins, que tant impressionen el camarada Lenin, no foren presos per aquests intel·lectuals revolucionaris "individualistes-burguesos" del proletariat disciplinat per l'escola de la fàbrica sinó que foren desenrotllats immediatament "a partir d'ells mateixos". Després, en el marc de la democràcia, tots aquests elements socials, pertanyents a la nova "classe mitjana", es posaren a reflectir tots els colors de l'arc iris, de l'anarquisme al millerandisme. La naturalesa de la intel·liguència és tan plàstica i tan lleugera que ningú podrà tancar-la d'una vegada per sempre en les cel·les estretes d'un diagrama!

Les mateixes "qualitats" (és molt necessari que recordem açò) empenten la intel·liguència prerevolucionària al jacobinisme, cap a organitzacions centralitzades i conspiratives, armades amb la dinamita (o amb un "pla" d'insurrecció popular), i empenten la intel·liguència postrevolucionària al reformisme, a desdibuixar els contorns nítids de la lluita de classes. Tal és la dialèctica de l'evolució social.

Però la dialèctica i el camarada Lenin són dos.

Es maneja les "tesis" marxistes com a articles inflexibles del Codi Penal. S'esforça en primer lloc a trobar l'article "que ve al cas", de seguida remena entre els materials de l'acta d'acusació i hi extrau els indicis del crim que es corresponen formalment amb el contingut de l'article corresponent.

La dialèctica i el camarada Lenin són dos. Ell sap pertinentment que "l'oportunisme condueix, no per atzar sinó per la seua mateixa naturalesa, no únicament a Rússia *sinó en el món sencer* [!], als punts de vista d'organització a l'estil Martov i Axelrod". (*Un pas endavant...*)

Ell sap pertinentment, però com el nostre intrèpid polemista no es decideix a ficar Axelrod i Martov en la categoria dels oportunistes en general (açò seria tan atraient des del punt de vista de la claredat i simplicitat!), crea per a ells la rúbrica "oportunisme en qüestions d'organització". *El concepte d'oportunisme queda privat, així, de tot contingut polític*. Això es converteix en el 'coco' amb el que s'atemoreix als xiquets.

Degradar la dialèctica al rang de la sofística, buidar del seu contingut a totes les idees vives de l'edifici teòric marxista, transformar "tipus" sociohistòrics en normes immutables suprahistòriques, que serveixen per a mesurar l'extensió dels pecats terrestres; heus aquí el preu amb què es paga la lluita contra la "minoría"! *Oportunisme en qüestions d'organització!*

Girondisme en la qüestió de la coaptació pels dos terços en absència d'un vot motivat! Jauresismes en qüestions de drets del comitè central a fixar el lloc de l'administració de la Lliga...!

Sembla que no pot arribar-se més lluny. No obstant això, el camarada Lenin continua avançant.

Després d'haver escrit tot un llibre per a dir que els mètodes revolucionaris (la "insurrecció" i l'"enderrocament") només eren admissibles durant el període de cercles; que en un partit "u i indivisible" ha de regnar la disciplina; que els elements que trenquen la disciplina dins del partit del proletariat demostren *només amb això*, el seu oportunisme petit burgès, el camarada Lenin, que en cent cinquanta pàgines ha assolit si no convèncer almenys esgotar el lector mitjançant tota aquesta filosofia, li assesta de colp el següent obscur aforisme: "La insurrecció és una cosa magnífica quan s'alcen els elements avançats contra els reaccionaris.

Està molt bé que l'ala revolucionària s'aixequi contra l'ala oportunista. Però és roí que l'ala oportunista s'aixequi contra la revolucionària"³⁰.

Serà útil per a tots els lectors del camarada Lenin detenir-se sobre la seua "argumentació". La "minoría" no vol acomodar-se a la disciplina del partit. Per això mateix (noteu bé: per això mateix!) tradueix el seu "anarquisme" i el seu "jauresisme". En conseqüència, la "minoría" és l'ala oportunista del nostre partit. És el teorema *directe*. Ara cal demostrar el *recíproc*.

La insurrecció de la "minoría" és una cosa molt roïna ja que la "minoría" és l'ala oportunista del nostre partit. Seria diferent si fos la "majoría" qui se "aixequés" perquè el revolucionarisme de la "majoría" ha quedat demostrat pel fet que la "minoría" oportunista lluita contra ella... La "minoría", com s'ha demostrat en el teorema directe, és oportunista perquè trenca la disciplina. Conclusió dels dos teoremes: el camarada Lenin té ambdues mans lliures.

Quod erat demonstrandum.

És suficient de fer un mínim esforç per a resoldre el problema: com Lenin s'ha decidit, en les poques línies que hem citat, a tirar davall els cavalls amb tanta franquesa tot el seu fullet? La situació l'obliga! L'exèrcit del nostre generalíssim es fon i la "disciplina" amenaça de girar-se contra ell. I com Lenin, al contrari que els intel·lectuals burgesos de la "minoría", representa (ens servim de la cita que ell fa d'un article de Kautsky) "el model ideal de l'intel·lectual, que està completament penetrat per l'estat d'esperit proletari [...] que sense protestar marxa als rengles, treballa en cada lloc que se li dóna"; com Lenin, seguint l'exemple de Marx "no llisca mai al primer lloc"³¹ i se sotmet a la disciplina del partit d'una manera exemplar"; com el camarada Lenin posseeix totes aquestes qualitats absolutament inestimables de membre disciplinat del partit, que no té por de quedar-se en "minoría", jutja indispensable "colar" per endavant en la seua obra *la justificació filosòfica de l'escissió en el partit engendada per a retenir les restes del seu exèrcit*. I ho fa amb un desimboltura que no és més que el revers del seu menyspreu profund envers els seus propis partidaris.

Quan algú es rebel·la contra mi, és molt roí. Quan jo em rebel·le, llavors és molt bo.

Heus aquí la moralitat curta i gojosa d'un llibre llarg i enutjós, amb abundants cites, amb paral·lelisme "internacionals", amb diagrames artificiosos, i que conté tots els altres mitjans de l'anestèsia psíquica.

³⁰ *Un pas endavant, dos passos enrere*, Edicions Internacionals Sedov, pàgina 94, <http://www.marxists.org/catala/lenin/1904/1pas2passos.pdf>

³¹ Pensem que el paper sobre el qual Lenin ha copiat aquestes paraules s'ha arroentat per compte d'ell.

Algunes conclusions

(sota forma d'extractes de lletres)

I

... març 1904

“... ahir tinguérem una reunió de propagandistes (onze membres) amb l'organitzador. L'objectiu de la reunió era conèixer el pla organitzatiu en general i el nostre en particular. Abans d'exposar el pla, l'organitzador digué algunes paraules sobre la “minoria” i la “majoria”. Ell pertany a la “majoria”, reconeix el pla d'organització proposat per Lenin i adoptat al congrés [*sic*!]. “La minoria, digué l'organitzador, retrau a la majoria el seu formalisme, el seu burocratisme. *Com podeu veure*, és un reprotxe completament injustificat.

A més, la minoria no proposa cap pla per a reemplaçar el de Lenin.” Després declarà que es fa sentir en la “minoria” supervivències de la “Unió”. Es queixà de la despreocupació amb què s'ha acollit la qüestió del pla d'organització quan resulta que aquest pla fou proposat per Lenin en la *Lletra a un camarada* i en *Què fer?* A propòsit d'açò recordà que Trotski i Zassulitx aprovaren el pla tal com era en la *Lletra* [!]. A continuació passà a la descripció del pla. “Un cercle no és l'organització, ni fins i tot la seua cèl·lula base. Aquesta cèl·lula és el comitè de fàbrica (que no existeix encara arreu). És una necessitat vital crear aquesta cèl·lula. *Entre nosaltres hi ha una total manca d'informació sobre la vida a les empreses i fàbriques*, que, no obstant això, ofereixen materials molt rics en fets. Els agitadors parlen sovint sense peus ni cap. Per tant: el comitè de fàbrica. Encapçalant-lo un organitzador obrer. En el comitè de fàbrica hi ha cinc, sis organitzadors excel·lents, influents (*en la mesura que el nostre treball no té continuïtat és impossible trobar-los*). Les funcions del comitè de fàbrica: difondre les publicacions, constituir caixes, posar en marxa cursos, recollir informació, difondre pamflets...”

“Se'ns ha exposat detalladament l'organització de grups per a la difusió de pamflets, que no s'ha realitzat fins ara. A continuació: l'organització de les reunions d'agitació, l'organització dels cercles de propaganda. Els membres del comitè de fàbrica, a saber: un organitzador, un tècnic, un tresorer, un bibliotecari, un publicista. La ciutat es divideix en set seccions a què s'afegeix el treball entre la intel·liguència. L'organització de secció: un organitzador de secció, un propagandista de secció, un bibliotecari, un publicista, un tresorer. El comitè local està compost: un membre del col·lectiu (no se n'havia parlat fins al moment), un tècnic, un propagandista responsable, un organitzador, un redactor, un secretari. (Perdoneu-me per la rapidesa i la confusió en l'exposició: no tinc temps. Si és necessari, escriuré de forma més detallada).

“L'informador s'estengué àmpliament sobre els detalls *tècnics* de tot el treball; sobre la forma en què ha d'organitzar-se perquè siga *conspiratiu* i *productiu*. Sobre les relacions mútues entre tots aquests grups, sobre les seues relacions amb el comitè local; sobretot açò no digué res. Només la *forma exterior* fou exposada. Finalment l'informador plantejà l'interrogant: on hi ha en aquest pla burocratisme, formalisme? Ningú sabé què contestar, però tots s'inclinen a pensar que en açò no hi ha cap perill. Els propagandistes no saben res sobre les divergències: no hi ha cap publicació sobre això. Ara s'ha organitzat per a ells un “punt de lectura”. S'hi troben els últims números d'*Osvobozdenie*, la primera part [!] de les actes del II Congrés i el fullet de Pavlovitx. Poc després hi ha hagut una reunió de vint-i-cinc persones, estudiants de tecnologia. *A ells també se'ls ha fet part del pla d'organització*. Fins ara mai ens havíem reunit amb ells: “Què anem a fer amb vosaltres? Estudieu la vostra medicina.”

Una cordial encaixada.³²”

³² La lletra està resumida. Els passatges subratllats ho han estat per mi.

Resposta

“Estimat amic, la vostra última lletra és extremadament interessant i dóna lloc a diverses reflexions i consideracions, fins a tal punt que és difícil saber per on començar. La primera cosa que pot establir-se és el fet, innegable, que no sols els treballadors organitzats de N., no sols els propagandistes, sinó fins i tot els membres del comitè de N., no han sabut res fins ara sobre la significació de les divergències que esgarren el partit. En l’actual moment s’escolta força sovint declarar que “en la base [...] del nostre treball ha d’estar la idea [...] del centralisme” (cf. La resolució del comitè de Batum). Per tot arreu es parla del centralisme: en el comitè mingralià i en el de Piter, en el de Riga i en el de Txita. I es pensa que el centralisme és el comitè central. Si hi ha comitè central, això vol dir que hi ha centralisme. Però el fet que una organització com el comitè de N. No sàpia (per falta d’informació i per falta d’interès) què cerca obtenir l’òrgan central del partit, què vol la “Lliga”, què volen els cinc o sis comitès russos que se solidaritzen amb l’òrgan central, aquest fet no porta als camarades de N. a pensar *que no hi ha cap centralisme entre nosaltres*. Perquè “centralisme” (i açò és el que cal entendre com a mínim) no significa comitè central, òrgan central o consell, sinó una altra cosa molt més gran: abans que res, això suposa *la participació activa de tots els membres en la vida del partit tot sencera*. Ben entès, parle del centralisme a “l’europea” i no del “centralisme” autòcrata-asiàtic. Aquest últim *no suposa* sinó que *exclou* fins i tot semblant participació.

“El “pla” organitzatiu (que han desenrotllat davant vosaltres) potser serà excel·lent “en si” (tornaré a parlar més endavant) però és molt necessari veure que aquest pla existeix ja des de fa dos anys, que s’ha creat tot una generació que “viu” (literalment!) d’acord amb la *Lletra de Lenin a un camarada*: sembla que el centralisme s’hauria d’haver estès magníficament. Ara bé, s’ha revelat que el comitè de N. (no el de Poltava o el d’Ufa sinó el de N.) es desembarassa amb un arronsament d’espatlles de les qüestions que, des de fa més d’un any, divideixen els militants més influents del partit. Açò vol dir el comitè de N. no és més que un petit grup d’“artesans diletants”, igual que fa tres anys, gens millor, un grup d’artesans que, com pot hom advertir a través de la vostra lletra, no són capaços d’aconseguir complir la centèsima part de les seues tasques locals; que com en el passat es mantenen completament indiferents a les qüestions que es planteja el partit en el seu conjunt o que, fins i tot, alimenten envers aquest el més sobirà dels menyspreus. On rau la diferència? I en què es palesa? En què les gents han renovat alguns termes de l’argot revolucionari, no poden dir tres paraules seguides sense jurar pel centralisme, en el fet també que totes les esperances han passat del “creixement espontani de les tasques” al pla d’organització que, un dia d’aquests, serà posat en acció per algú (si els desorganitzadors no ho impedeixen); després d’això “boscos i muntanyes es posaran a dansar”...

“On rau la diferència? I en què? El centralisme socialdemòcrata suposa obligatòriament la participació activa de tots els adherents a la vida del partit. Per a això cal, abans que res, que *cadascú estiga al corrent*. Però vosaltres no heu tingut la primera part de les actes del congrés (qui, doncs, ha escindit en dos “parts” aquestes actes? I per què?) i el fullet de Pavlovitx. Però no teniu ni les actes del congrés de la Lliga ni el fullet de Martov, ni *Iskra*. On estan, doncs, els benèfics resultats de la “idea del centralisme”, posada en la base del treball del partit? No està clar que el comitè central no significa en absolut centralisme, fins i tot en el més estret sentit tècnic de la paraula? Com no veure que el comitè de N., en compte d’exposar-vos, a vosaltres els propagandistes, el “pla” d’organització, proposat ja per tres o quatre generacions de comiters “centralistes” a l’estudi de tres o quatre generacions de propagandistes “centralistes”, del que no n’ha resultat, d’altra banda, cap creixement del patrimoni del partit; en compte de repetir aquest treball per quarta o cinquena vegada i

d'escapolir-se quan es tracta de la qüestió de la divergències, en compte de tot açò, el vostre comitè s'hauria d'haver detingut sobre un punt, per a mirar, atentament, què es tracta d'arreglar: què ha passat, en què ha evolucionat i de què es disposa? El comitè se n'hauria adonat que, en totes les seues ràpides i meravelloses metamorfosis, ha servat una única característica: la mateixa gaveta trencada del diletantisme artesanal...

Llavors s'hauria preguntat si vertaderament es troba tot en el “pla” d'organització. ¿No fem permanentment equilibris encara que la “idea del centralisme” siga sembrada en tots els caps fins al punt que a vegades es veja sortir, d'algunes d'elles, un rebrot de la *Lletra de Lenin a un camarada*? Les raons del marasme es troba ací possiblement més profundament que en la qüestió de saber quants (i on) tesorers, comptables i d'altres traginers de la “idea del centralisme” ha d'haver-hi.”

“Des que el comitè es pose a reflexionar en aquesta direcció (i és una direcció molt eficaç) perdrà les ganes de preguntar a la “minoria” (com ho fa el vostre “cap”): “Però, on està el vostre pla que reemplace el de Lenin que vosaltres rebutgeu?” perquè comprendrà que la “minoria” rebutja, en qualitat de remei miraculós, no un determinat pla d'organització suficient per si mateix sinó fins i tot el mateix pla de semblant pla que és suficient per si mateix.”

“Escriviu, en una de les vostres anteriors lletres, que rarament teniu reunions de propagandistes: tots es mantenen al seu racó, cadascú lliurat a les seues pròpies forces, l'activitat conspirativa ho limita tot. Però, heus aquí que una d'aquestes rares reunions ha estat convocada. Un camarada dirigent ha aparegut. Vos ha dit que en la “minoria” (que, d'altra banda, no coneix si es jutja pel que ha dit) es nota una supervivència del “democratisme”; a continuació vos ha exposat, a vosaltres propagandistes, el “pla” d'organització. I després? Quines conclusions s'arranquen d'aquest pla? En què ha enriquit les vostres consciències? Vos heu posat, després de la reunió, a aplicar aquest pla en la vida? I com? Sota quina forma? Per a quin objectiu? O tal vegada aquest treball serà realitzat per algun altre, per exemple per l'organitzador que vos ha iniciat en els misteris del pla? Vos ha dit com pretén realitzar el seu “pla”? Pretén dissoldre tots els grups i cèl·lules existents i, sobre un terreny així de net, reconstruir un nou edifici organitzatiu a partir d'elements dispersos seguint totes les regles de l'arquitectura centralitzada? O tal vegada pretén eliminar progressivament els rudimentaris òrgans de l'organització ja existent? En què s'ha de traduir per a vosaltres, els propagandistes, la vostra col·laboració organitzativa? La vostra lletra demostra que no ha dit *ni una paraula* sobre totes aquestes “bagatel·les”. Però en aquest cas, tot el vostre col·loqui no ha estat més que un dels més estèrils passatemps.

“El cercle no és l'organització, ni fins i tot l'embrió d'una organització: l'embrió és el comitè de fàbrica”. “El pla és excel·lent. No conté la més mínima ombra de burocratisme”. Però el vostre organitzador no s'ha pres ni tan sols la molèstia de reflexionar sobre el problema que planteja el fet que d'una banda el pla existeix en si, tot sol, i que, d'una altra banda, la socialdemocràcia de N. viu de forma independent, per ella mateixa. La vostra organització és tan roïna que les proclames circulen fins i tot pitjor que en el temps del “democratisme”. I el pla, escrit expressament per a la ciutat de N., editat en el seu temps pel comitè de N., estudiat atentament, i fins al més mínim detall, pels camarades de N., “antics” i “nous”, continua nodrint (com en el passat) els entusiasmes completament desinteressats dels “centralistes” de N. I tot això malgrat el fet que després de tres anys de platonisme centralista, la cèl·lula fonamental del “pla” de Lenin, el comitè de fàbrica, *encara no existeix en cap banda*. Però el “cercle”, que segons el “pla” només existeix en els corredors, ocupa la primera línia d'escena, contràriament al pla i el cercle és, de fet, fins avui en dia l'única “cèl·lula embrionària” en què el vostre organitzador té la possibilitat d'exposar els seus plans organitzatius.

“I vosaltres, propagandistes, després de la reunió del vostre *cercle*, vos dirigireu als *vostres cercles* i vos posareu a discutir amb els obrers potser que sobre el tema que arribarà un dia en què tota la ciutat de N. estarà coberta de comitès de fàbrica; en cada comitè hi haurà un organitzador, un tècnic, un tresorer, un “publicista” i, per damunt d’ells, hauran comitès de secció, en cadascun d’aquests un organitzador de secció, un propagandista de secció, un tresorer i un “publicista” de secció, per damunt d’ells un comitè local del partit i, per damunt de tots aquests comitès, el nostre comitè de comitès, el comitè central, que en el seu degut moment cridarà a l’ordre tots els comitès locals, els quals cridaran a l’ordre els comitès de secció, *ídem* aquests quant als comitès de fàbrica, els comitès de fàbrica *ídem* als obrers (i el proletariat revolucionari panrus es posarà a correspondre’s per escrit... Es posarà a escriure lletres només si els “desorganitzadors” no ho impedeixen!”

“Em pregunte una vegada més: per què, per a quin fi exactament, vos ha exposat el seu “pla” l’organitzador? Tracte d’explicar-me psicològicament el seu comportament. Recorde els temps de la propaganda “primitiva” de cercle. En aquells temps, el propagandista es fixava com a objectiu fer intel·ligible a l’obrer de la fàbrica Pahl o de la fàbrica Maxwell el seu lloc a l’univers. Es començava per la cosmologia. Es feia descendir amb felicitat l’home de la mona. Es franquejava, bé que mal, la història de la civilització, s’arribava (rarament!) fins al capitalisme, el socialisme. En la base d’aquest treball estava la idea que calia transformar el proletariat mitjà en socialdemòcrata proveït d’una concepció materialista completa del món. Actualment tal doctrinarisme respectable ha passat, i ben oblidat, per a reparèixer, com es veu avui en dia, davall la forma més absurdament caricaturesca.”

“Els elements del nostre partit que es formaren durant el període de l’enfonsament del “diletantisme artesanal” han arribat a la idea, sorprenentment pobre, que *en la base del nostre treball ha d’estar la idea del centralisme*. La idea de l’explicació materialista del món ha estat reemplaçada per la idea del “pla” construït de forma centralista. La tasca immensa però doctrinària: explicar al membre del cercle el seu lloc al macrocosmos diví s’ha transformat en la curta idea burocràtica: explicar al membre de l’organització el seu lloc en el microcosmos leninista.”

“Encara que molt rarament, ha degut ocórrer que un dels objectes de tal propaganda primitiva haja assolit sobreviure al cercle fins que s’ha decidit la qüestió: què representa per ell mateix, exactament, l’obrer de la fàbrica Pahl o Maxwell? Almenys ha après que la humanitat ha passat per una fase de poliàndria... Tot això constitueix una suma de coneixements justos i útils per a comprèn allò que és i allò que ha estat. Però el sistema de l’univers de N. que reposa sobre 130 obrers-tresorers, 130 comptables, 130 “publicistes”, aquest sistema ha d’haver estat receptat simplement per Lenin en un moment d’il·luminació burocràtica. Cal adonar-se que açò no existeix, de cap manera. I quan li expliqueu a l’obrer el seu lloc en tal sistema universal no feu més que parlar-li d’allò “que no és, allò que mai ha estat”...

“No és evident, estimat amic, que els reprotxes que la “minoria” dirigeix a determinats elements del partit (el seu burocratisme, el seu formalisme) “no tenen cap fonament”?”

“Vos encaixe cordialment la mà...”

II

..., juliol 1904

Estimat camarada... És el moment d’ocupar-se actualment de l’examen detallat de la qüestió organitzativa? Els grans esdeveniments s’apropen imperceptiblement i la revolució pot arribar molt més de pressa del que gosem esperar. I nosaltres raonem sobre l’únic terç

dels socialdemòcrates que són susceptibles de fer treball de comiters. Quan les masses, decidides i revolucionàries, es llencen al carrer, comprendrem aleshores que això és la revolució? Les masses trobaran les consignes que els són necessàries? I la tropa? Perquè serà de la seua actitud que dependrà la sortida de la batalla dels carrers... Farem quelcom per a apropar-la a les masses revolucionàries? En veritat, és temps de preparar-se per a la revolució que vindrà “com un lladre a la nit”. Segons la meua opinió, les coses es presenten així: és necessari que ens preparem com si la revolució fos a començar al final de l'estiu; cal que usem tot “retard” en benefici del nostre partit. Ja és hora, està molt prop l'hora!

Resposta

... agost 1904

“Estic d'acord amb vostè, estimat camarada, que la revolució potser estarà molt més prop de nosaltres del que sembla, que ens és necessari desenvolupar l'agitació política més intensa i més extensa possible, que cal popularitzar els eslògans immediats del combat entre les masses més àmplies, amb les que aquest podrà arribar als carrers. Estic d'acord amb vostè: ara no és el moment de repassar en detall la qüestió organitzativa... Però no estic d'acord amb vostè si avança aquesta idea com a objecció contra el treball desenrotllat per la “minoría”. No diu vostè directament això, però així pot entendre-ho algú. Per tal que la revolució, que de totes maneres arribarà “com un lladre a la nit”, no ens trobe amb totes les llums apagades, és indispensable *vigilar políticament*. Malauradament, el nostre partit, políticament parlant, dorm. En el seu son té somnis organitzatius fantàstics que esdevenen per moments penosos malsons. És indispensable despertar el partit, coste el que coste. Altrament, el seu somni polític podria molt bé transformar-se en la seua mort política.”

“Quan vostè diu: *cal preparar-se per a la revolució*, tot el partit estarà d'acord amb vostè, però les tres quartes parts entendran que del que vol parlar és de preparació tècnica, organitzativa. El comitè de Riga dirà: “És absolutament necessari construir una organització de revolucionaris professionals rigorosament centralitzada”. I una desena d'altres comitès diran, si fa o no fa, la mateixa cosa. Per a ells, preparar-se per a la revolució significa, si no distribuir les contrasenyes i consignes i fixar el dia i l'hora de la pretesa “crida” a la pretesa “insurrecció”, almenys sí complir un treball de construcció organitzativa interna (que, d'altra banda, hauria d'anomenar-se més exactament un treball de “desorganització” ja que comença per la destrucció de formes d'organització ja existents). No obstant això *la tasca que hem de complir en el moment present decisiu*, que no espera i no es repeteix, *consisteix en prendre tots els elements organitzatius ja existents i unificar-los en un treball sistemàtic centralitzat sense dispersió ni divergència*. L'objectiu d'aquest treball: mantenir les masses, per mitjà de mètodes tècnics adequats, en un estat de tensió política, que ha d'anar pujant cada vegada més, per a, finalment, descarregar-se ja siga en un període revolucionari, ja siga en un període de reacció provisional (que, d'altra banda, és poc probable).

“En la seua totalitat tota la nostra tasca en l'actual hora es correspon al domini polític. Nosaltres, la susdita “minoría”, no construïm tasques organitzatives independents: pensem que les més urgents d'elles s'imposen per evidència, en el mateix procés de la lluita política. En aquest sentit específic som, efectivament, “oportunistes en matèria d'organització.” Només cal tenir en compte que el rigorisme en matèria d'organització oposat al nostre oportunisme no és una altra cosa més que el revers de la miopia política.

“Mentre que el pensament de la majoria dels camarades (no faig més que repetir el que ja he dit en un altre lloc) continue agitant-se com un ratolí agafat a la ratera sobre els pocs centímetres quadrats que constitueixen les foteses i bagatel·les organitzatives i estatutàries, *serà impossible ni plantejar les vertaderes tasques polítiques*. El treball

“polèmic” de la “minoria” no té, fonamentalment, res en comú amb l’elaboració “detallada” de la “qüestió organitzativa”; es redueix a destruir el fetitxisme d’organització, a netejar el terreny perquè puguen ésser plantejades qüestions de tàctica política: la sort de la socialdemocràcia russa, com a partit de la revolució i com a partit del proletariat, depèn de la solució pràctica que hom li done a aquestes qüestions. *Sapienti sat!*

“El punt de partida de la campanya que hem de llançar sense tardança, recolzant-nos sobre totes les forces tant individuals com organitzades de què disposem, ha d’ésser sobre la guerra. La consigna que d’aquesta resulta és evident: *Pau i Llibertat*. Aquesta consigna, que proposem, ha d’ésser no sols la formulació de la nostra actitud de principis envers la guerra sinó, també, la formulació de l’objectiu que volem assolir sense tardança. No ens pronunciem simplement a favor de la pau sinó que esperem obtenir, efectivament, el cessament de la guerra junt amb el “cessament” de l’autocràcia. *Hem de* comptar amb això i cal que açò se senti en el contingut i to de la nostra agitació.

“No hem après en absolut a subministrar consignes de combat a les masses. Al formalisme del nostre pensament polític li corresponen no eslògans eficaços sinó una certa quantitat de tòpics vàlids sempre i en tot lloc perquè, inclús davant els nostres propis ulls, només tenen un significat fraseològic.”

“La proclama del comitè de Riga “Sobre la guerra” formula la consigna següent: “Que a totes les temptatives de la *clique autocràtica* de despertar en nosaltres la bèstia i posar-nos contra els nostres germans japonesos, la nostra resposta siga el crit: “A baix la burgesia! A baix la guerra! Visca la pau i la unió fraternal entre els pobles! Visca el socialisme!” És evident que aquesta proclama no forneix cap consigna militant, cap eslògan que impulse a la lluita. No es pot considerar com a consigna l’“exclamació”: “A baix la burgesia!” en resposta a l’aventurerisme de la “clique autocràtica”! La sort de l’actual guerra està relacionada en aquesta proclama amb la de la burgesia. El comitè de Iekaterinoslav diu: “Estem contra la guerra perquè la guerra està contra la classe obrera. No podem impedir actualment la guerra però protestem vivament contra aquesta guerra inútil, devastadora, aventurerista!” (Ressaltat en el text).

“Aquest punt de vista pot afeblir considerablement la nostra posició revolucionària. Allò que està lligat actualment a la guerra és la sort del tsarisme, i açò és el que hem d’entendre; si és cert que entrem en el període del definitiu enfonsament de l’autocràcia, llavors la conclusió que hem d’extraure’n és que no sols hem de protestar contra la guerra sinó exigir el seu cessament immediat.”

“La pau a qualsevol preu!”

“Amb aquest eslògan comença i acaba cada proclama, cada discurs d’agitació. És indispensable avaluar tots els resultats de la guerra i fer-los entrar en la consciència de les masses. Proclames simples, clares i, en la mesura que siga possible, curtes, han de cobrir tota Rússia; totes elles han d’estar orientades en el mateix sentit en el període actual. *La pau a qualsevol preu!* És amb aquest eslògan que cal “cridar a tot el món”: que el vostre crit arribe a cada taller, a cada ciutat, a cada cabanya. Que els treballadors de les ciutats transmeten als del camp la seua comprensió i la seua formació superiors! Parleu, discuteu en totes bandes, cada dia, sense parar, incansablement... Quants més milions de boques repetisquen la nostra reivindicació, més forta sonarà aquesta en les oïdes a què està dirigida” (Lassalle: *Resposta oberta al comitè central*).

“És necessari suscitar la més intensa agitació entre els aturats, recolzant-se en el mateix eslògan: A baix la guerra que únicament aporta al poble misèria, atur i mort!”

“En una determinada fase, cal que l’agitació prenga un caràcter més complicat: l’objectiu ha d’esdevenir que les institucions socials de les classes dirigents revelen la seua actitud envers la guerra. Els obrers han d’exigir que els *zemstvos*, les *dumes*, les universitats, les societats d’estudis i la premsa eleven les seues influents veus contra la guerra. El curs

ulterior de la campanya estarà determinat, en gran manera, per la manera en què aquestes institucions reaccionen davant les exigències del proletariat revolucionari.”

“Com més profund i ampli siga el moviment contra la guerra, més gran serà la situació de compromís de l'autocràcia col·locada entre dos focs. La consigna: *Visca l'Assemblea Constituent!* ha de ressonar en tota Rússia, com a solució decisiva per a sortir de les dificultats. La relació d'aquesta consigna amb les dues precedents es comprèn per si mateixa: l'Assemblea Constituent ha de liquidar la guerra igual que, en general, la dominació dels Romanov.”

“Una “Crida” dels representants dels *zemstvos*, de les *dumes* i de les universitats no ens ha d'agafar d'improvís. Semblant crida sembla susceptible d'engendrar en l'esperit de molts camarades un sentiment de por: “estem retardats”. (Retardats, per què? Per què no hem cridat a la insurrecció abans que els altres?) Ara bé, tal o tal altra reforma “constitucional” atorgada des de dalt no exclou en absolut el moviment de les masses sinó que, per contra, pot servir de pròleg a aquest moviment. Les reformes de Turgot foren portades a terme als llinars de la Revolució Francesa.”

“A la crida “des de dalt”, a les *dumes* i als *zemstvos*, hem de respondre'ls amb l'eslògan: *Sufragi universal, directe i secret!* Per tal que les masses recolzen aquest eslògan és indispensable (com ja he indicat en poques paraules més amunt) que, en el procés de la seua mobilització al voltant de totes les altres consignes, les oposem d'una forma o una altra als *zemstvos* i les *dumes*, institucions socials basades en el cens (de fortunes i títols).

“Està clar que seria d'ineptes pretendre fixar per endavant l'ordre en què avançarem tal o qual eslògan o les formes de la mobilització de les masses al voltant d'aquests eslògans. Únicament puc donar un esquema, a títol d'exemple, del treball revolucionari que ens espera. Pera siguen els que siguen els canvis que patisquen les formes de la nostra tàctica, siguen les que siguen les combinacions en què entren, *el mètode mateix* de la nostra tàctica ha de mantenir-se sense canvis: oposar en l'acció política el proletariat amb l'autocràcia i totes les institucions socials de les classes dominants, sobretot aquelles que (com els *zemstvos* i les *dumes*) potser seran “cridades” dins de poc a decidir la sort de la llibertat a Rússia.

“Proseguint aquesta campanya prerevolucionària complexa, hem de recordar-nos de la regla que Lassalle proposava en 1863 als obrers alemanys: “*Tot el secret dels èxits pràctics rau en l'art de concentrar sempre totes les seues forces sobre un sol punt*, sobre el punt més important, sense mirar a cap banda. No perdeu la vostra energia mirant a dreta o esquerra; sigueu sords a tot allò que no siga el sufragi universal i directe, a allò que no estiga lligat a ell o no porte a ell!” (*Resposta oberta...*)

“Siga quina siga l'etapa de la nostra campanya en què ens sorprenga la revolució, el proletariat, unit al voltant de consignes polítiques precises, dirà sempre la seua paraula. I sota semblants condicions, la mateixa revolució donarà un colossal impuls a la seua unificació política ulterior. Per tant, *mobilització del proletariat al voltant de consignes fonamentals de la revolució!* Heus aquí el contingut de la nostra preparació immediata davant els esdeveniments decisius que es preparen. Si, per voluntat de la història, aquests esdeveniments resulten ajornats durant un temps indeterminat, cap parcel·la dels nostres esforços s'haurà perdut. Tots ells formaran part integral de la nostra immensa tasca històrica, que consisteix en desenvolupar la consciència de classe del proletariat.

“*En l'hora actual*, no sé d'una altra preparació que no siga aquesta. En revenja, *aquesta* preparació la concep en tota la seua complexitat, en tota la seua dificultat, en tota la seua immensitat. Més exactament: qualsevol altra preparació s'hi haurà de sumar. *Da stehe ich, anders kann ich nicht*. Això serà el que dirà, finalment, tot partidari conscient de la “minoría”. Encara que s'arribe a crucificar-lo pel seu “oportunisme” organitzatiu, no es donarà per vençut. Fins i tot en la creu ha d'estar disposat a cridar: “Cecs! Veieu la palla a l'ull aliè però no la biga en el vostre!”

CAPÍTOL IV: jacobinisme i socialdemocràcia

No jacobí i socialdemòcrata sinó jacobí o socialdemòcrata

“El jacobí, indissolublement lligat a l’*organització* del proletariat *conscient* dels seus interessos de classe, és precisament el *socialdemòcrata revolucionari*.”³³

Aquesta fórmula ha de sancionar totes les conquestes polítiques i teòriques de l’ala leninista del nostre partit. En aquesta fórmula, aparentment insignificant, s’oculten totes les arrels teòriques de les divergències amb motiu del malaurat paràgraf 1 dels estatuts, com també amb motiu de totes les qüestions de tàctica. És indispensable detenir-s’hi.

Quan Lenin parla en la seua fórmula conscientment i seriosa (i no per un efecte d’estil) d’“*organització* del proletariat *conscient* dels seus interessos de classe”, la seua declaració no conté res d’herètic: es transforma en un simple pleonasma. Cau pel seu pes que qui està lligat al proletariat conscient dels seus interessos de classe és un socialdemòcrata. Però llavors, en la definició de Lenin en compte de la paraula *jacobí* es podria posar: liberal, populista, totlstoià, mennonita, etc., etc.; en general, tot allò que hom vullga ja que, des del mateix instant en què el jacobí, tolstoïa o mennonita es lliguen a l’“*organització* del proletariat conscient dels seus interessos de classe” deixen d’ésser jacobí, tolstoïa, mennonita, per a esdevenir socialdemòcrates revolucionaris.

Però si Lenin ha volgut dir, mitjançant la seua definició, un poc més que aquest profund pensament (un socialdemòcrata és un socialdemòcrata) llavors cal entendre la seua definició en el sentit següent: *sense deixar d’ésser un jacobí per la metodologia del seu pensament polític en general i per les seues concepcions organitzatives en particular*, el jacobí esdevé un socialdemòcrata revolucionari des del moment que s’“uneix” al proletariat revolucionari, o, potser més exactament, des del moment que la història *se’l regala* al proletariat revolucionari. És, doncs, molt important (no tant per al nostre partit sinó més per a la ulterior evolució del mateix Lenin i dels seus partidaris) que haja donat resposta a aquesta qüestió desenvolupant teòricament la seua definició de socialdemocràcia.

En la lluita que oposa l’ala revolucionària i l’oportunista del socialisme internacional, sovint s’ha recorregut a l’analogia de la lluita entre la Muntanya i la Gironda. Però, naturalment, aquesta analogia no institueix de cap de les maneres una identitat entre jacobinisme i socialisme revolucionari; no institueix tampoc cap semblança interna entre els dos. Qui utilitze en pensar aquests conceptes vius i no paraules i analogies exteriors, comprendrà, segurament, que la socialdemocràcia està tan allunyada del jacobinisme com ho està del reformisme. Robespierre està, com a mínim, tan allunyat de Bebel com ho està de Jaurès.

En quin sentit podem ésser jacobins? Per les nostres conviccions? Per la nostra doctrina? Pel nostre mètode de lluita política? Pels mètodes de la nostra política interna? Per la nostra fraseologia?

El jacobinisme no és una categoria “revolucionària” suprasocial, és un producte històric. El jacobinisme és l’apogeu en la tensió de l’energia revolucionària en l’època de l’autoemancipació de la societat burgesa. És el màxim de radicalisme que pot produir la societat burgesa, no pel desenvolupament de les seues contradiccions internes sinó pel seu retrocés i sufocació; en la teoria, la crida al dret de l’home abstracte i del ciutadà abstracte, en la pràctica la guillotina. La història havia d’aturar-se per tal que els jacobins poguessen mantenir el poder, ja que tot moviment endavant havia d’oposar, els uns als altres, a elements diversos que, activament o passiva, recolzaven als jacobins i, d’aquesta manera, havia

³³ *Un pas endavant, dos passos enrere*, Edicions Internacionals Sedov, pàgina 84, <http://www.marxists.org/catala/lenin/1904/1pas2passos.pdf>

d'afeblir (a causa de les seues friccions internes) la voluntat revolucionària al capdavant de la qual es trobava la Muntanya. Els jacobins no creien, i no podien creure, que la seua veritat (“la Vérité”) s’apoderés cada vegada més de les ànimes a mesura que el temps avançava. Els fets els demostraren el contrari: per tot arreu, per totes les fissures de la societat, sortien intrigants, hipòcrites, “aristòcrates” i “moderats”. Aquells que, encara ahir, eren vertaders patriotes, autèntics jacobins, es mostraven ara indecisos. Tota disminució de les distàncies, no sols principistes sinó *personals*, entre jacobins i la resta del món, significava l’alliberament de forces centrífugues per un treball de desorganització. Voler mantenir l’apogeu de l’impuls revolucionari instituint “l’estat de setge” i determinar les línies de demarcació mitjançant el tall de les guillotines, tal era la tàctica que li dictava als jacobins el seu instint de conservació política.

Els jacobins eren utopistes. Es fixaren com a tasca “fundar una república sobre les bases de la raó i la igualtat”. Volien una república igualitària sobre la base de la propietat privada; volien una república de la raó i la virtut, en el marc de l’explotació d’una classe per una altra. Els mètodes de la seua lluita es deduïen del seu utopisme revolucionari. Estaven sobre el tall d’una gegantina contradicció i cridaven en la seua ajuda al tall de la guillotina.

Els jacobins eren purs idealistes. Com tots els idealistes, abans i després que ells, foren els “primers” a reconèixer els “principis de la moral universal”. Creien en la força absoluta de la Idea, de la “Vérité”. I consideraven que cap hecatombe humana seria suficient per a construir el pedestal d’aquesta veritat. Tot allò que s’apartava dels principis de la moral universal, proclamats per ells, no eren més que l’estofa del vici i la hipocresia. “Només conec dos partits [deia Maximilien Robespierre en un dels seus grans discursos, el cèlebre discurs del 8 de Termidor] el dels bons i el dels mals ciutadans”³⁴.

A una fe absoluta en la idea metafísica li corresponia una desconfiança absoluta envers els homes reals. La “sospita” era el mètode inevitable per a servir a la “Vérité” i el deure cívic suprem del “vertader patriota”. Cap comprensió de la lluita de classes, d’aquest mecanisme social que determina els límits de les “opinions i de les idees”, i, en conseqüència, cap perspectiva històrica, cap certesa sobre que determinades contradiccions en el domini de les “opinions i de les idees” s’aprofundirien inevitablement mentre que altres s’anirien atenuant cada vegada més, a mesura que es desenrotllés la lluita de les forces alliberades per la revolució.

La història havia d’aturar-se perquè els jacobins pogueren mantenir durant més temps la seua posició; però no s’aturaren. No quedava més remei que batre’s implacablement contra el moviment natural fins a la total extenuació. Qualsevol pausa, qualsevol concessió, per mínim que fos, significava la mort.

Aquesta tragèdia històrica, aquest sentiment de l’irreparable, animaven el discurs que pronuncià Robespierre el 8 de Termidor en la Convenció i que reprengué la mateixa nit al Club dels Jacobins: “En la carrera en què estem, aturar-se abans de termini és perir i, vergonyosament, hem retrocedit. Heu ordenat el càstig d’alguns malvats, autors de tots els mals; aquests facinerosos gosen resistir-se a la justícia nacional, i se’ls sacrifica els destins de la pàtria i la humanitat: esperem, doncs, totes les calamitats que puguen comportar les faccions que s’agiten impunement [...] Deixeu soltes un moment les regnes de la revolució i veureu el despotisme militar apoderar-se i als caps de les faccions derrocar la representació nacional civil; un segle de guerres civils i de calamitats desolarà la nostra pàtria, i perirem per no haver volgut aprofitar un moment marcat en la història dels homes per a fundar la llibertat; lliurem la nostra pàtria a un segle de calamitats i les malediccions del poble es lligaran a la nostra memòria que havia d’ésser estimada pel gènere humà! (*Ibid.*, T. VI, pàgina 278)

Com de diferent d’aquesta carrera històrica és la de la socialdemocràcia, partit que té les més optimistes perspectives: el futur li *garanteix* el creixement dels partidaris de la

³⁴ *La Société des Jacobins*, recull de documents per a la història dels jacobins de París, per A. Aulard, París, 1897, T. VI, pàgina 254.

seua “veritat” perquè aquesta “veritat” no és una “revelació” revolucionària inesperada sinó, simplement, l’expressió teòrica de la lluita de classes cada vegada més àmplia i profunda de la lluita del proletariat. La socialdemocràcia revolucionària està persuadida no sols del creixement inevitable del partit polític del proletariat sinó, també, de la victòria inevitable de les idees del socialisme *revolucionari* a l’interior del partit. La primera certesa reposa sobre el fet que el desenvolupament de la societat burgesa porta, espontàniament, el proletariat a desmarcar-se políticament; la segona en el fet que les tendències objectives i les tasques tàctiques d’aquesta demarcació es revelen millor, més plenament i profunda, en el socialisme revolucionari, és a dir en el marxisme.

Podem definir les fronteres *formals* del partit de forma més estreta o àmplia, més “tova” o més “dura”, això depenen de tota una sèrie de causes objectives, de consideracions de tacte i racionalitat política. Però si guen quines guen les dimensions que li fixem, està clar que el nostre partit representarà sempre, anant des del centre a la perifèria, tota una sèrie de cercles concèntrics que augmenten en nombre però disminueixen en nivell de consciència. Els elements més conscients i, per tant, els més revolucionaris, sempre estaran “en minoria” en el nostre partit. I si “admetem” aquesta situació (i si ens hi adaptem) és per la nostra fe en el “destí” social-revolucionari de la classe obrera, dit d’una altra forma: per la nostra fe en la “receptió” inevitable de les idees revolucionàries, com les que més li “convenen” al moviment històric del proletariat. Creiem que la pràctica de classe elevarà (gràcies a la llum del marxisme) el nivell dels elements menys conscients i atraurà a la seua òrbita els elements que encara ahir eren totalment inconscients. Heus aquí allò que ens diferencia radicalment dels jacobins. *La nostra actitud enfront de forces socials elementals, i per tant del futur, és la confiança revolucionària.* Per als jacobins, aquestes forces eren, a just títol, sospitoses perquè, portant-los a diferenciar-se i descompondre’s, engendraven també les tendències a la constitució del proletariat en classe i a la seua unificació política.

Dos mons, dues doctrines, dues tàctiques, dues mentalitats, separades per un abisme...

En quin sentit som nosaltres jacobins?

Els jacobins eren utopistes; nosaltres volem ésser els representants de tendències objectives. Eren idealistes dels peus al cap; nosaltres som materialistes del cap als peus. Eren racionalistes; nosaltres som dialèctics. Els jacobins creien en la força salvadora de la Veritat, situada per damunt de les classes i davant la qual tots havien d’inclinar-se. Nosaltres només creiem en la força de classe del proletariat revolucionari. El seu idealisme teòric, intrínsecament contradictori, els empenyava pel camí de la desconfiança política i de la despietada sospita. El nostre materialisme teòric ens arma amb una indestructible confiança en la “voluntat” històrica del proletariat. El mètode dels jacobins era guillotinar la menor desviació, el nostre és superar teòricament i política les divergències. Ells tallaven els caps, nosaltres els infonem la consciència de classe.

En quin sentit som nosaltres, doncs, jacobins?

És cert que eren intransigents i que nosaltres també ho som. Els jacobins coneixien una terrible acusació: el *moderantisme*. Nosaltres coneixem l’acusació d’*oportunisme*. Però les nostres “intransigències” són qualitativament diferents.

La falca que nosaltres enfonsem entre nosaltres i l’oportunisme és l’armadura de la consciència de classe del proletariat, i amb cada colp que donem d’acord amb els principis la lluita de classes l’enfonsa cada vegada més profundament.

És així com ens “purifiquem” de l’oportunisme; i els oportunistes o bé ens abandonen per a passar al camp polític de l’altra classe, o bé se sotmeten a la lògica revolucionària (*i res oportunista*) del moviment de classe del proletariat. Tota “depuració” d’aquest tipus ens reforça i augmenta sovint, immediatament, el nostre nombre.

Els jacobins enfonsaven entre ells i el moderantisme la fulla de la guillotina. La lògica del moviment de classe anava contra ells i s'esforçaven a decapitar-la. Bogeria: aquesta hidra tenia cada vegada més caps i els caps abnegats als ideals de la virtut i de la veritat esdevenien cada vegada més rars. Els jacobins es "purificaven" però mitjançant l'afebliment. La guillotina no era més que l'instrument mecànic del seu suïcidi polític, però el mateix suïcidi era la sortida fatal a la seua situació històrica sense esperança, situació en què es trobaven els portaveus de la igualtat sobre la base de la propietat privada, els profetes de la moral universal en el marc de l'explotació de classe.

"Per a purificar un cos gangrenat són necessàries grans crisis; cal tallar els membres per a salvar el cos. Mentre tinguem mals caps de files estarem perduts; però en quant sapiem quins són els vertaders jacobins, ells seran els nostres guies, ens reunirem darrere de Danton, Robespierre, i salvarem l'Estat." (*Ibid.*, T. IV, pàgina 372) Un any i mig després, en el moment en què Danton i molts més "autèntics jacobins" havien estat guillotinat, com a membres afectats per la gangrena, en el mateix club, emprant gairebé les mateixes paraules, un altre jacobí parlava i tornava a parlar sempre de "depuració": "Si ens purguem és per a tenir dret a purgar França. No deixarem cap cos heterogeni en la República: els enemics de la llibertat han de tremolar perquè la massa s'ha aixecat; serà la Convenció qui la llençarà. Els nostres enemics no són tan nombrosos com se'ns vol fer creure; força aviat seran posats en evidència i apareixeran en l'escena de la guillotina. Es diu que volem podar d'aquest gran arbre les branques mortes. Les grans mesures que prenem s'assemblen a colps de vent que fan caure els fruits podrits i deixen a l'arbre els bons fruits; després d'açò podreu collir els que queden; estaran madurs i plens de sabor; ompliran de vida la República. Què m'importa que les branques siguen nombroses si estan en mal estat? Val més que només en quede un petit nombre sempre que siguen verdes i vigoroses." (*Ibid.*, T. VI, pàgina 47).

Dos mons, dues doctrines, dues tàctiques, dues mentalitats, separades per un abisme.

Sens dubte tot el moviment internacional del proletariat en el seu conjunt seria acusat pel tribunal revolucionari de moderantisme i el lleoní cap de Marx seria el primer a caure sota la fulla de la guillotina. No hi ha cap dubte tampoc que tota temptativa per a introduir els mètodes jacobins en el moviment de classe del proletariat és i serà sempre la manifestació del més pur *oportunisme*, a saber: el sacrifici dels interessos històrics del proletariat a la ficció d'un benefici passatger. Això significaria simular amb petits mitjans els grandiosos conflictes històrics. En relació amb la lluita de classes, que només del seu desenvolupament extrau les seues forces, la guillotina apareix tan ridícula com la cooperativa de consum, i el jacobinisme tan oportunista com el bersteinisme.

Certament, si s'intenta traslladar els mètodes del pensament i la tàctica jacobins al domini de la lluita de classes del proletariat, no s'arriba més que a una piadosa caricatura del jacobinisme, però no a la socialdemocràcia: la socialdemocràcia no és el jacobinisme i molt menys una caricatura d'ell.

És d'esperar que el "jacobí lligat al proletariat conscient dels seus interessos de classe" acabarà per separar-s'hi. Però mentre mantinga un lligam formal amb aquesta organització i serve, alhora, la seua mentalitat jacobina de desconfiança i sospita envers les forces no organitzades i el futur, revelarà la seua incapacitat total per a avaluar l'evolució del partit. "Només conec dos partits, el dels bons i el dels mals ciutadans" Els bons ciutadans són ara aquells que es mostren favorables al meu "pla", és indiferent que la seua consciència política estiga desenvolupada o no. És aquesta conjuntura, completament particular i accidental, que es tracta de consolidar. Els mals ciutadans són aquells la consciència política dels quals no encaixa avui en dia amb tal o tal altre detall del meu pla. Cal educar-los? No! És necessari oprimir-los, afeblir-los, polvoritzar-los, eliminar-los. El partit és concebut no en la seua dinàmica sinó en la seua estàtica. El criteri d'apreciació dels diversos elements del partit

no depèn del paper que aquests elements exerceixen en el moviment polític de la classe obrera sinó de la seua actual actitud cap a tal o tal altre “pla”. És per això que s’arriba al sorprenent resultat que a l’ala “endarrerida” del nostre partit figuren, segons Lenin, el “Grup de l’Emancipació del Treball”, la redacció d’*Iskra*, la *Lliga*, en l’estranger, el Comitè d’Organització, i que l’ala “progressista” està constituïda per una massa encara indiferenciada de reclutes socialdemòcrates que, confiem, en un futur produiran socialdemòcrates tan bons com siga possible però dels quals (llàstima!) la major part s’hauran perdut per al nostre partit durant el seu caminar llarg i difícil.

“Només conec dos partits, el dels bons i el dels mals ciutadans”. Aquest aforisme polític està gravat en el cor de Maximilien Lenin i, d’una forma grollera, resumeix la saviesa política de l’antiga *Iskra*.

La pràctica de la sospita i la desconfiança constituïa, sense cap dubte, el tret fonamental dels col·laboradors d’*Iskra*: el medi en què treballaven era la intel·liguència que manifestava a través de diverses “desviacions” la seua naturalesa antiproletària. Si el treball de la socialdemocràcia consisteix en donar forma a les “forces elementals desorganitzades” impulsant el proletariat a la unió política, el treball de l’antiga *Iskra* consistia en la seua lluita contra el moviment espontani que impulsa la intel·liguència a rebutjar la seua dissolució política en el proletariat. La seua tasca no consistia només en aclarir la consciència política de la intel·liguència sinó en *aterrir-la teòricament*. Per als socialdemòcrates educats en aquesta escola, l’“ortodòxia” és una cosa molt propera a aquesta “Vérité” absoluta que inspirava els jacobins. La Veritat ortodoxa ho preveu tot, fins i tot les qüestions de coaptació. Qui discuteix açò ha d’ésser exclòs; qui dubte està prop d’ésser exclòs; qui qüestiona està preparat per al dubte.

El discurs de Lenin al congrés de la *Lliga* ofereix l’expressió clàssica d’aquesta mena de punts de vista “jacobins” en allò que fa a les vies de desenvolupament del partit. Ell, Lenin, sap la “Vérité” organitzativa absoluta, ell posseeix el “pla” i s’esforça a realitzar-lo. El partit arribarà a un estat de floriment si ell, Lenin, no està rodejat per totes bandes per les maquinacions, les intrigues i les trampes. Com si tot s’hagués posat d’acord contra ell i el seu “pla”. Estan contra ell no sols els seus vells enemics sinó, també, “iskristes que lluiten contra *Iskra* i que alcen diversos obstacles per a frenar la seua activitat”. I si almenys combateren obertament i directa! “Però no, actuen d’amagat, solapadament, sense fer-se de notar, en secret... La impressió general (que s’arranca no sols de tot el període de treball transcorregut del comitè d’organització sinó, també, del mateix congrés) és la *impressió que s’ha desenvolupat entre nosaltres una lluita solapada i d’intrigues.*”

I Lenin arriba a la conclusió enèrgica que, per a fer el treball més eficaç, és necessari allunyar els *elements pertorbadors i impedir-los perjudicar el partit*.

Amb altres paraules, s’ha demostrat com necessari instituir, pel bé del partit, el règim de l’“estat de setge”; cal posar al capdavant, segons la terminologia romana, a un *dictator seditionis sedandae et rei gerundae causa* [un dictador per a reprimir la sedició i gestionar els assumptes]. Però el règim del “terror” ha demostrat des dels primers dies de la seua existència la seua total impotència. El *dictator seditionis sedandae* no sabé ni sotmetre els “desorganitzadors” a la seua autoritat, ni expulsar-los del partit, ni ficar-los en el collar de ferro de la disciplina. No sabé intimidar els “elements endarrerits” que, amb seguretat, seguiran apoderant-se sense parar de noves posicions. I al nostre Robespierre descoratjat no li queda altre remei que repetir les paraules pessimistes que pronuncià aquell a qui copiava amb tanta aplicació inconscient: “Com viure en aquest ordre de coses en què triomfa la intriga eternament sobre la veritat, en què la justícia és mentida, en què les més vils passions, els més ridículs temors, ocupen en els cors el lloc dels interessos sagrats de la humanitat?...” (*Ibid.*, pàgina 271)

Lenin i els seus partidaris no comprendran les causes del seu fracàs mentre no entenguen que no es pot prescriure, ni a la societat en el seu conjunt ni al partit, les seues vies de desenvolupament. Només es poden deduir de les condicions històriques donades i preparar-les per mitjà d'un treball crític incessant. Els racionalistes polítics (i n'hi han en molta quantitat en el nostre partit, que no ha tingut temps, com hem dit més amunt, d'acumular suficient saviesa tàctica i de disciplinar el pensament dels líders a través de tota una sèrie de decepcions), els racionalistes, doncs, i els metafísics, creuen que és suficient amb "pensar" substitutivament el desenvolupament del partit i armar-se amb el fuet del poder oficial per a fer-li avançar a partir del Centre. I marxarà. Però, quan totes les condicions per al triomf estan reunides, nous obstacles i resistències s'aixecaran inesperadament. Comença el període de les "intrigues" i de les "maquinacions". Hi ha gent que no comprèn i es pregunta "per què?". Hi ha d'altres que s'obstinen o indiquen una via de desenvolupament millor segons la seua opinió. També hi ha d'altres que tenen en compte la incomprensió dels primers i l'obstinació dels segons per a cercar els mètodes tàctics que permeten al partit avançar. Entre aquestes tres categories el metafísic polític és orgànicament incapaç d'establir cap distinció. No analitza, no estableix la diferència de detall, no explica, no es pregunta: per què?; ni tampoc: quin objectiu?; només veu "una sola massa reaccionària" frenant l'avanç de la direcció que creu tenir del partit. A causa de la lògica racionalista del seu pensament, el nostre "jacobí" se separa cada vegada més de la lògica històrica del desenvolupament del partit; el reflex d'aquest desenvolupament en la seua consciència és l'amenaçador creixement en el partit d'adversaris malvats, desorganitzadors, aventurers i intrigants; finalment, el nostre pobre "cap" arriba a la conclusió que és el partit sencer que "intriga" contra ell. El conjunt de les individualitats, amb els seus diversos matisos en la seua concepció del món, amb els seus temperaments diferents, breu: *el cos material del mateix partit* es revela, al capdavant, com un fre per al seu *propi desenvolupament*, construït racionalment, *a priori*. És ací on resideix el secret dels fracassos de Lenin i la causa de la seua mesquina desconfiança.

Aquesta desconfiança de Lenin, malintencionada i moralment penosa, aquesta clara caricatura que ofereix de la intolerància tràgica del jacobinisme, no és, cal confessar-ho, més que l'herència (i, al mateix temps, l'expressió) de la tàctica de l'antiga *Iskra*. Però aquests mètodes i aquestes pràctiques, que tingueren la seua justificació en determinada època històrica, han d'ésser ara liquidats coste el que coste perquè, si no, amenacen el nostre partit amb una completa descomposició: política, moral i teòrica.

No és per casualitat, sinó un fet característic, que el cap de l'ala reaccionària del nostre partit, el camarada Lenin, s'haja cregut psicològicament obligat, mantenint els mètodes tàctics d'un jacobinisme caricaturesc, a fer una definició de la socialdemocràcia que no és més que un *atemptat teòric contra el caràcter de classe del nostre partit*. Sí, un atemptat teòric, no menys perillós que les idees "crítiques" de qualsevol Bernstein.

En efecte, quin tipus d'operació teòrica ha fet Eduard Bernstein a propòsit del liberalisme i del socialisme? S'ha esforçat primer que res en esborrar el seu caràcter de classe clarament delimitat. S'ha esforçat, primer que res, en transformar-los en dos sistemes de pensament polític, situats per damunt de les classes i units un a l'altre per una lògica interna. És la mateixa operació que Jean Jaurès i el seu fidel amic Alexandre Millerand estan a punt de realitzar amb motiu dels principis de la democràcia i del socialisme. És inútil recordar que a aquesta "alta" especulació teòrica li corresponen especulacions molt pràctiques que miren de reüll vers les butaques ministerials; o també, d'una manera més àmplia, que la deducció del socialisme com a conseqüència lògica dels principis liberals i democràtics entranya la pràctica de la transformació del proletariat en apèndix polític de la democràcia burgesa.

El mateix treball, únicament teòric fins ací, és efectuat per les "crítiques" idealistes exmarxistes. Envien el socialisme a l'escola del liberalisme però amb la diferència que aquests el fan passar, abans, pel purgatori de la filosofia idealista. "Els ideals [...] del

democratisme social o socialisme [diu Bulgakov] es dedueixen inevitablement dels principis fonamentals de l'idealisme filosòfic." Entre els principis idealistes absoluts, és a dir que no tradueixen una apreciació de classe, figuren el llegat i les promeses polítiques del liberalisme. Açò és el que explica M. Berdiaev. "El liberalisme, *en la seua significació ideal*, té com a objectiu desenrotllar la personalitat, realitzar els drets naturals de llibertat i igualtat; el socialisme, per contra, ens ofereix únicament nous mitjans per a actualitzar de forma més consegüent aquests principis eterns." Finalment, *Osvobozdenie*, en el que cal cercar sempre la clau política dels jeroglífics filosòfics de la nostra florent metafísica idealista, resumeix les conquestes teòriques de l'idealisme en aquesta enèrgica tesi: "No es pot, de totes maneres, separar un de l'altre, el socialisme i el liberalisme, encara menys oposar-los un a un altre; per la seua ideal fonamental, són idèntics i inseparables."

La tendència política de la democràcia burgesa (consistent a posar el proletariat sota la seua tutela) exigeix que en l'esfera ideològica tant el socialisme com el liberalisme apareguen no com els principis de dos mons irreconciliables (el capitalisme i el col·lectivisme, la burgesia i el proletariat) sinó com dos sistemes abstractes un dels quals (el liberalisme) cobreix l'altre (el socialisme) com el tot a la part o, més exactament, com la fórmula algebraica conté la seua significació aritmètica particular. A partir de tal posició, el rude "joc" de la musculatura del cos burgès desapareix totalment, i els clars contorns de les realitats socials es dissolen al regne dels jocs d'ombres ideològiques. No hi ha dubtes que tant Bernstein, Jaurès i Millerand, i demà, en la Rússia lliure, els senyors Berdiaev, Bulgakov i potser fins i tot que Struve, acabaran estant d'acord en definir-se per la fórmula següent: "El socialdemòcrata és el liberal (o el demòcrata) unit a l'organització del proletariat conscient dels seus interessos de classe."

Què dirà d'aquesta fórmula el camarada Lenin? Dirà que és lògicament absurda i que políticament expressa l'evident tendència d'implantar en el proletariat una ideologia, una tàctica i, finalment, una mentalitat política estranya i hostil als seus interessos de classe, no? Però, què fa el mateix camarada Lenin? S'esforça en efectuar una operació de fet semblant a la que realitzen els Bernstein, Jaurès i els nostres "idealistes": amb la diferència que, d'acord amb la seua posició revolucionària, ell tria en lloc del *liberalisme* el seu rebrot revolucionari més extrem, carn de la seua carn i sang de la seua sang, el *jacobinisme*. El camarada Lenin declara, ressaltant-ho intrèpidament, que: "El jacobí, indissolublement lligat a l'organització del proletariat conscient dels seus interessos de classe, és precisament *el socialdemòcrata revolucionari*." Però en aquest cas, el camarada Lenin ha d'adoptar també l'altra fórmula, la d'*Osvobozdenie*, reemplaçant el liberalisme per la seua ala esquerra, el jacobinisme. Llavors tindrem: "En cap cas es pot separar el jacobinisme i la socialdemocràcia, encara menys oposar un a un altre; pel seu ideal fonamental són idèntics i inseparables"; i no sols pel seu "ideal fonamental" sinó també pels seus mètodes de tàctica revolucionària i pel contingut de la seua mentalitat política. Així, no queda una altra cosa més que fer el balanç: el jacobinisme és una variant particular del liberalisme; la socialdemocràcia és una variant particular del jacobinisme.

Si el camarada Lenin no vol fer "dos passos enrere" en relació a l'única "consigna" de principis (principis sense por, si no sense reprotxe) que ha donat, llavors es veurà *forçat* a fer "un pas endavant" més enllà de la seua definició, acceptant totes les conclusions que s'hi dedueixen i enviar la seua nova targeta de visita als camarades del partit.

Entweder – oder! [o bé açò... o bé açò]

O bé acabeu construïnt el vostre "pont" teòric entre la democràcia revolucionària-burgesa (jacobina) i la democràcia proletària, com aqueixos liberals que (en haver fugit del marxisme) construeixen un "pont" entre el liberalisme burgès i el socialisme proletari; o bé, renunciieu a la pràctica que vos porta a semblant atemptat teòric.

O bé jacobinisme, o bé socialisme proletari!

O bé abandoneu l'única posició de principis que heu pres *realment* en la vostra lluita contra la “minoría”; o bé abandoneu el terreny del marxisme que heu defensat *aparentment* contra la “minoría”.

Entweder – oder, camarada Lenin!

“Ja que el marxisme legal o semimarxisme, diu, ha donat un cap literari als nostres liberals, per què no ha de procurar la roïna història a la democràcia burgesa revolucionària un cap procedent de l'escola del marxisme ortodox, revolucionari?”

Com doncs?...

Només un *jacobí* pot esdevenir el cap de la democràcia *revolucionària* burgesa. Reunirà el seu exèrcit (no serà gran ni terrible aquest exèrcit) al voltant d'eslògans rutilants de “dictadura” rigorosa, de “disciplina” de ferro, de “crida a la insurrecció”. El marxisme pot aparèixer com l'embolcall ideològic que es dona la intel·liguència revolucionària reconciliada amb el seu limitat paper, burgès-revolucionari (jacobí); està clar que no es tracta de contingut de classe socialista sinó només del marc formal, degradat fins al punt que es puga *lligar* aquest “marxisme ortodox” al jacobinisme per a obtenir una “socialdemocràcia revolucionària”.

Segons l'asserció de Lenin, el camarada Axelrod “no ha sabut posar de manifest ni demostrar, *en res, absolutament en res*, determinades tendències [tendències revolucionàries-burgeses, és a dir jacobines] en certs representants d'aqueixa, per ell odiada, ala ortodoxa del partit [*sic*],”³⁵. Axelrod “no ha sabut demostrar”, ni als “economistes” als que ha estat el primer en atacar, ni als nostres caps de comitè jacobins, quan els ha caracteritzat políticament i, per això, acorralat en la seua històrica resolució al congrés de la *Lliga*. Axelrod “no ha sabut demostrar”. Ell no ha dissenyat diagrames savis, no ha realitzat índexs coixos, i, per això, ell “no ha sabut demostrar”. Ell ha fet una altra cosa: ha formulat una *tendència* que s'ha dibuixat en el partit. Per a executar el primer treball cal ésser un estadístic àgil i un advocat lleuger. Per a fer el segon, cal ésser un marxista i un polític perspicaç. Quant a les proves “documentals”, altres s'han encarregat de reunir-les. D'aquestes “proves” importants per a Lenin, n'hi ha massa en la pràctica de partit dels nostres jacobins (“consellers d'estat” de qualsevol classe) hi ha massa en les resolucions dels nostres comitès, en el famós “Manifest” uralià en particular. I tots aquests atemptats “artesans” contra el marxisme adquireixen un pes especial després que Lenin, “ell mateix”, els ha “centralitzat” en el seu fullet coronat amb la “fórmula” immortal del socialdemòcrata-jacobí!

La dictadura sobre el proletariat

Oh potent lògica de la vida! “Que posa un gra d'arena en el camí i el saberut cau de morros”. Un fet tan “mínim” com el que en un determinat partit socialdemòcrata el grup que ha elaborat determinat pla organitzatiu haja estat posat en situació incòmoda, aquest “simple” fet ha esdevingut la font d'enormes lluites internes. Hauria calgut dir: aquest pla d'organització té, palesament, una petita fallada, el pensament que ha enlluminat tal pla pateix aparentment alguna malaltia...

L'autor del “pla”, que aplica en la política interna del partit mètodes estranys a l'esperit mateix de la socialdemocràcia, es veu obligat, a causa de la seua mateixa posició, a “ampliar” el concepte de socialdemocràcia i a unir-lo al de jacobí. La vida desenrotlla la potent lògica i força els petits personatges inconseqüents i eclèctics a arribar a la conclusió lògica d'una forma o una altra. Com més ràpid, millor...

³⁵ *Un pas endavant, dos passos enrere*, Edicions Internacionlas Sedov, pàgina 83, <http://www.marxists.org/catala/lenin/1904/1pas2passos.pdf>

En el mateix moment en què Lenin creava la seua “fórmula” del socialdemòcrata-jacobí, els seus amics polítics dels Urals elaboraven una nova “fórmula” de la dictadura del proletariat. Subjectivament, els jacobins dels Urals, com Lenin, es mantenen en el marc marxista. Però la vida política amaga una suficient quantitat de colps dels més diversos per a obligar-los a “ampliar” aquest marc, o a abandonar-lo totalment quan es demostre massa molest. I cal esperar que açò arribe tard o d’hora. “Si la Comuna de París en 1871 fracassà [diuen els marxistes uralians] fou perquè en ella estaven presents diverses tendències, perquè hi havien representants d’interessos diferents, sovint oposats i contradictoris. Cada un estirava el cobert vers la seua banda, i açò portà al fet *que havien massa disputes i poca acció* [...] Cal dir-ho, no sols al de Rússia sinó al proletariat mundial: ha d’estar preparat i *preparar-se per a rebre* [!!] una organització forta i potent [...] *La preparació del proletariat a la dictadura* és una tasca organitzativa [!] tan important, que tota la resta ha d’estar-li subordinada. Aquesta preparació consisteix, entre altres, en crear un estat d’ànim [!] a favor d’una organització proletària forta i puixant, en explicar tot el seu significat. Es pot objectar que els *dictadors* [!!] han aparegut i apareixen ells sols. Però no sempre és així, *i tot espontaneisme, tot oportunisme ha d’ésser expulsat del partit proletari.*”

“És ací on han d’unir-se un grau superior de consciència i una absoluta obediència; una ha de cridar l’altra (*el coneixement de la necessitat és la llibertat de la voluntat*)”. A Rússia, tenint en compte la centralització autocràtica, és particularment important respondre “a la qüestió de l’organització, (promoure la idea) d’un partit rigorosament centralitzat, conspirador, capaç d’avançar i de realitzar la seua *tasca pròpia*, tasca que, d’altra banda, *coincideix amb la tasca final.*”

Heus aquí, doncs, la filosofia social-revolucionària de tres comitès: el d’Ufa, el dels Urals centrals i el de Perm (cf. el suplement al número 63 d’*Iskra*, subratllats meus).

Aquesta filosofia es pot resumir en tres tesis:

1.- La preparació del proletariat per a la dictadura és un problema d’*organització*: això consisteix en preparar el proletariat per a *rebre* una organització potent, coronada per un *dictador*.

2.- En interès de la dictadura del proletariat, és indispensable preparar conscientment l’aparició d’aquest dictador sobre el proletariat.

3.- Tota desviació d’aquest programa és una manifestació d’oportunisme.

En tot cas, els autors d’aquest document tenen el coratge d’afirmar ben alt que la dictadura del proletariat se’ls apareix sota els trets de la dictadura *sobre el proletariat*: no és la classe obrera la que, mitjançant la seua acció autònoma, ha pres en les seues mans el destí de la societat sinó una “organització forta i puixant” que, regnant sobre el proletariat i a través d’ell sobre la societat, assegura el pas al socialisme.

Per a preparar la classe obrera per a la dominació política, és indispensable desenrotllar i conrear el seu autoactivitat, l’hàbit de controlar activament, permanentment, a tot el personal executiu de la revolució. Heus aquí la gran tasca *política* que s’ha fixat la socialdemocràcia internacional. Però per als “jacobins socialdemòcrates”, per als intrèpids representants del substitutisme polític, l’enorme *tasca social i política* que és la preparació d’una classe per al poder de l’estat, queda reemplaçada per una tasca *organitzativa-tàctica*: la fabricació d’una aparell de poder.

La primer problemàtica posa l’èmfasi en els mètodes d’educació i reeducació política de capes cada vegada més àmplies del proletariat, fent-les participar en el treball polític actiu. La segona ho redueix tot a la selecció d’executants disciplinats en diversos esgraons de l’“organització forta i potent”, selecció que, en interès d’un alleugeriment del treball, no pot deixar de produir-se mitjançant l’eliminació mecànica dels inadaptats: mitjançant la “dissolució” i la “privació de drets”.

Repetim-ho: els camarades dels Urals són completament conseqüents amb ells mateixos quan reemplacen la dictadura del proletariat per la dictadura sobre el proletariat, la dominació política de la classe per la dominació organitzativa sobre la classe. Però no és una coherència de marxistes sinó de jacobins, o de la seua “transposició” al llenguatge socialista: de blanquistes, amb, segur, l’aroma original de la cultura uraliana.

Així hem acusat els nostres camarades uralians de blanquisme. Açò ens recorda que Bernstein acusa, justament, de blanquisme els socialdemòcrates revolucionaris. Heus aquí una raó completament suficient per a alinear els uralians entre els socialdemòcrates revolucionaris, i per a tractar-nos a nosaltres de bernstenians³⁶.

Per això, considerem molt útil citar l’opinió d’Engels sobre la idea que els blanquistes tenien sobre el seu propi paper en el moment de la revolució socialista.

“Crescuts en l’escola de la conspiració, aplegats per la corresponent disciplina, arribaren a l’opinió que un petit grup d’homes decidits i organitzats era capaç no tan sols de prendre el poder estatal en un moment favorable sinó també desenvolupar prou energia durant prou temps com per dur la majoria del poble cap a la revolució i aplegar-los al voltant d’un petit grup de persones prominents. A més de la prèvia centralització dictatorial més estricta de totes les forces a mans del nou govern revolucionari.”³⁷ (Engels, Introducció a *La guerra civil a França*, Edicions 62, L’Escorpí, Barcelona, 1970, pàgina 19, NdT)

Com és sabut, els blanquistes no actuaren d’acord amb les exigències lògiques de la seua doctrina sinó d’acord amb els interessos revolucionaris del proletariat que havia conquerit el poder. En compte d’invitar el proletariat a la submissió “conscient” al dictador (açò pel que ha d’expressar-se, segons els nostres dialèctics dels Urals, la “lliure voluntat de la classe obrera), la Comuna compregué, primer que res, que “una vegada en el poder [la classe obrera], no podia mantindre’s amb l’antiga maquinària estatal; que aquesta classe obrera, per bé que no del tot segura, i fins i tot a desgrat seu, havia conquerit d’un sol cop el poder i havia eliminada la maquinària de repressió dirigida contra ella, de l’altra banda s’havia de protegir dels seus propis delegats i oficials, tot fent que aquests, sense excepció, fossen destituïbles en qualsevol moment.”³⁸ (*Ibid*, pàgina 20).

Només amb aquestes dues cites ja és suficient perquè es veja clarament que es pot estar contra el jacobinisme sense ésser bernsteinià. Com també, afegim-ho ara mateix, es pot ésser *anti-bernsteinià* del cap als peus situant-se a mil milles del marxisme. Plekhanov escrigué una vegada que els nostres “economistes” s’assemblaven com dues gotes d’aigua a les caricatures que Mikhaiolovski, Krivenko i consorts feien dels marxistes. Els nostres “substituïstes” centralitzadors s’assemblen com dues gotes d’aigua a aqueixes caricatures de socialdemòcrates revolucionaris que són els teòrics russos de l’“economicisme” i els “bernsteinians” europeus. És completament insuficient posar els signes “+ i -” allí on els oportunistes posen “- i +” per a emparar-se de tots els secrets de la política revolucionària socialista.

Ésser adversari de l’oportunisme no significa encara de cap manera ésser socialdemòcrata revolucionari.

Açò ressalta millor i més clarament amb motiu, justament, de la dictadura del proletariat, qüestió que divideix tot el món socialista europeu.

En el nostre partit predomina l’opinió que, sobre aquesta qüestió com sobre totes les altres qüestions del socialisme, a més de la posició marxista “ortodoxa” no existeix més que la posició reformista, oportunista (incloent-hi la bernsteiniana). És fals. Existeix també una

³⁶La major part d’aquest capítol fou escrita abans de la publicació d’*Un pas endavant...*etc., de Lenin. Resulta que no ens equivocàvem. A l’acusació llençada contra ell de jacobinisme i blanquisme, el camarada Lenin respon, com havíem suposat: “... els girondins de la socialdemocràcia contemporània recorren sempre i per tot arreu als termes de “jacobinisme”, “blanquisme”, etc. per a caracteritzar els seus adversaris.” (*Un pas endavant, dos passos enrere*, Edicions Internacionals Sedov, pàgina 83). Axelrod no fa més que “confirmar” l’acusació d’oportunisme llançada contra ell “...represent el romanç a l’estil Bernstein sobre jacobinisme, el blanquisme, etc.!”

³⁷<http://www.marxists.org/catala/marx/1871/burfr/vorwburfr.htm>

³⁸<http://www.marxists.org/catala/marx/1871/burfr/vorwburfr.htm>

tercera posició: la de l'oportunisme blanquista. Els nostres "ortodoxos" no sospiten ni comprenen aquesta heretgia. Però, no obstant això, aquesta posició ens és força més propera, des de molts punts de vista, que no la bernsteiniana.

Les dues espècies d'oportunisme: el reformisme i el blanquisme, estan determinades pels elements específics que aporta amb ella la intel·liguència democràtica en el moviment obrer. Aquesta última tendeix a la presa conspirativa del poder en tant que ella respira els vapors embriagadors de la revolució burgesa però s'inclina, cada vegada més, cap al reformisme antirevolucionari a mesura que les tradicions burgeses-revolucionàries s'allunyen del passat. Heus aquí perquè l'oportunisme jacobí en matèria de teoria i de pràctica socialista es correspon a la posició política i a la mentalitat política de l'actual intel·liguència revolucionària russa, en la mateixa mesura en què l'oportunisme reformistes es correspon a les inclinacions polítiques de l'actual intel·liguència francesa.

Per al socialisme europeu, les tendències jacobines són *ein überwundener Standpunkt* [un punt de vista desfasat], un estadi esgotat des de fa molt de temps. Allí, el *jacobinisme* i el *blanquisme* només figuren ja com a espantalls a la boca dels revisionistes i bernsteinians. Inversament, entre nosaltres, *revisionisme* i *bernsteinisme* estan a punt de transformar-se visiblement en espantalls en la boca i la ploma dels "ortodoxos" que cada vegada més tendeixen al jacobinisme i al blanquisme.

En conseqüència, nosaltres, revolucionaris russos, no tenim de què estar orgullosos si, a causa del nostre endarreriment polític general, ens trobem, en l'actual període prerevolucionari, més receptius al jacobinisme que al reformisme. Ambdós són igualment d'estrany a la gran causa del proletariat!

Si imaginem, encara que només siga un poc, les colossals tasques (no les tasques d'organització, els problemes de conspiració, sinó les tasques socioeconòmiques i sociopolítiques) que planteja la dictadura del proletariat obrint una nova època històrica; si, amb d'altres paraules, la dictadura del proletariat no és per a nosaltres una frase feta que corone la nostra "ortodòxia" formal en les lluites internes del partit, sinó una noció vivent que es dedueix de l'anàlisi de la lluita social, cada vegada més àmplia i aguda, del proletariat contra la burgesia, llavors no traurem (al igual que els uralians) l'estúpida conclusió que la Comuna fracassà a causa de la manca d'un dictador, llavors no acusarem la Comuna d'haver suposat "massa disputes i massa poca acció", i no li recomanarem, *a posteriori*, eliminar els "discutidors" (els intrigants, els desorganitzadors, els adversaris malintencionats) mitjançant la "dissolució" i la "privació de drets". Les tasques del nou règim són tan complexes que no podran ésser resoltes més que gràcies a la competència entre diferents mètodes de construcció econòmica i política, més que gràcies a llargues "discussions", més que gràcies a la lluita sistemàtica, lluita no sols del món socialista amb el capitalista sinó, també, lluita dels diversos corrents i tendències a l'interior del socialisme: corrents que no deixaran d'aparèixer, inevitablement, des del mateix moment en què la dictadura del proletariat plantejarà, per desenes, per centenars, nous problemes, insolubles per endavant. I cap "organització forta i potent" podrà, per a accelerar i simplificar el procés, aixafar aquestes tendències i divergències: està ben clar que cap proletariat capaç d'exercir la seua dictadura sobre la societat suportarà cap dictadura sobre ell.

La classe obrera, en haver-se apoderat del timó de l'estat, contindrà sense cap dubteu en els seus rengles massa invàlids polítics i arrossegat al seu darrere molt de llast ideològic. Serà necessari, de forma absoluta, en l'època de la dictadura (com ho és ara) netejar la seua consciència de falses teories, de modes de pensament burgès i expulsar dels seus rengles els xarlatans polítics i tots aquells les categories de pensament dels quals estan caduques. Però no es pot operar una *substitució* d'aquesta tasca complexa col·locant per damunt del proletariat un grup molt seleccionat de persones, o millor, una sola persona proveïda amb el dret a dissoldre i degradar.

Marx, en unes poques línies, assenyalà als “enemics interns” de la Comuna, la gent que frenà l’obra del proletariat revolucionari. Però Marx sabia que hom no es pot desembarassar de tals elements mitjançant un decret vingut de dalt. “Són un mal inevitable, alliberar-se’n [diu Marx] només és possible amb el pas del temps, però la Comuna no en tingué, de temps.” Només aprofundint la consciència de classe del proletariat, fent-la, així, cada vegada més independent de tal o tal altre error, de les fallades de tal o tal altre “cap” se’n alliberarà³⁹.

Marx, que dos dies després de la caiguda de la Comuna en feia una interpretació memorable, no sospitava que gent que es proclamaria deixeblla d’ell es posaria, trenta-tres anys més tard, a donar-li voltes de nou als prejudicis del jacobinisme doctrinari sobre la Comuna.

La Comuna mostrà, justament, com d’estúpid i impotent es revela tot doctrinarisme de la conspiració enfront de la lògica del moviment de classe del proletariat; la Comuna demostrà que l’única base per a una política socialista no aventurera només pot ésser el proletariat autònom i no una classe a la que hom li insufla un “estat d’ànim” a favor d’una organització forta i potent col·locada per damunt d’ella.

Cal comprendre, senyors, que el desenvolupament de tota una classe es compleix constantment però lenta. Cal comprendre que no tenim ni podem adquirir una altra base per als nostres èxits polítics més que el nivell de consciència del proletariat. Cal renunciar, d’una vegada per sempre, als mètodes d’“acceleració” del substituíisme polític. Qui no suporta açò, qui cerque altres garanties, no en la base de classe sinó en una cúpula organitzativa-conspirativa, aqueix pot abandonar-nos ara perquè, de totes maneres, serà apartat pel proletariat; i serà apartat cap a on? Cap als anarquistes o els reformistes? Qui pot predir-ho?

No tenim cap dubte: diem que la reducció de la qüestió de la *dictadura del proletariat* a una qüestió d’organització i la reducció d’aquesta a la preparació amb temps d’un *dictador* no és més que una estupidesa local uraliana.

Però, per què aquesta estupidesa és tan “natural”? Com és possible que justifique tan bé les previsions fetes en les publicacions de la “minoria”? ¿No havia escrit la delegació siberiana, molt de temps abans de l’aparició del document uralià, que per la mateixa lògica de l’“estat de setge” l’hegemonia de la socialdemocràcia en la lluita alliberadora significa l’hegemonia d’una persona sobre la mateixa socialdemocràcia? I també açò: Lenin no sap per a qui està preparat el paper central pel sistema del bulangerisme? I protesta ell contra aquesta caricatura de la socialdemocràcia erigida en teoria? Calla. Més bé manté davant aquests problemes un silenci tan eloqüent que sembla delectar-se per avançat i posar-se guapo interiorment.

No, el Manifest uralià no és una curiositat sinó el símptoma d’un perill molt més greu que amenaça el nostre partit; i els devem un profund reconeixement polític als nostres camarades uralians per haver vençut la covardia intel·lectual que distingeix la majoria dels seus amics i haver extret les conclusions que produeixen calfreds a aquells que particularment no són porucs.

... Se n’aniran; parle d’aquells per als que aquestes concepcions esbossades ja s’han convertit en una filosofia més o menys acabada, i no en una simple malaltia de creixement polític. Se n’aniran, perquè aquest revolucionarisme formal, aquest revolucionarisme que es base en la *forma* de l’organització i no en el *contingut* polític, porta amb si la garantia de la seua inevitable i, el que és més, ràpida descomposició.

³⁹ És açò precisament el que tenia en el punt de vista *Iskra* quan escrivia que “en Alemanya també la qüestió de la batuta del cap d’orquestra perd el seu significat a mesura que creix la consciència de classe del proletariat. La consciència de si mateix del proletariat com a classe fa el seu treball de forma inexorable tanmateix que lenta”. A açò, els camarades dels Urals respongueren: “És una posició purament oportunista [!!] que *Iskra* considera com un signe evident de la maduresa del partit en la seua organització.” Sembla, doncs, que veure en el *creixement* lent, però inexorable, de la *consciència de classe* l’únic “signe evident” d’èxit de la seua causa i de la maduresa del seu partit significa, ni més ni menys, caure en l’“oportunisme pur”.

Fins i tot si el nostre partit (en les condicions de l'autocràcia) edificués aquesta construcció organitzativa ideal (el que és poc versemblant); fins i tot si la manté intacta a través de totes les proves que ens prepara el període de liquidació de l'autocràcia, durant la lluna de mel de la Rússia burgesa alliberada, durant els anys de desenvolupament nacional, quan el capitalisme rus (embriagat per les noves fonts de desenvolupament que s'obriran davant ell) potser que desviarà per un moment el proletariat de la dura lluita política i el portarà al camí de la menor resistència, al camí de les organitzacions professionals i econòmiques, no obstant això, fins i tot aleshores l'"organització forta i potent" es mantindrà suspena en l'aire, sense vida, per damunt de la lluita vivent de classes, com un vel al que no ve a agitar el vent...

I llavors tots aquells per als que és "pur oportunisme" comptar únicament amb el "creixement lent però constant de la consciència de classe", tots aquells per als que la lògica històrica del moviment de classe del proletariat parla menys que la lògica burocràtica de tal o tal altre "pla" d'organització, tots ells seran presos d'improvís, i l'onada de desencantament polític expulsarà, inevitablement, dels nostres rengles molts d'aquests místics de la forma d'organització. Perquè aquest desengany afectarà no sols la forma d'organització, no sols la idea del centralisme en tant que tal sinó, també, la idea del centralisme en tant que fonament de la concepció revolucionària del món. El fiasco del fetitxisme organitzatiu significarà, inevitablement, per a la seua consciència política, la fallida del marxisme, la fallida de l'"ortodòxia"; perquè, per a ells, el conjunt del marxisme es redueix a algunes fórmules organitzatives primitives. Més encara, açò serà la fallida de la seua fe en el proletariat en tant que classe que no s'ha deixat menar a la dictadura, malgrat que per a això se li han proposat itineraris tan segurs, tan directes...

Desencantats i decebutos, ens abandonaran; uns cap al reformisme, d'altres cap a l'anarquisme i, si algun dia els trobem a l'encreuament de dues rutes polítiques, els recordarem aquesta predicció.